

Τό Άγιον Φῶς

Πρωτοπρ.
Μιχαήλ Βοσκοῦ

Σελ. 85

Οἱ Νεομάρτυρες τῆς Κύπρου
κατά τήν περίοδο
τῆς Τουρκοκρατίας

Μιχάλη Νικολάου

Σελ. 118

Σελίδες ἀπό τήν Ἱστορία
τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Χρίστου Χατζημιχαήλ

Σελ. 131

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Ἐκκλησιαστική

«Καθαρθῶμεν
τάς αἰσθήσεις...»

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Σελ. 75

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130
1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600

Τηλεομοιότυπο (Fax): (+357)
22439074

Ήλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):
diafot@cy.net
Λευκωσία

Άπριλιος - Ιούνιος 2013

Έτος 6ο - Τεύχος 23ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»
570 21 Άσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης
Τηλ.: (+30) 2397023313
E-mail: melissa@melissaprint.com

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Καθαρθώμεν τὰς αἰσθήσεις...» <i>Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄</i>	75
Ἀποστολικό Ἀνάγνωσμα τῆς Κυριακῆς τῆς Σαμαρείτιδος <i>Δρος Φαίδωνος Παπαδοπούλου</i>	78
Εὐαγγέλιο τῆς Ἑορτῆς τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων <i>Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου</i>	82
Τό Ἅγιον Φῶς <i>Πρωτοπρ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ</i>	85
Βασικές διαφορές μεταξύ Μουσουλμανικῆς καί Χριστιανικῆς Διδασκαλίας <i>Σάββα Παρῆ</i>	94
«Ὁρθόδοξη Ψυχο-λογία» <i>Πρωτοπρ. Δημητρίου Κωστοπούλου</i>	101
Μή φοβᾶσαι! <i>Νίκης Τρακοσιῆ</i>	111
Οἱ Νεομάρτυρες τῆς Κύπρου κατά τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας <i>Μιχάλη Νικολάου</i>	118
Σελίδες ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας <i>Χρίστου Χατζημιχαήλ</i>	131
Πάσχα γεμάτο παραδόσεις <i>Ἐλένης Ἀναστασίου</i>	136
Βιβλιοπαρουσίαση.....	141

«Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις...»

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πανευφρόσυνης καὶ λαμπρῆς περιόδου τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποία οἱ θόλοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἱερῶν Ναῶν δονοῦνται ἀπὸ τὸν νικητήριο παιᾶνα «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ οἱ ψυχῆς τῶν πιστῶν τέρπονται στὸ ἄκουσμα τῶν ἀναστασίμων ὕμνων, ψάλλεται καὶ τὸ γνωστὸ Τροπάριο τῆς Α΄ ᾠδῆς τοῦ Κανόνος τοῦ Πάσχα: «Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις, καὶ ὀψόμεθα, τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς Ἀναστάσεως, Χριστὸν ἐξαστράπτοντα, καὶ, Χαίρετε, φάσκοντα, τρανῶς ἀκουσόμεθα, ἐπινίκιον ἄδοντες». Δηλαδή: Ἄς καθαριστοῦμε κατὰ τὶς αἰσθήσεις μας καὶ θὰ δοῦμε μέσα στὸ ἀπρόσιτο φῶς τῆς Ἀναστάσεως τὸν Χριστὸ, γεμάτο λάμψη καὶ θὰ Τὸν ἀκούσουμε, ἐνῶ ψάλλουμε τὸν ἐπινίκιο ὕμνο, νὰ μᾶς λέει μὲ δυνατὴ φωνὴ τὸ «Χαίρετε»!

Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος, ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχὴ, ἔχει διπλὲς καὶ τὶς αἰσθήσεις. Τοῦ σώματος εἶναι οἱ γνωστὲς πέντε: ἡ ὄραση, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρηση, ἡ γεύση καὶ ἡ ἀφή. Τῆς ψυχῆς, σύμφωνα μὲ τοὺς Ἁγίους Πατέρες, εἶναι

πάλι πέντε: ὁ νοῦς, ἡ διάνοια, ἡ δόξα, ἡ φαντασία καὶ ἡ αἴσθησις.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ποὺ εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ μελοποιὸς τοῦ ὑπέροχου ἀναστασίμου Κανόνα, μᾶς προτρέπει στὸ πῶς πάνω Τροπάριο νὰ καθαρίσουμε ὅλες μας τὶς αἰσθήσεις -ψυχικὲς καὶ σωματικὲς- γιὰ νὰ μπορέσουμε, ἤδη ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, νὰ δοῦμε νοερὰ καὶ μυστικὰ τὸ πάμφωτο πρόσωπο τοῦ ἀναστημένου Κυρίου μας.

Ὁ ἀγώνας πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι συνεχὴς καὶ ἐντατικὸς, γιατί στὴν ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε, οἱ αἰσθήσεις μας δέχονται καταγισμὸ ἁμαρτωλῶν προσβολῶν ἀπὸ θεάματα καὶ ἀκροάματα, ποὺ μολύνουν, ἀρρωσταίνουν καὶ σκοτίζουν τὶς ψυχές μας. Τὸ τραγικὸ εἶναι, ὅτι πολλὰ ἀπ' αὐτὰ, θεωροῦνται ἀπὸ πολλοὺς ὡς καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα.

Τὰ λεγόμενα Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης συναγωνίζονται, (ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων), πῶς θὰ αἰχμαλωτίσουν τὶς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων -καὶ κυρίως τῶν νέων- προσφέροντάς τους ὅ,τι αἰσχροτέρο, χυδαιότερο καὶ ἐγκληματι-

κότερο ὑπάρχει.

«*Ἀνέβη θάνατος διὰ τῶν θυρίδων ὑμῶν*» (Ἱερ. θ', 21), λέει ὁ προφῆτης Ἱερεμίας καὶ ἐννοεῖ ὅτι ὁ πνευματικὸς θάνατος (ποῦ εἶναι ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπ' τὸν Θεό) μπαίνει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' τὶς «*θυρίδες*» (παράθυρα) τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὅταν ἀπὸ ἀμέλεια μείνουν ἀνοικτὲς καὶ ἀφύλακτες.

Ἔτσι, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, βλέποντας, ἀκούοντας καὶ αἰσθανόμενος γενικότερα ὅλα αὐτά, πού νεκρώνουν τὶς πνευματικὲς αἰσθήσεις, δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ ἀναστάντος Κυρίου, οὔτε ν' ἀκούσει ἀπ' τὴ φωνὴ Του τὸ «*Χαίρετε*». Νὰ, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ παρηγορηθεῖ, νὰ χαρεῖ καὶ νὰ βρεῖ τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη καὶ ἀνάπαυση, ἀλλὰ αἰσθάνεται κενός, ἀπελπισμένος, νεκρός. «*Ὁ μὴ ὁρῶν καὶ ἀκούων καὶ αἰσθανόμενος πνευματικῶς, νεκρός ἐστι*», λέει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὅποιος δὲν βλέπει, δὲν ἀκούει καὶ δὲν αἰσθάνεται μὲ τὶς πνευματικὲς του αἰσθήσεις, εἶναι ψυχικὰ νεκρός, δηλαδὴ χωρισμένος ἀπ' τὸν Θεάνθρωπο Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ Ζωή.

Πόσο διαφορετικὰ ἦταν τὰ πράγματα σὲ παλαιότερες ἐποχές,

ὅταν οἱ Χριστιανοὶ μας, ἀντὶ γὰρ τιπλεόραση, ἔβλεπαν τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων ἱστορημένες ἀπὸ διαλεκτοὺς Ἁγιογράφους στοὺς τοίχους καὶ τὶς εἰκόνες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ γέμιζαν τὶς ἀκοές τους καὶ τὶς ψυχές τους, ὄχι μὲ ἀνόητα -καὶ πολλές φορὲς αἰσχρὰ καὶ βλάσφημα- τραγούδια, ἀλλὰ μὲ τὰ ἱερὰ μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνολογίας καὶ τὰ Συναξάρια τῶν Ἁγίων;

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ παραθέσουμε ἓνα ἐκτενὲς ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία, ποῦ κάνει στὸ ἀνωτέρω Τροπάριο ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὅπως τὴν βρίσκουμε στὸ «*Ἐορτοδρόμιόν*»¹ του. Γράφει, λοιπὸν, ὁ Ἅγιος, ἐὰν καθαρίσουμε ὅλες μας τὶς αἰσθήσεις, σωματικὲς καὶ ψυχικὲς, τότε «*θέλομεν ἀπολαύσει τὰς νοητὰς χάριτας τοῦ ἀναστάντος Κυρίου*». Καὶ συνεχίζει²: «*Ἡ νοερὴ ὄσφρησή μας, ἔχοντας καθαριστεῖ, θὰ ὀσφραίνεται τὴ νοητὴ εὐωδία ποῦ ἀποπνέει ὁ ἀναστημένος Δεσπότης, ὅπως ἔχει γραφεῖ: "Ὁσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα"*³ (Ἄσμα Ἀσμάτων α', 3). *Ἐπίσης, καὶ ἡ νοερὴ γεύση μας θὰ γεύεται τὴ νοητὴ χρηστότητά του ἀπὸ τοὺς νεκροὺς Ἐγερθέντος*

1. *Ἐορτοδρόμιον*, «Ἐρμηνεία εἰς τὸν Κανόνα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Κυριακῆς τοῦ Πάσχα», ἐκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», τόμος Β', σ. 282 καὶ ἐξ.

2. Παραθέτουμε τὸ κείμενο σὲ ἀπλούστερη γλῶσσα.

3. Ἡ μυρωδιὰ τῶν μύρων σου (Χριστὲ) εἶναι ἀνώτερη ἀπ' ὅλα τὰ ἀρώματα.

κατὰ τὸ “Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρυσὸς ὁ Κύριος”⁴ (Ψαλμ. λγ', 9). Ἀλλὰ καὶ ἡ νοερὴ ἀφὴ μας θὰ αἰσθάνεται τὸν νοητὸ τοῦ Ἀναστάντος ἐναγκαλισμὸ, κατὰ τό: “Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήφεται με”⁵ (Ἄσμα Ἀσμάτων β', 6).

»Ἐὰν ὅμως δὲν φροντίσουμε νὰ καθαρίσουμε τὶς αἰσθήσεις μας», συνεχίζει ὁ Ἅγιος Νικόδημος, «δὲν πρόκειται νὰ ἀξιωθοῦμε οὔτε τὸν Χριστὸ νὰ δοῦμε, οὔτε τὴ φωνὴ Του νὰ ἀκούσουμε, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Σολομώντα, “εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἁμαρτίας”⁶ (Σοφ. Σολ. α', 4).

»Καὶ κατὰ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο, “μῦρον δοχεῖον σαπρὸν οὐ πιστεύεται”⁷. Καὶ πάλι (σ.σ. λέει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος), “καθαροῦ γὰρ ἄπτεσθαι οὐ θέμις μὴ καθαροῦ”⁸. Καὶ πάλι: “Διὰ τοῦτο καθαρότερον πρῶτον ἑαυτὸν, εἶτα τῷ καθαροῦ προσομιλητέον”⁹ (Λόγος Α', Περὶ Θεολογίας)».

Καὶ καταλήγει ὁ Ἅγιος Νικόδημος: «Τί λέω; Ὅχι μόνο ἂν εἴμαστε ἀκάθαρτοι στὴν ὄραση καὶ τὴν ἀκοὴ δὲν πρόκειται νὰ δοῦμε τὸ ὑπέρλαμπρο καὶ παμπόητο πρόσωπο τοῦ ἀναστάντος Δεσπότη, οὔτε πρόκειται ν' ἀκούσουμε τὴ γλυκύτατη φωνὴ Του, ἀλλὰ πρόκειται καὶ νὰ ἐλεγχθοῦμε ἀπ' Αὐτὸν καὶ νὰ μᾶς πεῖ τὰ λόγια τοῦ Ἡσαΐα: “Ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέπετε καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε”¹ (Ἡσ. στ', 9). Διότι ὅποιος εἶναι ἀκάθαρτος κατὰ τὶς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, αὐτὸς εἶναι ἀκάθαρτος καὶ στὴν καρδιά· ὁ ἀκάθαρτος στὴν καρδιά δὲν παραδέχεται τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ εἶπε ὁ Κύριος, ὅχι οἱ ἀκάθαρτοι, ἀλλὰ “οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,... τὸν Θεὸν ὄψονται” (Ματθ. ε', 8)».

Ἄς ἀκολουθήσουμε, λοιπόν, τὴν ὁδὸ τῆς καθάρσεως, ποῦ οἱ Ἅγιοι μᾶς δείχνουν, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ ἁγιασμός.

Χριστὸς ἀνέστη!

4. Γευθεῖτε καὶ δεῖτε ὅτι εἶναι ἀγαθὸς ὁ Κύριος.

5. Δηλαδὴ, τὸ ἀριστερό Του (χέρι) θὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου καὶ τὸ δεξιὸ Του θὰ μὲ ἐναγκαλιστεῖ.

6. Δηλαδὴ, σὲ ψυχὴ ποῦ κατεργάζεται τὸ κακὸ, δὲν θὰ εἰσέλθει ἡ σοφία (ὁ Χριστός), οὔτε θὰ κατοικήσει σὲ σῶμα καταχρεωμένο ἁμαρτίες.

7. Δὲν ἐμπιστεύεται κανεὶς νὰ βάλει μῦρο σὲ σάπιο δοχεῖο.

8. Δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό ὁ ἀκάθαρτος νὰ ἀγγίξει τὸν Καθαρό.

9. Γι' αὐτὸ πρέπει πρῶτα νὰ καθαρίσουμε τὸν ἑαυτὸ μας καὶ ἔπειτα νὰ ἐπικοινωνοῦμε μὲ τὸν Καθαρό (τὸν Θεό).

10. Μὲ τὴν ἀκοὴ θ' ἀκούτε καὶ δὲν θὰ κατανοεῖτε καὶ μὲ τὴν ὄραση θὰ βλέπετε, ἀλλὰ δὲν θὰ βλέπετε τὴν ἀλήθεια (λόγω τῆς πωρώσεως).

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ

Δρος Φαίδωνος Παπαδοπούλου
Θεολόγου

(Πράξ. ια', 19-30)

«**19** Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διήλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀρτιοχίας, μηδεὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. **20** Ἦσαν δὲ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Ἀρτιόχειαν ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἑλληριστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν. **21** Καὶ ἦν χεὶρ Κυρίου μετ' αὐτῶν, πολὺς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον. **22** Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως Ἀρτιοχίας. **23** ὃς παραγερόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ Κυρίῳ, **24** ὅτι ἦν ἀρῆς ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου καὶ πίστεως· καὶ προσετέθη ὄχλος ἰκαρὸς τῷ Κυρίῳ. **25** Ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας ἀραζητῆσαι Σαῦλον, καὶ εὗρὼν αὐτὸν ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀρτιόχειαν. **26** Ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἰκαρόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀρτιοχίᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς. **27** Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατήλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφηταὶ εἰς Ἀρτιόχειαν. **28** ἀραστάς δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἰαγὰβος ἐσήμαρε διὰ τοῦ

Πνεύματος λιμὸν μέγαρον μέλλειν ἕσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος. 29 Τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὤρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακορίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· 30 ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστέλλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαράβα καὶ Σαύλου».

Τό κήρυγμα γιὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ συνεπῶς ἡ διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου, ἄρχισαν τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐπίκεντρο, ὡστόσο, τῆς προσπάθειας εὐαγγελισμοῦ τῶν ἐθνῶν ὑπῆρξε ἡ Ἀντιόχεια, πού ἦταν τό μεγαλύτερο ἑλληνιστικὸ κέντρο τῆς Παλαιστίνης κατὰ τοὺς ἀποστολικούς χρόνους.

Ὁ Ἰησοῦς ἔδωσε στοὺς Μαθητὲς Του τὴν ἐντολή νά πορευθοῦν καὶ νά κηρύξουν σέ ὅλα τὰ ἔθνη καὶ νά βαπτίζουν, ὅσους ἀσπάζονταν τὴ νέα πίστη, στό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τοὺς κάλεσε, δηλαδή, νά ἐργαστοῦν γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ σχεδίου τῆς Θείας Οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἡ σωτηρία, βεβαίως, προϋπέθετε τὴν ἐλεύθερη ἀποδοχή καὶ συνεργία τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴ χρησιμοποίηση μέσων καὶ μεθόδων οἰκείων πρὸς αὐτούς. Γιὰ τὴ διάδοση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος ἦταν ἀπαραίτητο, κατὰ τό ἀνθρωπίνως δυνατόν, μία κοινὴ γλῶσσα καὶ ἕνα κοινὸ πολιτιστικὸ ὑπόβαθρο, ὅπως καὶ μία κεντρικὴ διοικητικὴ δομὴ καὶ ἕνα συγκεντρωτικὸ κοινωνικοοικονομικὸ σύστημα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ -κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ πολιτισμοῦ πού θεμελιώθηκε ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ εἶναι γνωστός ὡς ἑλληνιστικός- ἀπετέλεσαν, σύμφωνα μέ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τό περίβλημα καὶ τό

ὄχημα διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἔγινε γνωστή καί διαδόθηκε στά πέρατα τῆς Οἰκουμένης. Εἶναι γι' αὐτό τόν λόγο πού πολλοί ἐρμηνευτές τῶν Εὐαγγελίων θεωροῦν ὅτι ἡ εὐαγγελική φράση, «ὅταν ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου», πρέπει νά ἐρμηνεύεται ἀπό τήν ἄποψη τῆς ὑπαρξης, κατά τήν ἐποχή τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ, τῶν καταλλίλων πολιτιστικά συνθηκῶν, πού θά βοηθοῦσαν στή διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου. Καί ὀφείλουμε ὡς Ἕλληνες νά θεωροῦμε ιδιαίτερη εὐλογία, ἀλλά καί ὑπόμνηση εὐθύνης, τό γεγονός τῆς συγγραφῆς ὁλόκληρης σχεδόν τῆς Καινῆς Διαθήκης στήν ἑλληνική καί τῆς μετάφρασης τῆς Παλαιᾶς, ἐπίσης στή γλώσσα τῶν προγόνων μας.

Ἡ ἐναρξη τοῦ κηρύγματος στήν Ἀντιόχεια συνδέεται μέ ἓνα θλιβερό γιά τήν Ἐκκλησία γεγονός, τόν διωγμό ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν στά Ἱεροσόλυμα καί ὁ ὁποῖος εἶχε ὡς θύμα, μεταξύ ἄλλων, τόν Πρωτομάρτυρα καί Ἀρχιδιάκονο Στέφανο. Καταδιωγμένοι οἱ Χριστιανοί, στήν πλειοψηφία τους Ἕλληνιστές (Ἰουδαῖοι πού γεννήθηκαν ἐκτός Παλαιστίνης καί εἶχαν ὡς μητρική τους γλώσσα τήν ἑλληνική), γεννημένοι στήν Κύπρο, στήν Κυρηναϊκή Λιβύη καί σέ ἄλλες περιοχές, ἀναζητοῦσαν καταφύγιο μακριά ἀπό τά Ἱεροσόλυμα. Πῆγαν στή Φοινίκη, στήν Κύπρο καί τήν Ἀντιόχεια. Ὅμως, αὐτή ἡ διασπορά ἔμελλε νά μετατραπῆ σέ σπορά, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι αὐτοί κήρυτταν τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου στίς περιοχές, ὅπου μετέβαιναν, μέ κύριους ἀποδέκτες τούς Ἰουδαίους τῆς διασπορᾶς. Μέ τόν τρόπο αὐτό, ἄρχισε οὐσιαστικά τό ἄνοιγμα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τά ἔθνη καί ὀριστικοποιήθηκε ἡ διαφοροποίηση τῆς νέας πίστεως ἀπό τόν Ἰουδαϊσμό.

Στήν Ἀντιόχεια τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς σπορᾶς, σύμφωνα μέ τόν συγγραφέα τῶν Πράξεων, ἦταν ιδιαίτερα ἐνθαρρυντικό, ἀφοῦ εἶχαν πιστέψει πολλοί καί γιά πρώτη φορά σ' αὐτή τήν πόλιν χρησιμοποιήθηκε γιά τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἡ ὄνο-

μασία «Χριστιανοί», ως δηλωτική τῶν ἀνθρώπων πού ἀκολουθοῦν τόν Χριστό. Ἔλαβαν τήν ὀνομασία αὐτή ἐξ ἀφορμῆς τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τους.

Ἡ ἱεραποστολική δράση στήν Ἀντιόχεια καί τίς γύρω περιοχές, πέρα ἀπό τά ἐντυπωσιακά ἀποτελέσματα, εἶναι σημαντική καί γιά πολλούς ἄλλους λόγους. Εἶναι ἀξιοσημείωτο, κατ' ἀρχήν, ὅτι οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου δέν συγκροτοῦσαν ὀργανωμένη ομάδα μέ προκαθορισμένο σκοπό, ἀλλά βρέθηκαν στήν περιοχή ὑπό δυσμενεῖς συνθῆκες. Ὡστόσο, ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ τούς συνόδευε καί, παρά τίς δυσκολίες πού προκαλοῦσαν οἱ διωγμοί, τή χαμηλή τους μόρφωση καί τήν ἀνυπαρξία μέσων, προσέλκυσαν στήν πίστη τοῦ Χριστοῦ πολλούς. Ἀποδείχθηκε, δηλαδή, μέσα ἀπό τή ζωή καί τή δράση τους ὅτι Αὐτός πού ἐνεργεῖ τή σωτηρία δέν εἶναι ὁ ἀνθρώπινος λόγος ἢ τά πλούσια μέσα, ἀλλά ὁ Ἰδιος ὁ Ἀναστημένος Χριστός.

Οἱ κορυφαῖοι Μαθητές τοῦ Κυρίου, οἱ Ἀπόστολοι, παρά τό γεγονός ὅτι ἡ πλούσια πνευματική καρποφορία στήν Ἀντιόχεια δέν ὀφειλόταν στους ἴδιους, τήν πληροφορήθηκαν μέ μεγάλη χαρά. Ἡ ἀποστολή τοῦ Βαρνάβα καί ὕστερα τοῦ Παύλου στήν Ἀντιόχεια ἀποτελοῦν ἐνδειξη συμφωνίας καί δήλωση εὐλογίας καί ἀποδοχῆς ὅσων εἶχαν προηγηθεῖ καί ταυτόχρονα προσπάθεια ἐνίσχυσης τῶν νέων μελῶν καί ἐπίσημης ἔνταξής τους στήν ἐκκλησιαστική κοινότητα. Ἀποδείχθηκε μέ τόν τρόπο αὐτό ὅτι ὁ φωτισμός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ χορηγεῖται πλουσιοπάροχα σέ ὅλους, ὀδηγεῖ πάντοτε σέ ἐνότητα καί ἀποκλείει τήν ἀκαταστασία. Οἱ Ἀντιοχεῖς καί ὅσοι μελλοντικά, καί ἀπό κάθε περιοχῆ τῆς Οἰκουμένης, θά βαπτιστοῦν στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, θά εἶναι μέλη τῆς Μίας καί Ἁγίας Ἐκκλησίας, πού εἶναι Καθολική καί Ἀποστολική. Μέ τόν τρόπο αὐτό, ἡ δύναμη τοῦ Κυρίου θά εἶναι διαρκῶς μαζί τους, ὥστε καί οἱ ἴδιοι νά στηρίζονται καί ἄλλους νά ὀδηγοῦν στόν Χριστό.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου - Νομικοῦ

(Μαθ. θ', 36 - ι', 8)

«(Κεφ. θ') **36** Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. **37** Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· **38** δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλη ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

(Κεφ. ι') **1** Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. **2** Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά εἰσὶ ταῦτα· πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, **3** Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος ὁ τελῶνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαιίου καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, **4** Σίμων ὁ Καρριῆτης καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδόνς αὐτόν. **5** Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας αὐτοῖς λέγων· εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· **6** πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. **7** Πορευόμενοι δὲ κηρῦσσετε λέγοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. **8** Ἀσθεοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε».

Κάθε φορά πού ἀκοῦμε τὴν εὐαγγελικὴ αὐτὴ περικοπὴ, μένουμε ἔκθαμβοι βλέποντας τὸ μεγαλεῖο τῆς πίστεως πού θαυματουργεῖ. Θαυμάζουμε ὅλους ἐκείνους πού θυσιάστηκαν γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Προβληματιζόμαστε, συνειδητοποιώντας τὸ μέγεθος τοῦ θάρρους τους. Στεκόμαστε ἐκπληκτοί, παρακολουθώντας τὸ παράδειγμά τους.

Τὴν ἴδια, ὅμως, στιγμὴ προσέχουμε καὶ μία ἄλλη τάξη ἀνθρώπων πού ἐλκύουν τὴν προσοχή μας. Μᾶς προβληματίζουν ἐξίσου. Εἶναι οἱ κίβδηλοι, οἱ ψευτοἄγιοι. Αὐτοὶ κυκλοφοροῦν ἀνάμεσά μας, διεκδικώντας καὶ προβάλλοντας ἀγιότητα, μὰ μόνο ἀγιότητα δέν ἔχουν. Εἶναι οἱ πλανεμένοι, οἱ «φωτισμένοι», οἱ ὑποκριτές, οἱ Χριστιανοὶ κατ' ὄνομα. Αὐτοὶ τῶν ποικίλων φατριῶν καὶ ἀποχρώσεων. Τῶν τύπων καὶ τῶν «μεγάλων σταυρῶν», πού νομίζουν πὼς μέ μία εὐσεβιστικὴ καὶ τυπολατρικὴ ἠθικολογία καὶ μία φαρισαϊκὴ ἠθικοπρα-

ξία πέρασαν κίολας τὸ κατώφλι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Μιλοῦμε γιὰ ἐκείνους πού παραμένουν ἀκόμη στή σκιά τοῦ Νόμου καὶ γι' αὐτὸ ἐξαντλοῦνται στό γράμμα τοῦ Νόμου καὶ ὄχι στό πνεῦμα του. Αὐτοὶ λιώνουν ἀπὸ τὴ νηστεία, ἀλλὰ ἀγνοοῦν τὸ πραγματικὸ νόμμά της. Εἶναι τυφλοὶ ἀπὸ φανατι-

σμό. Εἶναι ἐκεῖνοι πού φοβερίζουν τούς ἄλλους μέ τίς «φωτιές» τῆς Κολάσεως. Ἐνῶ οἱ ἴδιοι φλογίζονται ἀπό τό μίσος καί τόν φανατισμό καί δέν ἔχουν νιώσει ποτέ τήν ἀπαλή αὔρα τῆς συγγνώμης στά σπλάχνα τους, δέν χάνουν εὐκαιρία νά ἐπιβάλουν τά «πρέπει» καί τά «μή» τῆς θρησκείας (ὁ Χριστιανισμός εἶναι ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης στόν ἄνθρωπο κι ὄχι θρησκεία, δηλαδή μία κατασκευασμένη ἀπό τούς ἀνθρώπους πίστη σέ κάποιο Θεό). Μέ πολλή εὐκολία περιφρονοῦν καί στιγματίζουν τούς συνανθρώπους τους μέ τήν κατηγορία τοῦ «ἀθέου». Αὐτοί ἀγιοποιοῦν τίς μικροαρετές τους καί διαλαλοῦν τίς «φιλανθρωπίες» τους σάν τόν Φαρισαῖο τῆς Παραβολῆς.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί δέν ἀποκλείεται νά ὀδηγήσουν πολλούς στή γνώση τοῦ Θεοῦ. Ὡστόσο, οἱ ἴδιοι παραμένουν ἄγευστοι Θείας Χάριτος. Εἶναι νεκροί πνευματικά, διότι τούς λείπει ἡ ἐλεήμων καί ἀγαπώσα καρδιά.

Καρδιά ἐλεήμων θά πεῖ καύση καρδίας γιά ὅλη τήν κτίση· γιά τούς ἀνθρώπους, τά ζῶα, τά πουλιά, τά λουλούδια, τά φυτά, τά δένδρα. Οἱ ἐλεήμονες προσεύχονται γιά τούς ἐχθρούς τῆς ἀλήθειας, γι' αὐτούς πού τούς βλάπτουν, γιά ὅλη τήν κτίση. Τέτοιοι εἶναι οἱ Ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι θυσιάζονται γιά τούς ἄλλους, παραβλέποντας τελείως τόν ἑαυτό τους, καί ὄχι οἱ εὐσεβιστές καί ὑποκριτές.

Μπροστά μας, λοιπόν, ἔχουμε δύο παραδείγματα. Ἄραγε, ποιό ἀπό τά δύο μας ἐλκύει;

«Ὁ μὲν θερισμός πολὺς, οἱ δέ ἐργάται ὀλίγοι». Ὡστόσο, ὁ ἀγρός τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἀνάγκη μόνο ἀπό καλούς ἐργάτες! Οἱ κίβδηλοι μόνο ζημιὰ προκαλοῦν...

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΦΩΣ

Πρωτοπρ. Μιχαήλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

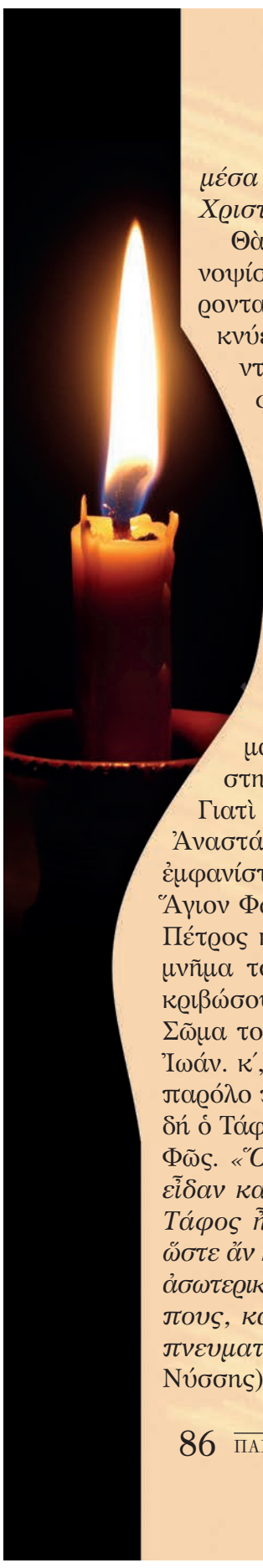
Κάθε χρόνο τις μέρες τοῦ Πάσχα, τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Φωτὸς στὸν Πανάγιο Τάφο τοῦ Κυρίου μας στὰ Ἱεροσόλυμα ἔρχεται στὴν ἐπικαιρότητα. Ἄλλοι ἐκφράζουν τὸν θαυμασμό τους γι' αὐτὸ τὸ κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανόμενο θαῦμα κι ἄλλοι ἐκφράζουν τις μικρὲς ἢ τις μεγάλες ἀμφιβολίες τους. Ὅρισμένοι, μάλιστα, φθάνουν στὸ σημεῖο νὰ μιλοῦν γιὰ μιὰ καλοστημένη ἀπάτη. Ὡστόσο, τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Φωτὸς ἔχει μιὰ ἱστορία αἰώνων, τὴν ὁποία ὁ πολὺς κόσμος ἀγνοεῖ, καὶ ἡ ὁποία παρουσιάζει πολλὰ ἐνδιαφέρουσες πτυχές.

Πολλὰ ἔχουν λεχθεῖ καὶ πολλὰ ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὸ Ἅγιον Φῶς,

θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ, ἐνῶ ἔχουν ἐκδοθεῖ καὶ ἀρκετὰ σχετικὰ βιβλία. Προσφάτως, ὁ Ἀρχιτέκτονας καὶ ἐρευνητὴς Χάρης Κ. Σκαρλακίδης, μετὰ ἀπὸ ἐνδελεχὴ ἔρευνα σὲ πολλὰς βιβλιοθηκὲς τοῦ κόσμου, ἐξέδωσε ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρον βιβλίο μὲ τὸν τίτλο: «Ἅγιον Φῶς - Τὸ θαῦμα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου στὸν Τάφο τοῦ Χριστοῦ». Πρόκειται γιὰ μιὰ σοβαρὴ ἱστορικὴ μελέτη περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς, ποὺ καταγράφει σαράντα πέντε ἱστορικὲς μαρτυρίες, οἱ ὁποῖες καλύπτουν τὴν περίοδο ὀκτῶ αἰώνων ἀπὸ τὸν 9ο μ.Χ. αἰ., ὅπου καταγράφονται οἱ πρῶτες σαφεῖς ἱστορικὲς μαρτυρίες περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς, μέχρι καὶ τὸν 16ο μ.Χ. αἰ. «Ὅλες

αὐτὲς οἱ μαρτυρίες», ὅπως σημειώνει ὁ συγγραφέας, «μὲ ἐντυπωσιακὰ ὁμόφωνο τρόπο, κάνουν λόγο γιὰ ἕνα φῶς ἢ γιὰ ἕνα πῦρ ποὺ κατέρχεται θαυματουργικὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἐνώπιον τοῦ πλήθους καὶ ἀνάβει τὴν κανδήλα τοῦ ἐλαίου

μέσα στον άδειο Τάφο του Χριστού» (σ. 11).

Θα προσπαθήσουμε να συνοψίσουμε τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα στοιχεία ποὺ ἀναδεικνύει ἡ ἔρευνα αὐτή, κάνοντας καὶ μιὰ σύντομη ἀναφορὰ σὲ συγκεκριμένα σημαντικὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ σηματοδώσουμε μιὰ πιὸ ὀλοκληρωμένη εἰκόνα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Ἁγίου Φωτός.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἁγίου Φωτός ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνέστη τριήμερος ἐκ Τάφου.

Γιατὶ τότε, κατὰ τὴν ὥρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Θεανθρώπου, ἐφανίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ Ἅγιον Φῶς. Ὅταν οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Ἰωάννης πῆγαν στό μνήμα τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ ἐξακριβώσουν ἂν ἔλειπε ὄντως τὸ Σῶμα τοῦ Διδασκάλου τους (βλ. Ἰωάν. κ', 1 - 8), τότε κατόρθωσαν, παρόλο ποὺ ἦταν σκοτάδι, ἐπειδὴ ὁ Τάφος εἶχε πλημμυρίσει ἀπὸ Φῶς. «Ὅσοι ἦταν μὲ τὸν Πέτρο εἶδαν καὶ ἐπίστευσαν..., διότι ὁ Τάφος ἦταν πλήρης ἀπὸ Φῶς, ὥστε ἂν καὶ ἦταν νύχτα, εἶδαν τὸ ἀσωτερικὸ τοῦ Τάφου μὲ δύο τρόπους, καὶ μὲ τίς αἰσθήσεις καὶ πνευματικῶς» (Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης).

Τὸ Φῶς αὐτὸ δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ τὸ Ἄκτιστο Φῶς τοῦ Ἀκτίστου Τριαδικοῦ Θεοῦ, τὸ ἴδιο μὲ τὸ Ἄκτιστο Φῶς τῆς Μεταμορφώσεως, τὸ ἴδιο μὲ τὸ Ἄκτιστο Φῶς ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ δοῦν οἱ θεόπτες Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας στὸ διάβα τῶν αἰώνων. Αὐτὸ τὸ Φῶς ἐμφανίζεται κάθε χρόνο μέχρι καὶ σήμερα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τελετῆς τοῦ Ἁγίου Φωτός τὸ Μέγα Σάββατο στὸν Τάφο τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα. Τὴν παράδοση αὐτὴ τῆς κατ' ἔτος ἐφανίσεως τοῦ Ἁγίου Φωτός καταγράφει, κατὰ τὸν 10ο μ.Χ. αἰώνα, ὁ Ἑλληνας κληρικὸς Νικήτας στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο. Ἐκεῖ σημειώνει ὅτι τὸ Ἅγιον Φῶς ἄρχισε νὰ ἐμφανίζεται ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ κάθε Μεγάλο Σάββατο, χωρὶς διακοπή.

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι στοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες τῶν διωγμῶν δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ὑπάρχουν ὁποιοσδήποτε ἱστορικὲς μαρτυρίες περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτός καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐφανίσεώς του. Ἔτσι, ἡ πρώτη ἱστορικὴ μαρτυρία συνδέεται μὲ τὸν 4ο αἰώνα, τὸν χρυσὸ αἰώνα τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ ἀκολούθησε ἀμέσως μετὰ τὴν περίοδο τῶν διωγμῶν. Ὁ Ἀρμένιος Ἱστορικὸς Κιρακὸς Γκαντζάκετσι (1201 - 1271 μ.Χ.) ἀναφέρει ὅτι τὸ Ἅγιον Φῶς ἄρχισε νὰ ἐμφανίζεται

κατὰ τὴν περίοδο κατασκευῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (326 - 336 μ.Χ.). Μάλιστα, ἀναφέρεται συγκεκριμένα στὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Φωτιστὴ τῆς Ἀρμενίας (257 - 331 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος περὶ τὸ 330 μ.Χ. βίωσε πρῶτος τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Φωτός. Τοποθέτησε μὲν κανδήλα πάνω στὸν Ἅγιο Τάφο, ἢ ὅποια ἀνεφλέγη θαυματουργικά, μετὰ ἀπὸ παράκληση τοῦ Ἁγίου πρὸς τὸν Θεό.

Κάθε χρόνο, λοιπόν, κατὰ τὸ Μέγα Σάββατο, τὸ Ἅγιον Φῶς πηγάζει ἀπὸ τὸν Τάφο τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναφλέγει τὴν ἀποκαλούμενη «ἀκοίμητη» κανδήλα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Τάφου καὶ τὰ κεριὰ τοῦ Πατριάρχου, ἐνῶ ταυτοχρόνως γαλαζόλευκες ἐκλάμψεις τοῦ Ἁγίου Φωτός διαχέονται μέσα στὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, φωτίζοντας τὸν χώρο καὶ ἀναφλέγοντας κάποιες ἀπὸ τὶς κανδήλες τοῦ Ναοῦ καὶ κάποιες ἀπὸ τὶς λαμπάδες τῶν πιστῶν. Ὅπως ἐπεξηγεῖ ὁ Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Πρωτοπρ. Γεώργιος Μεταλληνός, ἡ αἰτία τῆς ἀναφλέξεως τῆς «ἀκοίμητης» κανδήλας καὶ τῶν κεριῶν τοῦ Πατριάρχου εἶναι τὸ Ἄκτιστο Φῶς, ἢ φλόγα ὅμως ποὺ ἀνάβει καὶ ποὺ μεταδίδεται στοὺς πιστοὺς εἶναι κτιστὸ φῶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ φλόγα αὐτὴ ἔχει σὴν ἀρχὴ τὴ Χάρη τοῦ Ἀκτίστου Φωτός, γι' αὐτὸ γιὰ κάποια δευτερόλεπτα ἢ

κάποια λεπτὰ δὲν καίει καὶ δὲν προκαλεῖ ἐγκαύματα, ὅπως μποροῦν νὰ διαβεβαιώσουν ὅλοι ὅσοι ὑπῆρξαν μάρτυρες αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Λίγα δευτερόλεπτα ἢ λίγα λεπτὰ ἀργότερα μετατρέπεται σὲ κανονικὴ φλόγα, ἢ ὅποια καίει. Τὸ συγκεκριμένο αὐτὸ δεδομένο μαρτυρεῖται ἤδη ἀπὸ τὸν 10ο αἰ. μ.Χ. καὶ μάλιστα ἀπὸ ἓναν Μουσουλμάνο: τὸν Ἄραβα νομομαθὴ Ibn al Qass.

Προκύπτει ὅμως τὸ ἐρώτημα: Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ βλέπουν τὸ Ἅγιον Φῶς ἄνθρωποι ἀτελεῖς στὴν πίστη ἢ καὶ ἄπιστοι, ἐφόσον τὸ Ἅγιον Φῶς εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ Ἀκτίστου Φωτός; Τὴν ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα μᾶς δίδει ὁ Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Πρωτοπρ. Θεόδωρος Ζήσης: *«Τὸ Ἄκτιστον Φῶς ὁρᾶται βεβαίως κατ' ἐξοχίαν ἀπὸ τοὺς τελείους, ἐπιτρέπεται ὅμως ὁ Θεὸς μερικὴ ἐποπτεία καὶ σὲ μὴ τελείους, ἀκόμη καὶ σὲ ἀπίστους, προκειμένου νὰ ὀδηγηθοῦν σὴν σωτηρία».*

Τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Φωτός - προτοῦ ἐξέλθει ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων τοῦ Κουβουκλίου τοῦ Παναγίου Τάφου - δὲν γίνεται ἀντιληπτὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς παρευρισκομένους, ἀλλὰ ἀπὸ λίγους μόνο, καὶ μάλιστα ὄχι ἀπὸ ὅλους μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ὁ καθένας τὸ βλέπει μὲ διαφορετικὸ τρόπο. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ

τούς Πατριάρχες πού εισέρχονται στὸν Πανάγιο Τάφο, οἱ ὁποῖοι βιώνουν τὸ θαῦμα μὲ διαφορετικὸ τρόπο ὁ καθένας. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Πατριάρχου Δαμιανοῦ Α' (1897 - 1931 μ.Χ.): Ὅταν δὲν ἦταν κατ'ἀλληλα προετομασμένος, ἤρεμος καὶ ἀφοσιωμένος, εἰσερχόμενος στὸν Πανάγιο Τάφο ἔβλεπε τὴν κανδήλα ἥδη ἀναμμένη καὶ δὲν βίωνε τὸ θαῦμα. Ὅταν ὅμως εἶχε ἤρημη τὴ συνειδήσι του καὶ τίποτε δὲν τὸν ἀπασχολοῦσε, ἔνιωθε μιὰ ἀνεξήγητη χαρὰ. Μόλις εἰσερχόταν ἐντὸς τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ἄρχιζε νὰ διαβάζει ἀπὸ τὴν ἀγία φυλλάδα, ἀναβε καὶ ἡ «ἀκοίμητη» κανδήλα καὶ τὰ κερία.

Ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς μαρτυρίες, πού καταγράφει στὸ βιβλίο του ὁ Χάρης Σκαρλακίδης, γίνεται ὀλοφάνερο ὅτι γιὰ ἔξι ὀλόκληρους αἰῶνες, ἀπὸ τὸν 9ο μέχρι καὶ τὸν 15ο αἰ. μ.Χ., τὴν ὥρα πού ἐμφανιζόταν τὸ Ἅγιον Φῶς κανεὶς δὲν ὑπῆρχε μέσα στὸν Πανάγιο Τάφο. Ἡ εἴσοδος τοῦ Παναγίου Τάφου σφραγιζόταν μὲ μελισσοκέρι (εἰς ἀνάμνησιν τῆς σφραγίσεως τοῦ Τάφου ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους στρατιῶτες) καὶ ὁ Ἑλληνας Πατριάρχης παρέμενε ἐκτὸς τοῦ

μνημείου, ἀπ' ὅπου ἀπνύθηνε τὶς καθιερωμένες ἐπικλίσεις ἐνώπιον ὄλων τῶν παρευρισκομένων. Ὅταν κατερχόταν τὸ Ἅγιον Φῶς ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἀναβε ἡ «ἀκοίμητη» κανδήλα καὶ φωτιζόταν τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Τάφου, ἐνῶ ὁ Ναὸς γέμιζε μὲ γαλαζόλευκες ἐκλάμψεις. Στὶς πόρτες τοῦ Παναγίου Τάφου ὑπῆρχαν γρίλιες ἢ μεταλλικὰ κιγκλιδώματα, πού ἐπέτρεπαν τὴν ἄμεση ὀπτικὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν «ἀκοίμητη» κανδήλα. Τότε ὁ Μουσουλμάνος Διοικητὴς τῶν Ἱεροσολύμων ξεκλείδωνε τὸν Τάφο, γιὰ νὰ εἰσέλθει ὁ Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἀναβε τὶς λαμπάδες του ἀπὸ τὴν κανδήλα καὶ, ἐξερχόμενος, μεταλαμπάδευε τὸ Φῶς στοὺς πιστούς. Τὸ τελετουργικὸ αὐτό, ὅπως καθίσταται σαφές, δὲν ἄφηνε κανένα περιθώριο γιὰ ἀμφισβητήσεις καὶ γιὰ ἀμφιβολίες.

Περὶ τὸ 1480 μ.Χ. ἡ τελετουργία ἀλλάζει καὶ ἀκολουθεῖται ἔκτοτε τὸ τυπικὸ τῆς τελετῆς τοῦ Ἁγίου Φωτός, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὶς μέρες μας. Ἡ ἐπὶ κλήση γίνεται πλέον ἀπὸ τὸν Ἑλληνορθόδοξο Πατριάρχη τῶν Ἱεροσολύμων στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Κουβουκλίου, ἐνῶ στὸν προθάλαμο τοῦ Κουβουκλίου παρευρίσκεται ὡς μοναδικὸς μάρτυρας ἐκπρόσωπος τῶν Ἀρμενίων, σύμφωνα μὲ τὰ προνόμια. Βεβαίως, ἡ οὐσία τοῦ θαύματος τοῦ Ἁγίου Φωτός δὲν μπορεῖ νὰ μετα-

βληθεί από την παρουσία ή μη του Πατριάρχη μέσα στον Τάφο, διότι, όπως έχει ήδη λεχθεί, το θαῦμα δέν περιορίζεται μόνο στην ανάφλεξη τῆς «ἀκοίμητης» κανδήλας ἢ τῶν κεριῶν τοῦ Πατριάρχη.

Τὸ πρῶτῳ, λοιπόν, τοῦ Μεγάλου Σαββάτου σβήνουν ὅλες οἱ κανδήλες στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχεται σχολαστικά, προκειμένου νὰ διαπιστωθεῖ ὅτι δέν ὑπάρχει ὀτιδήποτε πού θὰ μποροῦσε νὰ προκαλέσει φωτιά. Στὴ συνέχεια, οἱ πόρτες τοῦ Παναγίου Τάφου κλείνουν καὶ σφραγίζονται, ὅπως γινόταν ἀνεκάθεν, μὲ μελισσοκέρι. Πάνω στό μελισσοκέρι οἱ Ἀρχές τοῦ Ἰσραὴλ τοποθετοῦν τὶς σφραγίδες τους. Στὶς 12 τὸ μεσημέρι εἰσέρχεται στὸν Ναὸ ὁ Ἑλληνορθόδοξος Πατριάρχης. Στὸ Ἱερό Βῆμα, σύμφωνα μὲ τὰ προνόμια, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν (Ἀρμένιοι, Κόπτες κ.ἄ) ἀσπάζονται τὸ χέρι τοῦ Ἑλληνορθόδοξου Πατριάρχη. Ἄν δέν τὸ πράξουν δέν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ λάβουν τὸ Ἅγιον Φῶς. Ἀπὸ τὸ Ἱερό Βῆμα, προεξάρχοντας τοῦ Πατριάρχου καὶ φέροντος ἅπασαν τὴν ἀρχιερατικὴ του ἀμφίεση, ξεκινᾷ λιτανευτικὴ πομπή μὲ κατεύθυνση τὸ Ἱερό Κουβούκλιο, ὅπου γίνεται ἱερὴ λιτανεία τρεῖς φορὲς γύρω ἀπὸ αὐτό. Μετὰ τὴ λιτανεία,

ἀποσφραγίζεται ὁ Τάφος καὶ ὁ Σκευοφύλακας μεταφέρει στὸν ἐσωτερικὸ θάλαμο τοῦ Κουβούκλιου τὴ σβησμένη «ἀκοίμητη» κανδήλα. Ἀκολουθῶς, ὁ Πατριάρχης ἀπεκδύεται τὰ λαμπρά του ἄμφια καὶ παραμένει - εἰς ἔνδειξιν ταπεινώσεως - μόνο μὲ λευκὸ στιχάριο (μαζὶ βέβαια μὲ τὸ ἐπιτραχήλιο, τὴ ζώνη καὶ τὰ ἐπιμάνικα) καὶ ἀσκεπής. Ἀμέσως μετὰ, ὁ Διοικητὴς τῶν Ἱεροσολύμων μαζὶ μὲ τὸν Ἀστυνομικὸ Διευθυντὴ ἐλέγχουν ἐξονυχιστικὰ τὸν Πατριάρχη ἐνώπιον ὄλων, ὥστε νὰ διαπιστωθεῖ ὅτι δέν ἔχει κάτι μαζὶ του πού θὰ μποροῦσε νὰ ἀνάψει τὴν ἱερὴ κανδήλα ἢ τὰ κεριά του. Ἀφοῦ γίνεῖ ἡ διαδικασία αὐτή, ὁ Πατριάρχης λαμβάνει τέσσερις δεσμίδες μὲ 33 κεριὰ ἢ καθεμιά (τὶς δύο ἐξ αὐτῶν λαμβάνουν οἱ ἄλλες Χριστιανικὲς Ὁμολογίες γιὰ νὰ μεταδώσουν τὸ Ἅγιον Φῶς στὸ ποιμνίον τους) καὶ εἰσέρχεται στὸν Παναγίον Τάφο, ὅπου διαβάσει γονατιστὸς τὴν εἰδικὴ εὐχὴ καὶ παρακαλεῖ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ νὰ προσφέρει τὸ Ἅγιον Φῶς ὡς δῶρο εὐλογίας καὶ ἀγιασμοῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ τὴν ἀνάγνωση τῆς εὐχῆς, τὸ Ἅγιον Φῶς ἐμφανίζεται καὶ διαχέεται, ὅπως προαναφέραμε, μέσα στὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῶ συγχρόνως ἀνάβει ἡ «ἀκοίμητη» κανδήλα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Τάφου καὶ τὰ κεριὰ τοῦ Πατριάρχη. Ἡ τελετὴ

όλοκληρώνεται με την έξοδο του Πατριάρχη, ο οποίος μεταλαμπαδεύει στους πιστούς την ιερή φλόγα.

Από τα πολλά ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με την τελετή του Αγίου Φωτός κατά το Μέγα Σάββατο στον Τάφο του Κυρίου μας στα Ίεροσόλυμα, θα αναφέρουμε στη συνέχεια έν συντομία τα σημαντικότερα:

Στις 7 Ἀπριλίου του 947 μ.Χ. ο Μουσουλμάνος Ἐμίρης ἀντικατέστησε τὸ φιτίλι τῆς ἀκοίμητης κανδήλας με σιδερένιο φιτίλι με σκοπὸ νὰ ἐμποδίσει τὸ θαῦμα. Παρὰ ταῦτα ὅμως, ἡ κανδήλα ἀναψε καὶ πάλι θαυματουργικά. Τὸ γεγονός αὐτὸ παραθέτει ὄχι μόνο ὁ Ἕλληνας κληρικὸς Νικήτας σὴν προαναφερθεῖσα ἐπιστολή του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο, ἀλλὰ καὶ ὁ Πέρσης πανεπιστήμονας Al-Biruni, καθὼς καὶ ὁ Γάλλος Χρονογράφος Γκιμπέρ (Guibert de Nogent).

Στις 28 Σεπτεμβρίου τοῦ 1009 μ.Χ. ὁ Χαλίφης τῆς Αἰγύπτου Al-Hakim κατέστρεψε ὀλοκληρωτικὰ τὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, καθὼς καὶ τὸ Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου, με σκοπὸ νὰ θέσει τέρμα στὸ θαῦμα τῆς καθόδου τοῦ

Ἁγίου Φωτὸς καὶ σὴν τεράστια ἐπίδραση ποὺ εἶχε τὸ θαῦμα αὐτὸ ἀνάμεσα σὸν μουσουλμανικὸ κόσμο. Οἱ Μουσουλμάνοι ὄχι ἀπλῶς ἀποδέχονταν τὴν ἀυθεντικότητα τοῦ θαύματος, ἀλλὰ μετέφεραν τὸ Ἅγιον Φῶς με εὐλάβεια στὰ τζαμιά καὶ σὲς κατοικίες τους καὶ τὸ διατηροῦσαν ἄσβεστο καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους. Παρὰ ταῦτα, ἡ τελετὴ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς συνεχίστηκε καὶ τὰ ἐπόμενα χρόνια σὲ ὑπαίθριο χῶρο ἀνάμεσα στὰ ἐρείπια καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ ὅτι οἱ παρευρισκόμενοι Χριστιανοὶ θὰ θανατώνονταν, ἂν τὸ θαῦμα δὲν ἐπραγματοποιεῖτο. Διασώζεται σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Γάλλου μοναχοῦ καὶ Χρονογράφου Ριχάρδου Εὐλογημένου, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἦταν παρὼν σὴν τελετὴ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς τὸ ἔτος 1027 μ.Χ., ἕξι μόλις χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Al-Hakim.

Τὸ ἔτος 1099 μ.Χ. ἔγινε κατάληψη τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Α' Σταυροφορίας, τὴν ὁποία κήρυξε ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Β' τὸ ἔτος 1095 μ.Χ. Ἐνα χρόνο μετὰ (τό Μ. Σάββατο τοῦ 1100 μ.Χ.) ὁ Λατῖνος Πατριάρχης Δαϊμβέρτος τέθηκε ἐπικεφαλῆς τῆς τελετῆς τοῦ Ἁγίου Φωτὸς, μὴ ἐπιτρέποντας τὴν παρουσία Ὁρθοδόξων κληρικῶν. Ἐν καὶ ἡ τελετὴ ἔγινε μετὰ τὸν προβλεπόμενον τρόπο, οἱ ἐπικλήσεις

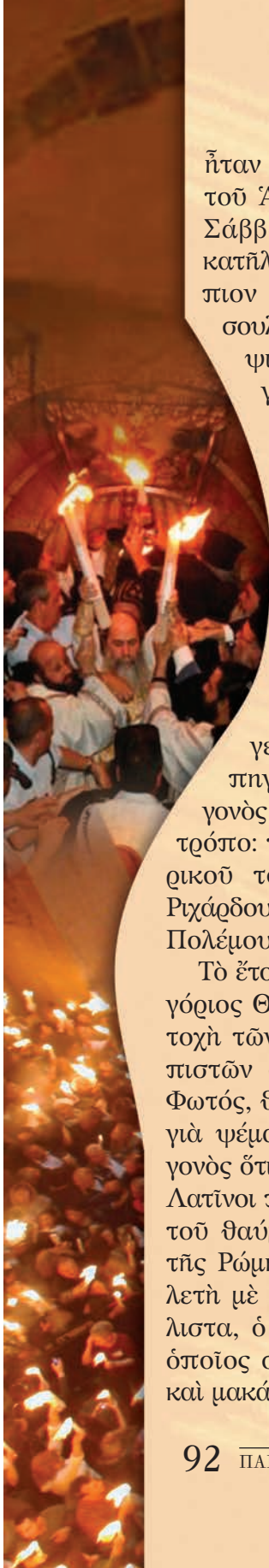
τοῦ Λατίνου Πατριάρχου δὲν ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Οἱ ἐπικλήσεις ἐπαναλήφθηκαν ἀρκετές φορές χωρίς καί πάλι τό ἐπιθυμητό ἀποτέλεσμα. Τότε, οἱ Λατίνοι κληρικοί ἀντιλήφθηκαν ὅτι οἱ ἐνέργειές τους δὲν ἐπιδοκμάζονται ἀπὸ τὸν Θεό καί γι' αὐτό διατάζουν τοὺς Σταυροφόρους νὰ ἐξομολογηθοῦν τὰ Ἄμαρτήματά τους καί πρωτίστως τίς σφαγές πού διέπραξαν κατὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἱερουσαλήμ. Μετὰ ἀπὸ τί μακρὰ αὐτὴ διαδικασία τὸ Ἅγιον Φῶς ἐφανίστηκε, ὅταν ἄρχισε πλέον νὰ νυχτώνει.

Τὸ ἐπόμενο Μ. Σάββατο (1101 μ.Χ.) τὸ Ἅγιον Φῶς γιὰ πρώτη φορά δὲν ἐφανίστηκε καθόλου. Οἱ Λατίνοι ἀναγκάστηκαν ν' ἀποχωρήσουν ἄπρακτοι καί τότε ἀνέλαβαν οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς μαζί μὲ τοὺς Σύριους Ὀρθοδόξους. Τὸ Ἅγιον Φῶς ἐφανίστηκε τὴν ἐπομένη ἡμέρα, Κυριακὴ τοῦ Πάσχα (21 Ἀπριλίου). Τὸ συγκεκριμένο ἱστορικὸ γεγονός καταγράφεται ἀπὸ ὀκτῶ Χρονογράφους (τέσσερις Γάλλους, ἕναν Γερμανό, ἕναν Ἀγγλο, ἕναν Ἰταλὸ καί ἕναν Ἀρμένιο), κάτι πού ἀποδεικνύει ὄχι μόνο τὴν ἀλήθειά του, ἀλλὰ καί τὴ μεγάλη αἴσθηση πού προκάλεσε. Ἐξελήφθη δὲ ὡς θεϊκὴ ἐπιδοκμασία πρὸς τὴν Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί ὡς ἀποδοκμασία πρὸς τὸ νέο καθεστῶς πού εἶχαν ἐπιβάλει οἱ Σταυροφόροι. Ἦταν ἡ δευτέρη

καὶ τελευταία φορά πού ἕνας Λατίνος Πατριάρχης θέλησε νὰ τεθεῖ ἐπικεφαλῆς τῆς τελετῆς τοῦ Ἁγίου Φωτός. Λίγους μῆνες ἀργότερα ὁ Βασιλιᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ Βαλδουίνος Α΄ ἔπαυσε καί ἐξόρισε τὸν Δαϊμβέρτο ἀπὸ τὴν πόλη. Στὶς τελετὲς τοῦ Ἁγίου Φωτός ὄρισε ἐπικεφαλῆς Ἑλληνα Ἀρχιερέα (τὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Σάββα, πού ἀντικαθιστοῦσε τὸν ἐξόριστο Ἑλληνα Πατριάρχη). Ἄς σημειωθεῖ ἐν προκειμένῳ ὅτι ἡ γυναίκα τοῦ Βασιλιᾶ Βαλδουίνου Α΄ ἦταν Ἀρμένισσα μὲν στὴν καταγωγή, Ὀρθόδοξη ὁμῶς στὴν πίστι.

Τὸ ἔτος 1187 μ.Χ. ὁ μουσουλμανικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Σουλτάνο τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Συρίας Σαλαντὶν εἰσῆλθε στὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ ἀπὸ 88 χρόνια κατοχῆς τῆς πόλης ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Μὲ ἐπίσημο διάταγμα τοῦ Σαλαντίν, ἡ κατοχὴ τοῦ Παναγίου Τάφου καί τοῦ Γολγοθᾶ ἀπεδόθη καί πάλι στοὺς Ἕλληνες. Ὁ Πατριάρχης τῶν Ρωμαίων (Ἑλλήνων), σύμφωνα μὲ τὸ διάταγμα, θὰ λαμβάνει τὸ Ἅγιον Φῶς. Ὅριζεται, ἐπίσης, στὸ ἴδιο διάταγμα: «Ὁ Ναὸς (τῆς Ἀναστάσεως) νὰ μείνει εἰς τὸ ἐξῆς ἀπείρακτος καί κανεῖς ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους νὰ μὴν τολμῆσει νὰ τὸν μετατρέψει σὲ τζαμί, οἱ δὲ Ναζωραῖοι (Χριστιανοὶ) νὰ εἰσέρχονται ἀνεμπόδιστα σὲ αὐτόν».

Τὸ ἔτος 1192 μ.Χ. ὁ Σαλαντὶν

ἦταν παρὼν κατὰ τὴν τελετὴ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς τὸ Μεγάλο Σάββατο. Τὸ Ἅγιον Φῶς κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἐνώπιον τῶν ἐκπληκτῶν Μουσουλμάνων. Ὁ Σαλαντὶν ὑποψιαζόμενος ὅτι πρόκειται γιὰ τέχνασμα τῶν Χριστιανῶν, διέταξε τρεῖς φορές νὰ σβηστεῖ ἡ κενδήλια. Κάθε φορά πού τὴν ἔσβηναν, αὐτὴ ἀνεφλέγετο ἀμέσως καὶ πάλιν. Ὁ Σαλαντὶν τότε ἀνεγνώρισε ὅτι αὐτὸ πού συμβαίνει στὸν Πανάγιο Τάφο εἶναι ἀποτέλεσμα θεϊκῆς ἐπενεργείας. Δύο διαφορετικὲς πηγὲς καταγράφουν τὸ γεγονός αὐτὸ μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο: τὸ Χρονικὸ τοῦ Ὀδοιπορικῆ τοῦ Ἁγγλοῦ Ἡγουμένου Ριχάρδου καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ Ἱεροῦ Πολέμου τοῦ Γάλλου Ἀμβροσίου.

Τὸ ἔτος 1238 μ.Χ. ὁ Πάπας Γρηγόριος Θ΄ ἀπαγόρευσε τὴ συμμετοχὴ τῶν Λατίνων κληρικῶν καὶ πιστῶν στὴν τελετὴ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς, θεωρώντας ὅτι πρόκειται γιὰ ψέμα. Κι αὐτὸ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι μέχρι τότε πάρα πολλοὶ Λατίνοι πιστοὶ ὑπῆρξαν μάρτυρες τοῦ θαύματος, ἐνῶ ἐκπρόσωποι τῆς Ρώμης συμμετείχαν στὴν τελετὴ μὲ κάθε ἐπισημότητα. Μάλιστα, ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Β΄, ὁ ὁποῖος σήμερα τιμᾶται ὡς ἅγιος καὶ μακάριος ἀπὸ τοὺς Παπικούς,

διεκλήρυξε δημοσίως τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ἐγκυρότητα τοῦ θαύματος τοῦ Ἁγίου Φωτὸς στὸν περίφημο λόγο του στὴ Σύνοδο τῆς Κλερμόν στὴ Γαλλία τὸ 1095 μ.Χ., μὲ τὸν ὁποῖον κήρυξε ἐπισήμως τὴν ἔναρξη τῆς Α΄ Σταυροφορίας. Ἐρωτοῦσε σ' αὐτόν του τὸν λόγο ἐνώπιον τοῦ συγκεντρωμένου πλήθους: *«Ποιοῦ ἡ καρδιὰ εἶναι τόσο πέτρινη, ἀδέλφια, πού νὰ μὴν τὸν ἀγγίζει ἓνα τόσο μεγάλο θαῦμα;»*.

Τὸ πῖο γνωστό, βεβαίως, στοὺς πολλοὺς ἱστορικὸ γεγονὸς εἶναι ἐκεῖνο πού ἔλαβε χώρα τὸ Μεγάλο Σάββατο τοῦ 1579 μ.Χ. Κατὰ τὴ χρονιὰ ἐκείνη οἱ Τοῦρκοι κυβερνητὲς ἀπαγόρευσαν στὸν Ἑλληνα Πατριάρχη καὶ στοὺς Ὀρθοδόξους πιστοὺς νὰ εἰσέλθουν στὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως γιὰ τὴν τελετὴ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς, κατόπιν μεσολαβήσεως τῶν Ἀρμενίων. Οἱ πιστοὶ παρέμειναν στὸ προαύλιο τοῦ Ναοῦ. Ὁ Πατριάρχης στεκόταν προσευχόμενος στὸ ἀριστερὸ μέρος τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ πλησίον ἐνὸς κίονα. Ὁ κίονας ἐκεῖνος διερράγη θαυματουργικὰ καὶ τὸ Ἅγιον Φῶς ξεπήδησε ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ του. Ἐνας Ἀραβὸς Ἐμίρης, ὀνόματι Τουνόμ, βλέποντας τὸ θαῦμα ἀπὸ τὸν παρακείμενο μιναρέ, ὁμολόγησε πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ ἀμέσως διατάχθηκε ἡ ἐκτέλεσί του, ἐνῶ τὸ σῶμα του παραδόθηκε στὴν πυρὰ. Ὁ συγκε-

κρiμένος κίονας παραμένει μέχρι τις μέρες μας αδιάφειστος μάρτυρας αὐτοῦ τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος καὶ ἐπιδεικνύεται σὲ ὄλους τοὺς ἐπισκέπτες τοῦ Παναγίου Τάφου. Μάλιστα δύο κορυφαῖοι ἐπιστήμονες (ὁ Ρῶσος Καθηγητῆς Ἐβγκένι Μιχαίλοβιτς Μορίζοφ καὶ ὁ Ἑλληνας Καθηγητῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνίου Γεώργιος Παπαδόπουλος) βεβαιώνουν ὅτι ἡ ρωγμὴ στὸν συγκεκριμένο κίονα εἶναι ἀποτέλεσμα ἠλεκτρικῆς ἐκκενώσεως, ἡ ὁποία εἶναι ἀνεξήγητη, ἅρα ὀφείλεται σὲ θαῦμα.

Καὶ κάτι τελευταῖο, ποὺ ἔχει τὴν ἰδιαίτερη σημασία του γιὰ ὄσους ζητοῦν ἀπτεῖς καὶ διῆ ἐπιστημονικὲς ἀποδείξεις. Τὸ Μεγάλο Σάββατο τοῦ 2008 μ.Χ. μετέβη στὸν Πανάγιο Τάφο ὁ Ρῶσος φυσικὸς Δρ Ἀντρέι Βολκόβ, τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν τῆς Ρωσίας «Ἰνστιτοῦτο Κουρτσιάτοβ», γιὰ νὰ διερευνήσει ἐπιστημονικὰ τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Φωτὸς (γιὰ τις ἀνάγκες ἑνὸς ντοκιμαντέρ ἀφιερωμένου στὸν ρόλο τῶν θαυμάτων στὴ θρησκεία). Χρησιμοποιοῦντας ἓνα ψηφιακὸ ὀσιλοσκοπιο συνδεδεμένο μὲ ἓνα laptop κατέγραψε κοντὰ στὸν Πανάγιο Τάφο τὸ φάσμα τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς ἀκτινοβολίας σὲ συγκεκριμένες συχνότητες. Λίγο πρὶν τὴν ἐμφάνισι τοῦ Ἁγίου Φωτὸς ἔλαβαν χώρα καὶ καταγράφηκαν τρία ἀπίστευτα καὶ

πλήρως ἀνεξήγητα γεγονότα:

Α) Ἐμφανίστηκε ἀδικοιολόγητα τὸ φαινόμενο πλάσματος, ποὺ ἀπὸ μόνο του εἶναι ἓνα θαῦμα, ἀφοῦ στὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως δὲν ὑπάρχουν οἱ παραμικρὲς συνθῆκες γιὰ τὴ δημιουργία του.

Β) Καταγράφηκε ἀδικοιολόγητη καὶ ἀνεξήγητη ἠλεκτρικὴ φόρτιση τοῦ ἀέρα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐξακρίβωση μεγάλης διαφορᾶς ἠλεκτρικοῦ δυναμικοῦ.

Γ) Τὴν ὥρα τῆς ἐμφάνισις τοῦ Ἁγίου Φωτὸς καταγράφηκε ἠλεκτρικὴ ἐκκένωση.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετρήσεων του, σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο, ἀποτελοῦν «μία ἐπιβεβαίωση τῆς θαυματουργικῆς φύσις τοῦ φαινομένου».

Ἐστερα ἀπὸ τὴν παράθεσι πατερικῶν θέσεων, τόσων ἱστορικῶν μαρτυριῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων, ὅπως αὐτὰ ἔχουν καταγραφῆι στὸ βιβλίο τοῦ κ. Σκαρλακίδη, ἔγινε σαφὲς ὅτι τὸ Ἅγιον Φῶς ἀποτελεῖ ὄντως ἓνα διαρκὲς θαῦμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔχει τις ἀπαρχές του στὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. Ἀποτελεῖ, ἐπίσης, μία πιστοποίηση τῆς ὀρθότητις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν σχέσει μὲ τις ἄλλες Χριστιανικὲς Ὀμολογίες. Ἐκεῖνο ποὺ ἀπομένει, εἶναι ἡ δικὴ μας καλὴ διάθεσι. Ἐξάλλου, ὁ Κύριος ποτὲ δὲν ἐξαναγκάζει κανένα νὰ Τὸν πιστέψει καὶ νὰ Τὸν ἀκολουθήσει διὰ τῆς βίας.

Βασικές διαφορές μεταξύ Μουσουλμανικής καί Χριστιανικής Διδασκαλίας

Σάββα Παρῆ
Θεολόγου

Δύο από τις σημαντικότερες μονοθεϊστικές θρησκείες του κόσμου είναι ο Χριστιανισμός και το Ισλάμ. Όροσπμο για τόν Χριστιανισμό θεωρείται ἡ Γέννηση τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἀντίστοιχα για τó Ισλάμ θεωρείται καθοριστική χρονολογία τó 622 μ.Χ., ἀφετηρία τῆς ἰσλαμικῆς χρονολογήσεως, κατά τó ὁποῖο ἔλαβε χώρα ἡ φυγή τοῦ Μωάμεθ ἀπό τή Μέκκα καί ἡ ἀφιξή του στή Μεδίνα, ὅπου ἰδρύθηκε καί μεγάλωσε ἐπίσημα ἡ ἰσλαμική κοινότητα. Ἀπό τότε καί μετά ἀπό ἀρκετές ζυμώσεις ὁ Ἰσλαμισμός ἐπεκτάθηκε σχεδόν σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ἀποτελεῖ κύρια θρησκεία σέ πάρα πολλές χώρες, ἀριθμώντας ἑκατομμύρια πιστούς. Κέντρο καί θεμέλιό της διδασκαλίας τοῦ Ἰσλάμ εἶναι τó Κοράνιο, τó ὁποῖο θεωρεῖται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πού «ἀποκαλύφθηκε» ἀπό τόν Ἀλλάχ στόν Μωάμεθ.

Ὁ Ἰσλαμισμός διακρίνεται για τήν ἔντονη καί ἐπιλεκτική ἀφομοίωση στοιχείων ἀπό ἄλλες

θρησκείες, κυρίως ἀπό τήν Ἀραβική (εἰδωλολατρική), τόν Ἰουδαϊσμό καί τόν Χριστιανισμό. Κύρια διδασκαλία του εἶναι ἡ πλήρης ἀφοσίωση καί ὑποταγή τοῦ πιστοῦ στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στους οἰκτιροῦς του. Ἡ διδασκαλία αὐτή δείχνει τήν ἀμεση σχέση τοῦ Ἰσλάμ μέ τήν μονοθεῖα καί τήν ἀποκάλυψη τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Λόγω λοιπόν τῆς ἀμεσης αὐτῆς σχέσης, ἀλλά καί τῆς ραγδαίας αὔξεσης Μουσουλμάνων μεταναστῶν στήν πατρίδα μας, θεωροῦμε ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά γνωρίζει ὁ καθένας ποιές εἶναι οἱ βασικές διαφορές μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν διδασκαλιῶν, τόσο σέ ὅτι ἀφορᾶ στά θέματα τῆς πίστεως ὅσο καί τοῦ ἥθους.

Τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ Τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ καί τó πρόβλημα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου

Ἡ πρώτη βασική καί σημαντική διαφορά μεταξύ της διδα-

σκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τοῦ Μουσουλμανισμοῦ βρίσκεται στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ¹. Ὁ Μωάμεθ, στρεφόμενος ἐναντίον τῆς πολυθείας τῶν Ἀράβων συμπολιτῶν του καί μί μπορῶντας νά κατανοήσει τήν κατά φύσιν ἀδια γέννηση τοῦ Υἱοῦ, τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐκ τοῦ Πατρός, θεώρησε ὅτι οἱ Χριστιανοί νόθευσαν τήν καθαρή εὐαγγελική μονοθεΐα καί προσέθεσαν στόν ἕνα Θεό τόν Ἰησοῦ καί τή Ρούαχ, δηλαδή κάποιον θηλυκό πνεῦμα. Αὐτό ἔκαναν, κατά τόν Μωάμεθ, οἱ εἰδωλολάτρεις Ἄραβες, οἱ ὁποῖοι τοποθετοῦσαν κοντά στόν ἕνα Θεό καί ἄλλους θεούς. Γιά τόν Μωάμεθ ἦταν τελείως ἀδιανόητη ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Τριαδικός Θεός τῆς χριστιανικῆς ἀποκαλύψεως ἔχει πρόσωπα, τά ὁποῖα διακρίνονται μεταξύ τους, δέν συγχέονται καί δέν συγχωνεύονται. Ἐπίσης, δέν μποροῦσε νά κατανοήσει ὅτι κάθε πρόσωπο εἶναι ὁ ὅλος Θεός καί ὅλες οἱ θεῖες ιδιότητες, πού ὑπάρχουν στόν Πατέρα, συνυ-

πάρχουν οἱ ἴδιες καί στόν Θεό Λόγο καί στόν Θεό Πνεῦμα, χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς θεοί, ἀφοῦ τά πρόσωπα κοινωνοῦν μέ τήν μία θεία οὐσία καί δέν συγχέονται². Ἔτσι, μί μπορῶντας νά κατανοήσει τήν κατά φύσιν ἀναλλοίωτη γέννηση τοῦ Υἱοῦ ἀπό τόν Πατέρα, ἀπέριψε τήν πίστη στή θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, συνεπῶς καί τήν Χριστολογία τῶν χριστιανικῶν συμβόλων τῆς πίστεως³. Ἀπό τήν ἄλλη, γιά τούς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς, ὁ Χριστός εἶναι τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, Θεός ἀληθινός ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, ὁ ὁποῖος σαρκώθηκε πραγματικά, σταυρώθηκε καί ἀναστήθηκε. Γιά τούς Μουσουλμάνους, ἄν καί Τόν ὀνομάζουν Μεσσία, Λόγο Θεοῦ, δεύτερον Ἀδάμ, ἐντούτοις εἶναι ἕνας προφήτης κατώτερος τοῦ Μωάμεθ. Τό Κοράνιο δέχεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε μέ τρόπο ὑπερφυσικό ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας καί σέβεται τή θαυματουργική δύναμη καί τό ἐπίγῃς ἔργο Του. Τήν ἔκφραση ὁμως

1. Βλ. Κοράνιο 5, 17. 5, 75.

2. Βλ. Γρηγορίου Δ. Ζιάκα, «Τό Ἰσλάμ ὡς θρησκεία», *Γνωριμία μέ τό Ἰσλάμ. Εἰσηγήσεις Ἡμερίδος*, ἔκδ. Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Παρακολουθήσεως Εὐρωπαϊκῶν Θεμάτων καί Συνοδική Ἐπιτροπή Διορθόδοξων καί Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, Ἀθήνα 2009, σσ. 76 - 77.

3. Βλ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, *Ἰσλάμ. Θρησκευολογική Ἐπισκόπηση*, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2006, σ. 208.

«σαρκωθέντα... καί ένανθρωπήσαντα» στό Σύμβολο τῆς Πίστεως δέν τήν δέχεται κατ' οὐδένα λόγο⁴. Στή διδασκαλία τοῦ Ἰσλάμ, ὅπως ἀναφέραμε πιό πάνω, γίνεται λόγος γιά ἓνα Θεό πού δέν ἔχει υἱό⁵. Πουθενά δέν ἀναφέρεται ἡ λέξη πατήρ⁶. Τονίζεται συνεχῶς ἡ μοναδικότητα καί τό ἀπρόσιτο τοῦ Θεοῦ. Στό Κοράνιο λέγεται ἐπανειλημμένως «ὁ Θεός τοῦ μουσουλμανισμοῦ δέν εἶναι Τριαδικός, δέν ἀποτελεῖται ἀπό τρία πρόσωπα καί γι' αὐτό δέν κατανοεῖται ὅτι ὁ Θεός εἶναι πρόσωπο». Γιά τό Ἰσλάμ, ἡ ἐνότητα τοῦ Θεοῦ σημαίνει ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἓνας κατὰ τό πρόσωπό του, ἓνας κατὰ τήν οὐσία του, ἓνας κατὰ τίς ιδιότητές του καί ἓνας κατὰ τά ἔργα του. Ἡ διδασκαλία αὐτή ἐκφράζεται στό 112ο κεφάλαιο τοῦ Κορανίου ὡς ἐξῆς: «Λέγει: αὐτός εἶναι ὁ Ἀλλάχ ὁ ἓνας καί μοναδικός, ὁ αἰώνιος, ὁ ἀπόλυτος, ποτέ δέν ἐγέννησε καί ποτέ δέν γεννήθηκε καί δέν ὑπάρχει κανεῖς ὁμοίος του»⁷. «Ἄπιστοι εἰσὶν οἱ λέγοντες ὅτι ὁ μεσσίας ὁ υἱός τῆς

Μαριάμ, εἶναι Θεός»⁸. Ἀντιθέτως, ἡ Ἐκκλησία πιστεύει σέ προσωπικό Θεό, σέ πραγματικές σχέσεις μεταξύ τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλά καί στό ὅτι ὁ Θεός ἐπικοινωνεῖ μέ τόν κόσμο μέ τίς ἄκτιστες ἐνέργειές Του. Ἡ χριστιανική διδασκαλία τονίζει ὅτι ὁ Θεός εἶναι τρισυπόστατη Μονάδα. Τά τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐκφράζουν τόν τρόπο τῆς αἰώνιας καί ἀναλλοίωτης ὑπάρξεως τοῦ ἑνός καί μόνο Θεοῦ. Μία καί μόνο εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἔχει τρεῖς ὑποστάσεις, τρία πρόσωπα, ἀχώριστα καί ἀδιαίρετα.

Ἡ διαφορετική ἀντίληψη περί τοῦ Θεοῦ δημιουργεῖ ἀκόμη ἓνα πρόβλημα, τό ὁποῖο εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Κατά τό Ἰσλάμ, ἡ σωτηρία εἶναι θέμα ὑπακοῆς στήν ἀποκάλυψη πού ἔστειλε ὁ Θεός μέ τούς προφήτες καί κυρίως μέ τόν προφήτη Μωάμεθ. Ὁ Θεός προίκισε τόν ἀνθρώπο μέ λόγο καί σοφία καί μπορεῖ νά καταλάβει τήν ἀποκάλυψη πού εἶναι ἡ ἀσφαλής ὁδηγία καί σωτηρία. Ἱστορία

4. Βλ. ὁ.π., σσ. 211 - 212.

5. Βλ. περισσότερα, ὁ.π., σ. 210.

6. Βλ. Κοράνιο 4, 171. Πρβλ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, ὁ.π., σ. 208.

7. Κοράνιο 112, 1 - 4. Πρβλ. Γρηγορίου Ζιάκα, *Θρησκεία καί Πολιτισμός τῶν προϊστορικῶν κοινωνιῶν καί τῶν ἀρχαίων λαῶν*, ἔκδ. Κορνιλίας Σφακιανῆς, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 381 - 382.

8. Κοράνιο 5, 17. Πρβλ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, ὁ.π., σ. 208.

ὅμως τῆς σωτηρίας μέ μυστηριακὴ ἔννοια, ὅπως τὴν ἐννοεῖ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία πού δέχεται τὸν Ἰησοῦ ὡς Θεάνθρωπο, πού ἦρθε δηλαδή στὴ γῆ, γιὰ νὰ προσλάβει τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ νὰ τὴν δοξάσει, δὲν ὑπάρχει στὸ Ἰσλάμ. Γι' αὐτὸ ἐξάλλου στὸ Ἰσλάμ δὲν ὑπάρχει μεσίτης ἢ λυτρωτὴς (ὁ Χριστός), μυστήρια, ἱερατεῖο καὶ ἄφεση ἁμαρτιῶν⁹. Κατὰ τὸ Ἰσλάμ ὁ Θεὸς ἀσκεῖ ἀμέσως τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας καὶ δὲν χρειάζεται μεσολαβητή¹⁰.

Ἀπόλυτος προορισμός

Τὸ ὅλο πρόβλημα τῆς ἰσλαμικῆς ἀποψῆς περὶ τοῦ προορισμοῦ εἶναι περίπλοκο καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων παρατάξεων τῆς ἰσλαμικῆς θεολογίας ἔγιναν πολλές συζητήσεις. Αὐτὸ, γιατί ἀπὸ τὴν μία ἢ μουσουλμανικὴ θρησκεία τονίζει τὴν εὐθύνη τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη λέει ὅτι, ἀφοῦ οἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου προορίζονται ἀπὸ τὸν Θεό, συνάγεται ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία ἐκμηδενίζεται καὶ ἄρα ὁ ἀνθρώπος δὲν φέρει εὐθύνη γιὰ τίς πράξεις του.

Παρόλα αὐτὰ στὴ συνείδηση τῶν πιστῶν τοῦ Ἰσλάμ ὑπάρχει ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου στὸν ἄλλο κόσμο εἶναι προορισμένη προαιωνίως ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὸ ἔχει ἄμεση σχέση μέ τὴν παντοδυναμία καὶ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κατευθύνει ἀμέσως τὰ πράγματα, ὅπως ὁ ἴδιος θέλει, ἡ λεγόμενη «θεία συνήθεια», καὶ αὐτὸ ἀφορᾷ τόσο στὸν κόσμο ὅσο καὶ στὶς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτι καθορίζει ὁ Θεὸς δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀνατρέψει ἢ νὰ τὸ παραβλέψει. Ἔτσι, οἱ Μουσουλμάνοι περιμένουν τὰ πάντα μοιρολατρικά, ἀφοῦ, ὅπως πιστεύουν, δὲν μποροῦν νὰ προβλέψουν οὔτε νὰ ἀποσοβήσουν τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τους. Τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ κατὰ τὴν κορανικὴ διδασκαλία ἔχουν τὴν αἰτία τους στὸν Θεό. Γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος προορισμός. Ὁ Θεὸς προσφέρει τὴ Χάρη τῆς σωτηρίας σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμη καὶ σ' αὐτοὺς πού τὴν ἀπωθοῦν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπεμβαίνει καὶ νὰ καταργεῖ τὴν

9. Βλ. περισσότερα, Γρηγορίου Δ. Ζιάκα, *Ἱστορία τῶν Θρησκευμάτων Β'. Τὸ Ἰσλάμ*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 273, 372 - 374.

10. Βλ. τοῦ ἰδίου, «Τὸ Ἰσλάμ ὡς θρησκεία», ὅ.π., σσ. 84 - 85. Ἐπίσης, τὸ Ἰσλάμ, ἀντὶ τῶν ἐννοιῶν *Σωτήρας* καὶ *σεσωσμένος*, χρησιμοποιεῖ τοὺς ὅρους *εἰλικρινὴς πιστός* καὶ *εἰλικρινὴς πίστη*. Γιὰ περισσότερα βλ. τοῦ ἰδίου, *Ἱστορία τῶν Θρησκευμάτων Β'. Τὸ Ἰσλάμ*, ὅ.π., σσ. 274 - 276.

ἐλευθερία τους, οὔτε τίς ἐπιλογές τους¹¹. Δέν δεσμεύεται, δηλαδή, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὁδός τῆς σωτηρίας βρίσκεται στή συνεργασία τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας μέ τή Θεία Χάρη.

Ἄμαρτία-Μετάνοια

Τό Ἰσλάμ δέχεται ὅτι ἡ ἄμαρτία ἔχει αὐστηρά προσωπικό χαρακτήρα. Ὁ ἀνθρώπος πρέπει νά αἰσθάνεται πάντοτε δοῦλος τοῦ Θεοῦ καί αἷτιος τῆς ἄμαρτίας του. Ἡ ἄμαρτία γιά τό Ἰσλάμ νοεῖται ὡς ἀποστασία ἀπό τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀσέβεια πρὸς τόν Θεό, ὡς ἀπιστία καί εἰδωλολατρία, ἀλλά καί ὡς κοινωνική ἀδικία. Στό Κοράνιο διακρίνονται οἱ ἄμαρτίες ἀναλόγως μέ τή βαρύτητά τους. Ἐπίσης, τονίζεται ὅτι οἱ ἄμαρτίες ἔχουν καί τίς συνέπειές τους. Ὁ Θεός συγχωρεῖ τίς ἄμαρτίες, ἀρκεῖ ὁ πιστός νά μετανοήσῃ ἔμπρακτα¹². Ὅμως, ἡ συγχώρεση καί ἡ μετάνοια δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τό νόημα πού τούς δίδει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἡ ἄφεση, ὅπως τή διδάσκει τό Ἰσλάμ, δέν εἶναι

ἀπάλειψη ἁμαρτιῶν καί δέν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν πνευματική ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου καί τήν οἰκείωσή του μέ τόν Θεό, ἀφοῦ δέχεται μόνο προσωπικές ἐνοχές. Τό Ἰσλάμ δέν δέχεται τό προπατορικό ἁμάρτημα, πού ὀδήγησε τόν ἀνθρώπο στήν ἀλλοτρίωσή του ἀπό τόν Θεό, οὔτε ὅτι ἡ ἄμαρτία ἐπιδρᾷ στή σύνολη φύση τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπομένως, ὁ ἀνθρώπος, κατά τό Κοράνιο, δέν ἔχει ἀνάγκη λυτρώσεως καί καταλλαγῆς μέ τόν Θεό¹³.

Τό Κοράνιο

Ὁ Ἰσλαμισμός εἶναι ἡ μόνη θρησκεία στήν ὁποία πιστεύεται ὅτι ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στούς ἀνθρώπους δέν ἔγινε μέσφ ἑνός προσώπου, ἀλλά δόθηκε μέσφ ἑνός Ἱεροῦ Βιβλίου. Οἱ Μουσουλμάνοι θεωροῦν ὅτι τό Κοράνιο στάλθηκε στή γῆ ἀπό τόν Θεό καί οὐσιαστικά εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁμιλία Του καί τό θέλημά Του¹⁴. Τό Κοράνιο τιμᾶται ἀπό τούς Μουσουλμάνους ὡς προσωπικό ὄν. Εἶναι τό

11. Βλ. Κοράνιο 59, 18 - 22. Πρβλ. σχετική προβληματική, Γρηγορίου Δ. Ζιάκα, *Ἱστορία τῶν Θρησκευμάτων Β'. Τό Ἰσλάμ*, ὅ.π., σσ. 286 - 293. Ἐπίσης, βλ. καί Νικολάου Π. Βασιλειάδη, *Ὁρθοδοξία Ἰσλάμ καί Πολιτισμός*, ἔκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθήνα 2007, σσ. 178 - 182.

12. Βλ. Κοράνιο 39, 53 - 54.

13. Βλ. περισσότερο, Γρηγορίου Δ. Ζιάκα, *Ἱστορία τῶν Θρησκευμάτων Β'. Τό Ἰσλάμ*, ὅ.π., σσ. 293.

14. Βλ. Κοράνιο 26, 192 - 196.

ἀντίγραφο ἑνὸς οὐρανίου ἀρχετύπου, πού εἶναι αἰώνιο καί ἀδμιούργητο καί ὑπῆρχε ἀνέκαθεν μέ τόν Θεό ὡς αἰώνια φανέρωση τῆς θείας θελήσεως¹⁵. Τό Κοράνιο, κατά τή μουσουλμανική παράδοση, εἶναι τό ἱερό βιβλίο τοῦ Ἰσλάμ, τό ὁποῖο περιέχει τήν τέλεια ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ πρός τήν ἀνθρωπότητα¹⁶. Τό Κοράνιο, ὡς ἀντίγραφο τοῦ οὐρανίου ἀρχετύπου, περιέχει ὅλο τόν νοῦ τοῦ Θεοῦ πού δίνεται ἀποσπασματικῶς στά ἄλλα βιβλία τῆς ἀποκαλύψεως καί ἔτσι προηγείται αὐτῶν. Ἡ Πεντάτευχος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί τό Εὐαγγέλιο δέν ἦταν παρά ἐκδόσεις τῆς μίας καί μόνης αἰωνίου Βίβλου, τῆς ὁποίας τό ἀρχέτυπο φυλάσσεται αἰώνιως κοντά στόν Θεό. Ἡ Πεντάτευχος καί ἡ Καινή Διαθήκη ξεπεράστηκαν μέ τήν ἀποκάλυψη τοῦ Κορανίου. Ὅ,τι ἀληθινό περιεῖχαν ἐνσωματώθηκε σ' αὐτό¹⁷. Ὅ,τι δέν ἐνσωματώθηκε δέν ἦταν ἀληθινό, ἀλλά τό ἀποτέλεσμα μίας σειρᾶς παρερμηνειῶν. Τό Κοράνιο εἶναι ἡ τελευταία ἐκδοση τοῦ αἰωνίου

ἀρχετύπου, πλήρης καί καθαρῆ. Συνεπῶς, εἶναι τό ἀσφαλές κριτήριο γιά τήν ἀλήθεια τῶν Γραφῶν πού προηγήθηκαν καί ἐπικυρώνει τήν ἀθθεντικότητα τῆς διδασκαλίας τους ἢ ἀπορρίπτει τίς πλάνες τους. Κατά τοῦ Μουσουλμάνου, τό Κοράνιο θέτει τά ἀσφαλῆ θεμέλια πάνω στά ὁποῖα οἰκοδομεῖται ἡ ἀληθινή θρησκεία καί ἡ ὑγίης κοινωνία τοῦ Θεοῦ¹⁸. Εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος στή ζωῆ τῶν Μουσουλμάνων. Εἶναι ὁ καταστατικός χάρτης, τόσο τῆς θρησκείας ὅσο καί τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσλάμ. Ὅλες οἱ πτυχές τοῦ μουσουλμανικοῦ βίου καθορίζονται ἀπό τό Κοράνιο, ἀφοῦ εἶναι ὁ αἰώνιος λόγος τοῦ Θεοῦ πού περιέχει ὄχι μόνο τίς ἀλήθειες τῆς πίστες, ἀλλά καί ὅλη τήν ἐπιστήμη καί τήν κοσμική καί πολιτική ζωῆ. Στό Ἰσλάμ λοιπόν τό Κοράνιο εἶναι ὁ ἄκτιστος λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δέν μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ κανένα δημιουργημα¹⁹. Ἐτσι, τή θέση πού ἔχει στή χριστιανική θεολογία ὁ Χριστός, ὡς προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ,

15. Βλ., Γρηγορίου Δ. Ζιάκα, *Θρησκεία καί Πολιτισμός τῶν προϊστορικῶν κοινωνιῶν καί τῶν ἀρχαίων λαῶν*, ὅ.π., σ. 374.

16. Βλ. Κοράνιο 85, 21 - 22. 56, 76 - 81. Πρβλ. ὅ.π., σ. 372.

17. Βλ. Κοράνιο 46, 12.

18. Βλ. Γρηγορίου Δ. Ζιάκα, *Θρησκεία καί Πολιτισμός τῶν προϊστορικῶν κοινωνιῶν καί τῶν ἀρχαίων λαῶν*, ὅ.π., σσ. 371 - 372.

19. Βλ. ὅ.π., σσ. 374 - 376.

στό Ισλάμ τή θέση αὐτή ἔλαβε τό Κοράνιο²⁰.

Ὁ Μωάμεθ βρίσκεται κάτω ἀπό τή σκιά τῆς ἐπαγγελίας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, κάτω δηλαδή ἀπό τή θεία ἀποκάλυψη. Ὁ λόγος τοῦ Κορανίου δέν εἶναι λόγος τοῦ προφήτη, ἀλλά τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως, τό Κοράνιο ταυτίζεται μέ τήν ἀποκάλυψη καί ἀπ' αὐτό ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία. Ὁ Μωάμεθ εἶναι ἕνας ἀπλός φορέας αὐτῆς τῆς ἀποκαλύψεως. Ἔτσι ἐξηγεῖται τό ὅτι στόν Μουσουλμανισμό δέν νοοῦνται Μυστήρια, οὔτε μεσίτης Θεοῦ καί ἀνθρώπων. Ὑπάρχουν μόνο οἱ νομοδιδάσκαλοι πού μελετοῦν καί γνωρίζουν τόν νόμο τοῦ Θεοῦ καί δι' αὐτοῦ καθοδηγοῦν τήν κοινότητα, χωρίς νά ἔχουν ὅμως κάποιο ἰδιαίτερο ἱερατικό χάρισμα, ὅπως στόν Χριστιανισμό. Γι' αὐτό καί τό Ισλάμ δέν εἶναι μυστηριακή θρησκεία.

Στόν Χριστιανισμό ἡ ἀλήθεια τῆς Ὁρθόδοξης Πίστεως μας δέν στηρίζεται σέ κάποιο βιβλίο, ἀλλά στή θεία ἀποκάλυψη. Ὁ προσωπικός Θεός ἀποκαλύπτει στόν κόσμο καί δίνει νόημα καί σκοπό στήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Ὁ Τριαδικός καί προσωπικός Θεός εἶναι πού ἀποκαλύπτεται στόν κόσμο καί φανερώνει τήν ἀγάπη Του, κατ' εἰκόνα τῆς ὁποίας πρέπει νά

ρυθμίζονται οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις. Κέντρο τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καί οἱ πιστοί ἔρχονται σέ ἐπικοινωνία μαζί Του καί δι' Αὐτοῦ μέ τά ἄλλα δύο Πρόσωπα τῆς Τριάδος, μετέχοντας στά Μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος, τῆς Θείας Εὐχαριστίας κ.λπ., μέ τίς ἀνάλογες βέβαια προϋποθέσεις πού εἶναι ἡ κάθαρση, ὁ φωτισμός καί ἡ θέωση.

Σύμφωνα μέ τήν Ὁρθόδοξη Παράδοση, ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ γίνεται στούς Ἁγίους πού ἔχουν φθάσει στή θέωση. Αὐτοί καταγράφουν τή θεωτική ἐμπειρία τους σέ κείμενα (στά Εὐαγγέλια καί στά πατερικά συγγράμματα), προκειμένου νά διαφυλάξουν τόν λαό τοῦ Θεοῦ ἀπό τίς αἱρέσεις πού κατά καιρούς ἐμφανίζονται, ἀλλά καί νά διδάξουν τούς πιστούς τόν τρόπο πού φθάνει κάποιος στήν ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ. Τά κείμενα αὐτά εἶναι ἡ καταγραφή τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποία ἀσφαλῶς ζοῦν οἱ συγγραφεῖς τῶν κειμένων. Ἐπομένως, ἡ Ἁγία Γραφή δέν ταυτίζεται μέ τήν ἀποκάλυψη, ἀλλά εἶναι ἀπλῶς ἡ καταγραφή τῆς γιά πομπαντικούς καθαρά λόγους.

(Συνεχίζεται)

20. Βλ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, ὁ.π., σ. 143.

«Ὁρθόδοξη Ψυχο-λογία»

Πρωτοπρ. Δημητρίου Κωστοπούλου
Θεολόγου

(Συνέχεια από τό προηγούμενο)

Ἡ θεραπεία τῶν παθῶν

Ὅταν λέμε ὅτι πρέπει νά θεραπεύσουμε τά πάθη μας, δέν σημαίνει ὅτι ἀγωνιζόμαστε νά κάνουμε τούς ἑαυτούς μας καλούς ἀνθρώπους, προσαρμοσμένους στήν κοινωνία, δηλαδή κοινωνικά ἄτομα. Σκοπός τῆς ὀρθόδοξης θεραπευτικῆς μεθόδου εἶναι νά ὀδηγήσει τούς ἀνθρώπους, μέσα ἀπό πνευματική προετοιμασία, στόν Θεό, στή θέα τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἡ θέα Του κατά τή Δευτέρα Παρουσία νά μὴν γίνει φωτιά πού θά τούς κατακαύσει, ἀλλά φῶς πού θά τούς φωτίσει.

Ὁ λόγος πού οἱ ἄνθρωποι θέλουν νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τά πάθη δέν εἶναι πάντοτε ὁ

ἴδιος. Ἄλλοι τό κάνουν φοβούμενοι τήν Κόλαση (δοῦλοι). Ἄλλοι γιά νά κερδίσουν τόν Παράδεισο (μισθωτοί) καί ἄλλοι ἀπό ἀγάπη στόν Χριστό (υἱοί Θεοῦ). Ὡστόσο, ὁ Θεός δέχεται μέ τήν ἄπειρη Ἀγάπη Του καί τίς τρεῖς κατηγορίες ἀνθρώπων. Ὁ ἀληθινός Χριστιανός, ὅμως, πρέπει νά ἀγωνίζεται νά ἀνήκει στούς υἱούς τοῦ Θεοῦ.

Ἡ θεραπεία ἀπό τά πάθη εἶναι κυρίως ἔργο τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. «*Ἡ ψυχή, ἄνευ δέ Θεοῦ, νικῆσαι ἢ ἐκριζῶσαι τό κακόν, οὐ δύναται*» (Μακαρίου Αἰγυπτίου, *Ὁμιλίας Πνευματικάί*), ἀλλά χρειάζεται ὅπωςδήποτε καί τήν ἀνθρώπινη συγκατάθεση

καί συνέργεια.

Μέσα θεραπείας τῆς ψυχῆς ἀπό τὰ πάθη εἶναι:

1) **Ἡ αὐτογνωσία.** Ἡ ἄγνοια τῆς πνευματικῆς μας ἀσθένειας, μᾶς καθιστᾷ αἰωνίως ἀθεράπευτους. Ὁ Ἀπόστολος καί Εὐαγγελιστής Ἰωάννης μᾶς λέγει: *«Ἐάν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτούς πλανῶμεν καί ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν»* (Α' Ἰωάν. α', 8).

Εἶναι, ἐπομένως, ἀπόλυτη ἀνάγκη νά ἐφαρμόζουμε τόν λόγο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τῆς Κλίμακος: *«Ἔργον ἡμῖν ἔστω ἀένναον, μηδέ ψιλῆ ἐννοία λογίζεσθαι ἡμᾶς τό οἶνοῦν κεκτῆσθαι ἀγαθόν»* (Κλίμαξ, σ. 143). Πρέπει, δηλαδή, ν' ἀποφεύγουμε καί τί σκέψη ὅτι ἀποκτήσαμε τό ἀγαθό.

Ἐπιπλέον, ὅπως ὁ ἴδιος Ἅγιος λέγει στό ἴδιο σημεῖο, *«ζήτει καί τῶν παθῶν ἀπαύστως τά τεκμήρια, καί τότε πολλά τούτων εὐρήσεις ἐνόνητα σοι»*. Δηλαδή, πρέπει νά ζητοῦμε μέσα μας νά βροῦμε ἀποδείξεις τῶν παθῶν (πού

μᾶς βασανίζουν) καί τότε θά βροῦμε πολλά ἀπό αὐτά νά βρίσκονται μέσα μας.

«Χρή οὖν τηρεῖν τόν νοῦν ἐπί τῶν πραγμάτων καί γνῶναι πρός ποῖον ἔχει τό πάθος» (Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Φιλοκαλία Β'*, σ. 38). Πρέπει νά παρατηροῦμε προσεκτικά μέ τόν νοῦ μας τά πράγματα καί τά πρόσωπα (πού μᾶς περιβάλλουν), ὥστε νά γνωρίσουμε σέ ποιό ἀπ' αὐτά ἔχουμε πάθος, πού σημαίνει ἢ *«φιλίαν ἄλογον»* ἢ *«μῖσος ἄκριτον»*. Ἄν μέν διαπιστώσουμε *«φιλίαν ἄλογον»*, πρέπει νά ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τό πράγμα ἢ τό πρόσωπο αὐτό, ἄν δέ διαπιστώσουμε *«μῖσος ἄκριτον»*, πρέπει νά ὀδηγηθοῦμε σέ ἀγώνα ἀποβολῆς τοῦ μίσους αὐτοῦ καί προσεγγίσεως τοῦ μισουμένου προσώπου.

2) **Ἡ μετάνοια καί ἡ Ἐξομολόγησι.** Εἶναι δύο τά εἶδη τῆς Ἐξομολογήσεως: α) Ἡ νοερή Ἐξομολόγησι κατά τήν ὥρα τῆς κατ' ἰδίαν προσευχῆς καί β) ἡ Ἐξομολόγησι ἐνώπιον τοῦ Πνευματικοῦ

Πατρός. Ἡ μία δὲν ἀποκλείει τὴν ἄλλη, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο εἶναι ἀπαραίτητες.

Ἡ πρώτη, ὅταν γίνεται μετ' εὐλικρινῆ μετάνοια, ταπεινώσις καὶ προσοχή, δημιουργεῖ κατάνυξη καὶ ἢ κατάνυξη φέρνει παρηγοριά στὴν καρδιά. Λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: Κατάνυξη εἶναι ὁ «ἀένναος τοῦ συνειδότος βασανισμός, διὰ νοεράς ἐξαγορεύσεως, τὴν ἀνάψυξιν τοῦ πυρός τῆς καρδίας πραγματευόμενος» (Κλίμαξ, σ. 62).

Ἡ νοερά Ἐξομολόγησις προετοιμάζει τὸν μετανοοῦντα καὶ γιὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Πνευματικοῦ Πατρός Ἐξομολόγησις. «Γύμνου, γύμνου σὸν μῶλωπα τῷ ἱατρῷ», λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης καὶ ἐξηγεῖ τὸν λόγο: «Μῶλωπες γὰρ θριαμβευόμενοι οὐ προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἰαθήσονται» (Κλίμαξ, σ. 30 - 42). Ὅμως, ὅπως ἓνας σωματικά ἄρρωστος ἀπὸ μακροχρόνια νόσο δὲν μπορεῖ νὰ θεραπευθεῖ «ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ», «οὕτως οὐκ ἔστιν ἐξαίφνης παθῶν, ἢ πάθους

περιγενέσθαι» (Κλίμαξ, σ. 148). Γιὰ τοῦτο χρειάζονται γιὰ τὴν θεραπεία τους «στενώσις καὶ ἐγκράτεια, πόνοι καὶ ἀγῶνες πνευματικοί» (Νικήτα Στηθάτου, Φιλοκαλία Γ', σ. 281).

Στὴ συνέχεια, θὰ προσπαθήσουμε νὰ περιγράψουμε -πάντοτε σύμφωνα με τοὺς Ἁγίους Πατέρες- πῶς θεραπεύονται μετὰ τὴν Ἐξομολόγησις τὰ πάθη.

Πρῶτα θὰ ἀναφέρουμε τοὺς γενικοὺς τρόπους θεραπείας τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς:

Τὸ Λογιστικόν, ὅπου μαίνονται τὰ πάθη τῆς φιλαυτίας καὶ τῆς φιλοδοξίας, θεραπεύεται μετὰ τὴν **ταπεινώσις**.

Τὸ Θυμικόν, ὅπου κυριαρχοῦν τὰ πάθη τῆς φιλοκτημοσύνης καὶ τῆς φιλαργυρίας, θεραπεύεται μετὰ τὴν **ἐλεμოსύνη** καὶ τὴν **ὀλιγάρκεια**.

Τὸ Ἐπιθυμητικόν, ὅπου μαίνονται τὰ πάθη τῆς σαρκός, θεραπεύεται μετὰ τὴν **ἐγκράτεια** καὶ τὴν **ἀσκησις**.

Πιό ἀναλυτικά, μᾶς συμβουλεύει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς:

Τό Λογιστικόν θεραπεύεται μέ τήν **ἀδίστακτη** καί **ὀρθή πίστη** πρὸς τόν Θεό, μέ **τή μελέτη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ**, τήν **καθαρή καί ἀδιάλειπτη προσευχή** καί τήν **εὐχαριστία** γιά τίς δωρεές τοῦ Χριστοῦ.

Τό Θυμικόν, μέ **τή φιλανθρωπία**, τήν **ἀγάπη**, τήν **πραότητα**, **τή φιλαδελφία**, τήν **ἀνεξικακία**, **τή συμπάθεια** καί **τή χρηστότητα**.

Τό Ἐπιθυμητικόν, μέ **τή νηστεία**, τήν **ἐγκράτεια**, τήν **κακοπάθεια**, τήν **ἀκτημοσύνη**, τήν **ἐπιθυμία τῶν μελλόντων ἀγαθῶν** καί **τῆς υἰοθεσίας** (βλ. *Φιλοκαλία Β'*, σ. 234 - 235).

Τρόποι θεραπείας γιά ὅλα τά πάθη

1) **Ἄταραξία**. «*Τό γάρ ταραχθῆναι τινα ὀχλούμενον ὑπό πάθους, ἀγνωσίας ἐστι καί ὑπερηφανίας καί ἐκ τοῦ μή εἶδέναι τήν ἰδίαν κατάστασιν καί ἐκ τοῦ φεύγειν τόν κόπον*» (Αββᾶ Δωροθέου, *Ε.Π.Ε*, τόμος 12, σ. 522 - 524). Ὅταν μᾶς ἐνοχλεῖ κάποιο

πάθος, δέν πρέπει νά ταρασσόμεθα, ἀλλά νά ὑπομένουμε καί ν' ἀγωνιζόμαστε, ἐπικαλούμενοι τόν Θεό.

2) **Μή ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό μας**. «*Ἐμπαθεῖς ὄντες, οὐκ ὀφείλομεν ὅλως πιστεύειν τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ*» (Αββᾶ Δωροθέου, ὁ.π., σ. 644).

3) **Πόλεμος κατά τῶν παθῶν** ὅσο εἶναι μικρά, ὅποτε καί ἀπαιτεῖται μικρότερος κόπος, παρά ὅταν μεγαλώσουν. «*Ἄλλο τό ἐκτίλλειν μικρὰν βοτάνην καί ἄλλο τό ἐκκριζῶσαι μέγα δένδρον*» (Αββᾶ Δωροθέου, ὁ.π., σ. 424).

4) **Ἀποκοπή τῶν αἰτίων τῶν παθῶν**. Τά αἷτια τῶν παθῶν εἶναι οἱ πονηροί λογισμοί, γι' αὐτό νά ἀρνούμεθα τόν κακό λογισμό «*ἐν τῇ γενέσει του*» καί νά μὴν ὑπακούμε στά ὅσα μᾶς προτείνει. Ὅποιος ἀποκρούει ἐγκαίρως τήν προσβολή τοῦ λογισμοῦ «*πάντα τά ἔσχατα ὑφ' ἐν περιέκοψεν*» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Φιλοκαλία Β'*, σ. 14). Ἐάν δέν κατα-

φρονήσει ὁ ἄνθρωπος τὰ πράγματα, τὰ πρόσωπα καὶ τίς σκέψεις πού προκαλοῦν ἓνα πάθος, «τοῦ πάθους ἐκείνου, ἐλευθεροῦσθαι οὐ δύναται» (Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, ὁ.π., σ. 14).

5) Χρειάζεται ἐντατικός ἀγώνας, γιὰ νά μειώσουμε τὰ πάθη καὶ στή συνέχεια χρειάζεται νήψη, «ἵνα μὴ αὐξήσωσι» καὶ πάλι ἀγώνας, γιὰ ν' ἀποκτήσουμε τίς ἀρετές καὶ πάλι νήψη, γιὰ νά διαφυλάξουμε τίς ἀρετές. Ἔτσι, ὅλες οἱ προσπάθειες θά βρίσκονται μεταξύ ἀγώνα καὶ νήψεως (Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, ὁ.π., σ. 15).

6) Ἀγάπη. «Ἀγωνίσαι ἀγαπήσαι πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴσου καὶ ἀπελαύνεις συλλήβδην πάντα τὰ πάθη σου» (Ὁσίου Θαλασσίου, Φιλοκαλία Β', σ. 213).

7) Ἀδιάλειπτη προσευχή. «Τό ἀδιαλείπτως ὀνομάζειν τόν Θεόν φάρμακόν ἐστίν ἀποτρεπτικόν, οὐ μόνον πάντων τῶν παθῶν, ἀλλά καὶ αὐτῆς τῆς πράξεως» (Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Βίβλος

Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, ἐκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 216 - 217).

8) Ταπείνωση, «ἦν οἱ κτησάμενοι πάντα ἐνίκησαν» (Ἰωάννου Σιναΐτου, Κλίμαξ, σ. 129).

9) Μελέτη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Εἶναι σημαντικό ὁ ἀγωνιζόμενος Χριστιανός νά ἀναλάβει «τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἐστὶ ρῆμα Θεοῦ» (Ἐφεσ. στ', 17). «Ρήμασι θείοις ἀδιαλείπτως σχολάζε· ἡ γάρ περί αὐτὰ φιλοπονία καταναλίσκει τὰ πάθη» (Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Βίβλος Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, ὁ.π., σ. 262).

10) Ἐφαρμογή τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, πού θεραπεύουν τὰ πάθη. Ὁ Ὁσῖος Φιλόθεος ἐξηγεῖ: Οἱ ἐντολές «τό τριμερές τῆς ψυχῆς δοκοῦσι νομοθετεῖν καὶ ὑγιές ποιεῖν, δι' ὧν προστάττουσιν. Μᾶλλον δέ οὐδέ δοκοῦσι μόνον, ἀλλά καὶ ἀληθινῶς αὐτό ὑγιάζουσι» (Φιλοκαλία Β', σ. 279 - 280). Δηλαδή, οἱ ἐντολές τοῦ Κυρίου φαίνονται ὅτι νομοθετοῦν τό τρι-

μερές της ψυχῆς. Μᾶλλον δέν φαίνονται μόνο, ἀλλά καί στ' ἀλήθεια τό καθιστοῦν ὑγιές. Ἰδοῦ πῶς:

Τό Λογιστικόν θεραπεύει ἡ ἐντολή «ὅς οὐ λαμβάνει τόν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστί μου ἄξιος» (Ματθ. ι', 38). Βεβαίως, ἡ ἐντολή αὐτή δέν σημαίνει νά γίνει κανείς ἀναχωρητής, ἀλλά νά ἔχει τήν προαίρεση ἔτοιμη, γιά νά ἐγκαταλείψει τά πάντα χάριν τοῦ Χριστοῦ.

Τό Θυμικόν, ἡ ἐντολή «πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει» (Ματθ. ε', 22). Δηλαδή, νά ἀποφεύγεται ἡ ὀργή.

Τό Ἐπιθυμητικόν, ἡ ἐντολή «πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρός τό ἐπιθυμῆσαι αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. ε', 28).

1) Συμπλήρωμα τῆς μετανοίας εἶναι οἱ διάφοροι πειρασμοί καί δοκιμασίες τῆς ζωῆς μας, «οἱ ἀκούσιες ἐπιφορές». Πρέπει νά γνωρί-

ζουμε ὅτι καθαριζόμαστε ἀπό τοὺς μολυσμούς τῆς ἁμαρτίας «ἢ διὰ τῶν ἐκουσίων πόνων τῆς ἀσκήσεως ἢ διὰ τῶν ἀκουσίων ἐπιφορῶν τῶν πειρασμῶν». Ὅταν προηγοῦνται οἱ ἐκούσιοι πόνοι τῆς μετανοίας, δέν ἀκολουθοῦν οἱ ἀκούσιοι, δηλαδή οἱ πειρασμοί. Ἄν ὅμως δέν ἀκολουθήσουμε, λόγῳ ραθυμίας, τήν ἐκούσια ἀσκηση, τότε ἔρχονται οἱ ἀκούσιες δοκιμασίες, κατά παραχώρηση Θεοῦ, ὁ Ὅποῖος ἔτσι «σφοδρότερον ἐνεργεῖ τήν ἡμετέραν πρός τό ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν» (Νικήτα Στιθάτου, Φιλοκαλία Γ', σ. 300). Μέ ἄλλα λόγια, πολλοί πειρασμοί ἔρχονται στή ζωή μας, ἐπειδή δέν ἔχουμε μετάνοια, ὄχι γιά νά τιμωρηθοῦμε, ἀλλά γιά νά παιδαγωγηθοῦμε στή μετάνοια. Ἡ ἐκούσια, λοιπόν, ἄρση τοῦ σταυροῦ τῆς μετανοίας, μᾶς ἀπαλλάσει ἀπ' τόν ἀκούσιο σταυρό τῶν πειρασμῶν.

Μέχρι τώρα ἀναφέραμε πῶς θεραπεύονται γενικῶς τά πάθη. Στή συνέχεια, θά

ἀναφερθοῦμε στό πῶς θεραπεύονται μερικά συγκεκριμένα πάθη, πού κυρίως βασανίζουν τόν ἄνθρωπο:

1) Ἡ **γαστρομαργία καί ἡ λαίμαργία** θεραπεύεται μέ τήν ἐγκράτεια: «*Φεύγειν τήν πλησμονήν καί ἀποστρέφεισθαι τήν χορτασίαν τῆς γαστρούς*» (Φιλοκαλία Α', σ. 61 - 62). Αὐτό τό ἐπιβεβαιώνει καί ἡ Ἱατρική: νά σηκώνεσαι ἀπ' τό τραπέζι, ἔτσι πού νά μπορείς νά ξαναφᾶς. Ἐπίσης, χρειάζεται συμμόρφωση μέ τίς νηστείες τῆς Ἐκκλησίας καί «*τό μηδέ ἐξέλκεσθαι τῆ τοῦ λάρυγγος ἡδονῆ*» (ὁ.π.).

2) Τήν **πορνεία** θεραπεύει ἡ «*φυλακή τῶν αἰσθήσεων*», ἡ ἀποφυγή τῶν λογισμῶν, καθῶς καί ἡ συντριβή τῆς καρδιάς «*καί εὐχή πρὸς τόν Θεόν ἐκτενής καί πυκνή τῶν Γραφῶν μελέτη καί κάματος καί ἐργόχειρον... πρὸ δέ πάντων συμβάλλεται ἡ ταπεινωσις τῆς ψυχῆς*» (ὁ.π., σ. 63).

3) Ἡ **φιλαργυρία** θεραπεύεται τέλεια μέ τήν ἀκτημοσύνη, πιά δύσκολα δέ

μέ τήν ἐλεημοσύνη.

4) Ἡ **ὀργή**, πού τυφλώνει τόν νοῦ, θεραπεύεται μέ τήν «*πρὸς τόν πλησίον ἀνεξικακίαν*». Ἐπίσης, χρειάζεται νά παλεύουμε νά μὴν ὀργιζόμαστε «*μηδέ πρὸς τά ἄλογα, μηδέ πρὸς τά ἄψυχα πράγματα*». Ἐπίσης, νά διώχνουμε ὄχι μόνον τήν «*κατ' ἐνέργειαν ὀργήν...*, ἀλλά καί τήν *κατά διάνοιαν*» (Φιλοκαλία Α', σ. 72 - 74).

5) Ἡ **λύπη** θεραπεύεται, ὅταν, μέ τή Χάρι τοῦ Θεοῦ καί τή δική μας ἀνδρεία, τήν μεταστρέψουμε σέ πνευματική λύπη, δηλαδή λύπη μετανοίας. Αὐτή ἡ κατά Θεόν λύπη κάνει τόν ἄνθρωπο πρόθυμο καί ὑπίκοο σέ κάθε ἀγαθή ἐργασία «*εὐπρόσιτον, ταπεινόν, πρᾶον, ἀνεξίκακον πρὸς πάντα πόνον ἀγαθόν καί συντριβὴν ὑπομονητικόν*» (Φιλοκαλία Α', σ. 75 - 76).

6) Ἡ **ἀκηδία** θεραπεύεται «*διὰ προσευχῆς καί ἀποχῆς ἀργολογίας καί μελέτης τῶν θείων λογίων καί τῆς ἐν πειρασμοῖς ὑπομονῆς*», ἀλλά

καί διά τῆς σωματικῆς ἐργασίας καί ἐλεημοσύνης (βλ. *Φιλοκαλία Α΄*, σ. 76 - 78).

7) Ἡ **κενοδοξία** εἶναι πολύμορφη καί δύσκολα πολεμεῖται. Θέλει μεγάλη προσοχή νά μὴν πράττουμε τίποτε, ἀποβλέποντας σέ ἀνθρώπινο ἔπαινο, ἀλλά ν' ἀπορρίπτουμε τούς κενόδοξους λογισμούς καί νά ἐξουθενώσουμε τόν ἑαυτό μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ (βλ. *Φιλοκαλία Α΄*, σ. 78 - 79).

8) Τέλος, ἡ **ὑπερηφάνεια** εἶναι πόλεμος *«χαλεπώτατος καί πάντων τῶν προτέρων ἀγριώτερος»*. Θέλει γιά θεραπεία πολλή ταπείνωση καί αὐτομεμψία, φόβο Θεοῦ, πραότητα καί ἀκτημοσύνη ἢ πολλή ἐλεημοσύνη, ὥστε νά ἔλθει ἡ ἀγάπη πρὸς τόν πλησίον καί δι' αὐτοῦ πρὸς τόν Θεό, ὅποτε φεύγει ἡ ὑπερηφάνεια (βλ. *Φιλοκαλία Α΄*, σ. 79 - 80).

Γενικῶς, συμβουλεύουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες νά στρέφουμε τόν πόλεμο κατά τῶν παθῶν, ὅχι σ' ὅλα τὰ μέτωπα, ἀλλά κυρίως ἐναντίον

τοῦ ἰσχυρότερου πάθους πού μᾶς βασανίζει. *«Κατ' αὐτοῦ καί μόνου πρό πάντων ἑαυτὸν ὀπλισάτω (ἄνθρωπος)»*, διότι ἐάν δέν νικηθεῖ τό πάθος, πού πλεονεκτεῖ μέσα μας *«οὐδέν ἐκ τῆς τῶν λοιπῶν ὠφελούμεθα νίκης»* (Ἰωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, σ. 90).

Χρειάζεται νά γνωρίζουμε ὅτι τὰ πάθη εἶναι *«φιλεπίστροφα»*, ὡς λέγει ὁ Ὅσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος (ὁ.π., σ. 24). Ἐνῶ φαίνεται ὅτι θεραπεύτηκαν, ἐπανέρχονται ἰσχυρότερα, ὅταν ἀμελήσει τόν πνευματικό ἀγώνα ὁ Χριστιανός. *«Ὅταν δέ τό ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπό τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καί οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει· εἰς τόν οἶκόν μου ἐπιστρέψω, ὅθεν ἐξῆλθον καί ἐλθόν εὐρίσκει σχολάζοντα καί σεσαρωμένον καί κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται καί παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καί εἰσελθόντα κατοικεῖ*

ἐκεῖ, καί γίνεται τά ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων» (Ματθ. ιβ', 43 - 45). Αὐτό τό γνωρίζουν οἱ Ἅγιοι καί δέν χαλαρώνουν οὔτε στιγμή τή νήψη.

Ἀπάθεια

Ὅταν ἡ ψυχὴ θεραπευθεῖ ἀπό τά πάθη, τότε εἶναι ὑγιής. Ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς λέγεται στή γλῶσσα τῶν Πατέρων «ἀπάθεια».

Κατά τόν Ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή, ἀπάθεια εἶναι ἡ εἰρηνική κατάστασις τῆς ψυχῆς κατά τήν ὁποία «δυσκίνητος γίνεται ἡ ψυχὴ πρὸς κακίαν» (Φιλοκαλία Β', σ. 6) καί δέν πάσχει ἀπό τοὺς λογισμούς, πού κινοῦνται ἀπό τίς αἰσθήσεις καί τά διάφορα πρόσωπα καί πράγματα, πού γίνονται ἀντιληπτά δι' αὐτῶν (βλ. ὁ.π., σ. 32).

Ἔτσι λοιπόν, ἀπάθεια εἶναι ἡ μεταμόρφωσις τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς (Λογιστικοῦ, Θυμικοῦ, Ἐπιθυμητικοῦ) καί ἡ ὑποταγή του

στόν νοῦ, πού κατέχει ἐκ φύσεως τήν ἡγεμονία, καί ἡ κατά φύσιν ζωὴ τῆς ψυχῆς. Κατά φύσιν ζεῖ ἡ ψυχὴ, ὅταν κινεῖται «διὰ τῆς ἀδιαλείπτου μνήμης τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Θεόν» καί ἔτσι ἀποκτᾶ τή «θεία διάθεσις καί τήν ἄριστη ἔξιν, πού εἶναι ἡ πρὸς Θεόν ἀγάπη» (Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ε.Π.Ε., τόμος 8, σ. 390).

Οἱ Πατέρες, μέ τό χάρισμα τῆς διακρίσεως πού εἶχαν, μᾶς λένε ὅτι ὑπάρχει ἀληθινή, ἀλλά καί ψεύτικη ἀπάθεια. Μόνο οἱ ἀληθινὰ ἀπαθεῖς, καί διὰ τοῦτο διακριτικοί Πατέρες, μποροῦν νά ξεχωρίσουν τίς δύο ἀπάθειες.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέει ὅτι, τά πάθη καί οἱ δαίμονες φεύγουν ἀπ' τήν ψυχὴ ἢ ὀριστικά, ὅποτε ἔχουμε ἀληθινὴ ἀπάθεια, ἢ γιὰ ὀρισμένο χρόνο, ὅποτε ἔχουμε ψευδῆ ἀπάθεια.

Ἀληθινὴ ἀπάθεια ἔχουμε, ὅταν: 1) Τά πάθη ἐξαφανίζονται, ἢ μᾶλλον θεραπεύονται, μέ τό θεῖο πῦρ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ μετά ἀπό

σκληρό άγώνα. 2) Ἡ άπάθεια έρχεται άνεπίγνωστα «έξ άπλότῃτος πολλῆς καί άκεραιότητος» (Ἰωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, σ. 148).

Ψευδής άπάθεια ύπάρχει, όταν: 1) Οί δαίμονες ύποχωροῦν μόνοι τους, γιά νά μās κάνουν νά άφήσουμε τί νήψη καί τόν άγώνα, ώστε αϊφνιδίως νά έπιτεθοῦν καί νά άρπάξουν τήν ψυχή. 2) Οί δαίμονες ύποχωροῦν, όταν ή ψυχή έχει συνηθίσει στά πάθη «αὔτεπίβουλος οὔσα λοιπόν καί αὔτοπόλεμος». Συμβαίνει, δηλαδή, όπως καί μέ τά βρέφη, πού μέ τί μακροχρόνια συνήθεια τοῦ θηλασμοῦ «καί χωρίς μαστοῦ τούς οίκείους δακτύλους θηλάζουσι» (Ἰωάννου Σιναΐτου, ό.π., σ. 131).

Φανερώνει, έπίσης, τήν άληθινή άπάθεια ή άγάπη πρός πάντας, τί δέ ψευδή ή κατάκρισις, όταν ό ψευτοπαθής «τό έλάττωμα τοῦ φίλου παραβλέπειν, οὔ δύναται» (Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Φιλοκαλία Β΄*, σ. 50).

Έν κατακλείδι, θά λέγαμε

πως σκοπός τοῦ πνευματικοῦ άγώνος εἶναι ή άπόκτηση τῆς μακαρίας άπάθειας. Ὅλη ή πορεία τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι μία διαδικασία θεραπειάς τῶν παθῶν του καί έπιστροφῆς στήν πατρική έστία, στόν Τριαδικό Θεό. Ἡ θεραπεία γίνεται κατορθωτή μόνο μέσα στήν Ἐκκλησία, τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πού δικαίως έχει χαρακτηριστεῖ «Νοσοκομεῖο Πνευματικό». Ἡ ἴαση προϋποθέτει τί μετοχή στήν καθαρική, φωτιστική καί θεοποιό Χάρη τοῦ Θεοῦ. Στή Θεία Χάρη ό Χριστιανός μετέχει διά τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων καί τῆς Ἀσκήσεως (τόν διπνεκῆ πνευματικό άγώνα τοῦ ανθρώπου γιά τήρηση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ύπό τήν καθοδήγηση έμπειρου καί διακριτικοῦ Πνευματικοῦ Πατρός-Ἐξομολόγου). Ὅταν ό άνθρωπος φθάσει, σύν Θεῷ, σέ αὐτή τήν κατάσταση, τότε ἡδη προγεύεται, έν τῷ νῦν αἰῶνι, τί Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί γίνεται θεός κατά χάριν.

Μή φοβᾶσαι!

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Ὁ φόβος καταλαμβάνει συχνά τις καρδιές μας. Είναι μέρος τῆς ζωῆς μας. Ἐνα φυσιολογικό συναίσθημα μέ πολλές διαβαθμίσεις. Ἀνασφάλεια, δισταγμός, δειλία, τρόμος. Μπορεῖ νά φτάσει καί στόν πανικό. Ταλαιπωρούμαστε οἱ ἄνθρωποι ἀπό ποικίλους φόβους, ιδιαίτερα αὐτό τόν καιρό πού κάποιες καταστάσεις ἔδωσαν ἀφορμές νά συνειδητοποιήσουμε πόσο ἐχθρικός εἶναι ὁ κόσμος, πόσο σκοτάδι κρύβεται στίς σκέψεις καί ἀποφάσεις τῶν ἰσχυρῶν, πόσο ἀδύνατοι καί ἄοπλοι εἴμαστε ἐμεῖς...

Πότε ὁ φόβος μπῆκε στή ζωῆ τῶν ἀνθρώπων; Ποιός φοβήθηκε πρώτη φορά καί γιατί; «Περπατᾶ» ὁ Θεός στόν ὠραιότατο κῆπο, πού ἔφτιαξε γιά τούς πρώτους ἀνθρώπους, καί ἀναζητᾶ τόν Ἀδάμ, πού μέχρι τώρα ἔνιωθε τόν Θεό ὡς φίλο καί μιλοῦσε μαζί Του. «Ἀδάμ,

ποῦ εἶ;». Ποῦ εἶσαι, ρωτᾶ ὁ Θεός. Πρώτη φορά ὁ Ἀδάμ, ἀντί νά σπεύσει νά ἐπικοινωνήσει μέ τόν Δημιουργό του, κρύβεται. «*Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα καί ἐφοβήθην*». Φοβήθηκα καί κρύφτηκα μόλις ἄκουσα τί φωνή Σου, ἀπαντᾶ ὁ Ἀδάμ. Σέ Ποιόν; Αὐτόν πού τόν δημιούργησε ξεχωριστά ἀπό κάθε ἄλλο δημιούργημα καί τοῦ ἔδωσε τί δική Του εἰκόνα. Αὐτόν τόν Θεό καί πατέρα του φοβήθηκε ὁ Ἀδάμ, γιατί τραυμάτισε μέσα του τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἁμαρτία, μέ τήν ἀπόσταση πού δημιούργησε ἀνάμεσα στόν Θεό καί τόν ἄνθρωπο, γέννησε τόν φόβο. Κι ἀπό τότε οἱ ἄνθρωποι φοβούμαστε γιά ἕνα πλῆθος ὑπαρκτές καί ἀνύπαρκτες αἰτίες.

Διλαδή, οἱ Ἅγιοι δέν φοβοῦνται; Naί, φοβοῦνται καί οἱ Ἅγιοι. Καί ἡ λέξη «φόβος» δέν σημαίνει πάντα κάτι κακό.

Ἄλλος ὁ φόβος τοῦ Ἁγίου, ἢ ἅγιος φόβος, ὅπως τό δέος πού αἰσθάνθηκε ἡ Παναγία στή θεά τοῦ Ἀγγέλου, ἄλλος ὁ φόβος τοῦ ὀλιγόπιστου κι ἄλλος ὁ φόβος τοῦ ἁμαρτωλοῦ, πού θεληματικά μένει μακριά ἀπό τόν Θεό.

Ὁ φόβος τοῦ ἀνθρώπου, πού αὐτονομήθηκε καί ἀποφάσισε ὅτι μόνος του ἐξουσιάζει τή ζωή του, πού ἐπιμένει στήν ἁμαρτία καί δέν ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχει καί ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ, γιά νά ρυθμίζει τίς συμπεριφορές τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ὁ μόνος δικαιολογημένος καί ὄντως βασιανιστικός φόβος.

Ὁ Κάιν ἀσέβησε στόν Θεό, ἀλλά δέν τό συναισθάνθηκε. Φθόνησε ἄδικα τόν ἀδελφό του Ἄβελ καί δέν μετάνιωσε. Τόν σκότωσε, γιά νά ἀπαλλαγῆ ἀπό τήν ταραχή πού τοῦ προκαλοῦσε ἡ παρουσία του. Κι ὅταν ὁ Θεός τόν ρωτᾶ, γιά νά τόν συνεφέρει, «*ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου;*», μέ αὐθάδεια ἀπαντᾶ, «*μήπως εἶμαι φύλακας τοῦ ἀδελφοῦ μου;*». Καμιά ἔνδειξη μετάνοιας. Δικαιολογημένα, ἔζησε «*στένων καί τρέμων*». Πρῶτος του φόβος, ὅτι τό ἴδιο θά πάθαινε καί ὁ ἴδιος ἀργότερα.

Κίνδυνος μεγάλος γιά ὅποιον ἐπιλέγει νά μένει ἔξω ἀπό τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, νά μί Τόν ἀναγνωρίζει κύριο καί βασιλιά τῆς ζωῆς του, ἀλλά νά ἀντιμετωπίζει μέ δικές του ἀποφάσεις ὅ,τι τοῦ τύχει, νά βρῆκε λύσεις ἁμαρτωλές στά προβλήματα του. Πόσες φορές οἱ ἄνθρωποι μπροστά στόν φόβο νά σηκώσουν ἓνα σταυρό, προτιμοῦν νά τόν ἀποτινάξουν γιά νά μὴν ἔχουν, ὅπως νομίζουν, προβλήματα. Κι ὅμως οἱ φόβοι πού ἀκολουθοῦν, τά προβλήματα πού γεννιοῦνται ἀπό τίς ἀνθρώπινες καί ἀντίθετες μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ λύσεις, εἶναι πολύ περισσότερες καί ἄλυτες.

Σήμερα κινδυνεύουμε περισσότερο νά κλονιστοῦμε, νά δοκιμάσουμε ἄλλους δρόμους κι ἄλλους τρόπους, γιά νά ἀντιμετωπίσουμε αὐτό τό φόβητρο πού μᾶς τό ὀνόμασαν «Κρίση» καί μᾶς τό παρουσιάζουν σάν πολυκέφαλο θηρίο. Προσοχή, γιατί πάλι διάφοροι ἀναλαμβάνουν νά μᾶς λύσουν τό πρόβλημα, νά μᾶς χειραγωγήσουν, νά μᾶς μάθουν νά σκεφτόμαστε μέ τρόπους μέ τούς ὁποίους θά ὑπερβοῦμε τούς φόβους μας. Προσοχή σέ ὅ,τι δέν εἶναι στά

πλαίσια τῆς πίστες μας. Μήπως οἱ ποικίλοι φόβοι καί ανασφάλειες δέν ἔχουν ἤδη ὀδηγήσει νέους καί μεγάλους στό ποτό, στά ναρκωτικά, σέ αποκρυφιστικές θρησκευεῖς καί αἰρέσεις;

Ποτέ δέν πρέπει νά καταταχτοῦμε σ' αὐτή τήν κατηγορία ἀνθρώπων. Ἀμαρτωλοί εἴμαστε. Ἀδύνατοι, φορτωμένοι μέ ὅλες τίς ἀδυναμίες καί τίς ἀπολέμντες κακίες μας. Ἀλλά μέσα στήν ἀδυναμία μας, ζητοῦμε τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί δέν ἀναζητοῦμε λύσεις ἔξω ἀπό τό θέλη-

μά Του. Μόνο τήν ἀμετανοησία νά φοβηθοῦμε καί τήν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας. Ὅσο μπορούμε, νά ψελλίζουμε στόν Κύριο «ἤμαρτον εἰς τόν οὐρανόν καί ἐνώπιόν σου», ἔχοντας τήν ἐλπίδα ὅτι θά Τόν βρῖσκουμε πάντοτε εὐσπλαγχο Πατέρα μέ ἀνοιχτές τίς ἀγκάλες, ἔτομο νά γιορτάσει γιά τήν ἐπιστροφή ἑνός ἀκόμα ἄσωτου παιδιοῦ Του.

Ὑπάρχει καί ὁ φόβος τῶν ὀλιγόπιστων πού ἡ πίστι τους εἶναι δέντρο ἀδύνατο καί δέν ἀντέχει σέ πολλά μποφόρ. Ἐνας δυνατός ἄνεμος δοκιμασίας κλονίζει καί ρίχνει τό δέντρο. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑπάρχει περίπτωση νά ὀλιγοπιστήσουν κάποια στιγμή, μπροστά σέ ἕναν πειρασμό ἀπρόσμενο, μεγάλο. Οἱ ἴδιοι οἱ Ἀπόστολοι πρῖν δεχτοῦν τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἔδειξαν ὀλιγοπιστία, πού τώρα φαίνεται λίγο παράξενη.

Ψαράδες ἦταν κάποιοι ἀπό αὐτούς, ἀλλά ὅλοι ἤξεραν ἀπό θάλασσα, ἀφοῦ ἀπό τήν περριοχή τῆς Γαλιλαίας προέρχονταν. Κι ὅμως, ὅταν βρέθηκαν νύχτα μέσα στή φουρτουνιασμένη Τιβεριάδα, γέμισαν φόβο. Ὁ Χριστός κουρασμένος ἀπό τί

διαρκῆ ὁδοιπορία καί τά ἔργα ὅλης τῆς μέρας, κοιμόταν σέ μία ἄκρη. Ντρέπονται, διστάζουν νά Τόν ξυπνήσουν. Κάποια στιγμή ὁ φόβος ὑπερισχύει σέ κάθε ἄλλη σκέψη καί συναίσθημα. «Κύριε, δέν σέ νοιάζει πού χανόμαστε;», Τοῦ φωνάζουν στήν ἀπελπισία τους. Δέν σέ νοιάζει, θά ρωτούσαμε κι ἐμεῖς κάποτε, πού φαίνεται νά κοιμᾶται καί νά μὴν ἀκούει τίς προσευχές μας ὁ Κύριος. Ὅμως, Ἐκεῖνος γνωρίζει πώς ἔχουμε ἀκόμα περιθώρια. Θά σπκωθεῖ κάποια στιγμή, γιά νά δώσει τήν παντοδύναμη προσταγή στή φουρτουνιασμένη μας ζωή καί στά κύματα τῶν θλίψεων. «Σιώπα, περίμωσο». Καί γίνεται, ὅπως τότε, «γαλήνη μεγάλη».

Ἡ ὀλιγοπιστία εἶναι ἡ πάλιν πίστεως καί ἀμφιβολίας, ἐλπίδας καί φόβου. Ἡ δική μας πίστη εἶναι ἀρκετή, γιά νά ἀκοῦμε τή φωνή τοῦ Κυρίου, «μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε»; Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ὁ πιστός ἢ καί ὁ Ἅγιος δέν θά πάθουν στή ζωή τους τίποτε. Αὐτό θά ἐρχόταν σέ ἀντίφραση μέ τή βεβαίωση ὅτι, «διά πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Τό θαῦμα εἶναι καθημε-

ρινή πραγματικότητα στή ζωή τῶν Χριστιανῶν. Μὴν περιμένουμε νά δοῦμε ἐντυπωσιακές ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ καί ἀλλαγές πού καταπλίπτουν. Ποιός ὅμως, δέν ἔνιωσε ποτέ τήν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ σέ καταστάσεις δύσκολες, ποιός δέν εἶπε ποτέ «σώθηκα ὡς ἐκ θαύματος»;

Τό δέντρο τῆς πίστεως πρέπει νά λιπαίνεται, γιά νά δυναμώνει καί νά καρποφορεῖ. Προσευχόμαστε ἀρκετά; Πιστέψαμε πραγματικά στήν ὑπόσχεση πού ἔδωσε ὁ Χριστός πρὶν φύγει ἀπὸ τόν κόσμο, «μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»; Ὅσο ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ὅσο ὑπάρχει κάποιος πού πιστεύει, ὁ Κύριος ὑπόσχεται νά εἶναι μαζί του κάθε στιγμή. Πρέπει νά ἐμπιστευθοῦμε τόν Θεό. Νά πιστέψουμε ὄχι μόνο στή δύναμή Του, ἀλλά καί στήν ἀγάπη καί τήν πρόνοιά Του.

Πῶς ἡ μάνα, ὁ πατέρας, στέκονται προστατευτικά πίσω ἀπὸ τό μικρό τους, πού προσπαθεῖ νά σταθεῖ στά ποδαράκια του, πού δοκιμάζει νά κάνει τό πρῶτο του βῆμα καί, ὄχι μόνο δέν βαριοῦνται, ἀλλά ὀλό-

χαροι περιμένουν νά τό δοῦν νά περπατᾶ καί τό ἐνθαρρύνουν, «μή φοβᾶσαι, ἐγώ εἶμαι ἐδῶ». Ἄν κατανοοῦσαμε, πόσο ἰσχυρό Πατέρα ἔχουμε πίσω μας! Μέ πόση ἀγάπη μᾶς κοιτᾶ καί περιμένει τό κάθε βῆμα πού μᾶς ὀδηγεῖ πιό κοντά στή Βασιλεία Του!

Χρειάζεται ἀκόμα, νά ἔχουμε σοφία καί καθαρό βλέμμα, γιά νά βλέπουμε τήν «ἀξία τῶν ὄντων». Νά ἀξιολογήσουμε τό σημαντικό καί τό ἀσίμαντο. Τό πραγματικά ἀναγκαῖο καί τό περιττό. Στή δική μας κοινωνία ἐπικράτησε ἡ ὑπερβολή, ἡ ἐπίδειξη, ἡ πλεονεξία. Δημιουργήσαμε ἀνάγκες πού μᾶς ἐπιβλήθηκαν σάν πραγματικές. Κι ὅμως ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δέν ζήσαμε παλιότερα καί πολύ ἀπλούστερα; Ἴσως, κάποτε χάνουμε τήν ἰκανότητα διάκρισης ἀνάμεσα στό προσωρινό καί τό αἰώνιο; Εἶναι μπροστά μας ἡ εὐκαιρία νά δώσουμε στό φθαρτό καί προσωρινό τήν ἀξία πού ἔχει, γιά νά ἐκτιμήσουμε ὅσο ἀξίζει ὅ,τι εἶναι ἀφθαρτο καί αἰώνιο.

Ἄν ὁ θησαυρός μας εἶναι στόν οὐρανό, εἶναι ἀπόλυτα ἀσφαλισμένος. Μποροῦν νά μᾶς

πάρουν τά πάντα οἱ ἄνθρωποι καί οἱ καταστάσεις. Γιά τά οὐράνια θησαυροφυλάκια δέν ὑπάρχουν ἀντικλειδία, δέν γίνονται διαρρήξεις. Τήν ἡμέρα πού γίνονταν οἱ πρῶτες κινήσεις γιά τά οικονομικά μέτρα πού θά μᾶς ἐπιβάλλονταν, στήν Ἐκκλησία ἀκούσαμε στό Εὐαγγέλιο: «Μή θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυρούς ἐπί τῆς γῆς... θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυρούς ἐν οὐρανῶ». Ἦταν τυχαῖο τό γεγονός; Τήν ψυχή μας καί τήν κληρονομιά πού μᾶς ἐτοίμασε ὁ Χριστός μας, δέν μποροῦν νά τά ἀγγίξουν.

Ὁ Μ. Βασίλειος ἔζησε τήν ἐποχή τῆς μεγάλης ταραχῆς, πού προκάλεσε ἡ αἵρεση τοῦ Ἀρείου. Πολλοί Χριστιανοί καί κληρικοί παρασύρθηκαν, ἢ ἀπό φόβο προσχώρησαν, στήν αἵρεση, γιατί καί ὁ αὐτοκράτορας ἤθελε νά τήν ἐπιβάλλει. Ὁ Βασίλειος σταθερός στήν Ὀρθόδοξη Πίστη κρατᾶ ἀντίσταση, γι' αὐτό καί ὁ Μόδεστος ἔρχεται ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορα νά τόν ἐξαναγκάσει νά ἀλλάξει στάση, τουλάχιστον νά σιωπήσει. Ἀφοῦ δέν τόν πείθει, τόν φοβερίζει, μέ ὅλα αὐτά πού φοβούμαστε οἱ ἄνθρωποι. Θά τοῦ

δημεύσει τὴν περιουσία του, ἀπειλεῖ ὁ Μόδεστος, ἀλλά ὁ Βασίλειος διερωτᾶται ποιά περιουσία, ἀφοῦ τὸ μόνο πού κράτησε γιὰ τὸν ἑαυτό του ἦταν τὰ τριμμένα του ράσα καὶ τὰ βιβλία του. Νά τὸν ἐξορίσει ἀπειλεῖ ὁ Μόδεστος, ἀλλά ὁ Ἅγιος δέν φοβᾶται νά πάει ὅπουδήποτε, ἀφοῦ ὅπου καὶ νά πάει αἰσθάνεται πὼς ἔχει μαζί του τὸν Θεό. Τελευταία καὶ φοβερότερη ἀπειλή, ὁ θάνατος. Οὔτε κι αὐτὸς φοβίζει τὸν Ἅγιο. Ἔχει ἀγαπήσει τόσο τὸν Χριστό, πού γι' αὐτὸν ὁ θάνατος σημαίνει μετάβαση στὸν ἀγαπημένο Κύριό του.

Ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος ταλαιπωρημένος καὶ ἀδικημένος ὅσο δέν ἔπαιρνε ἄλλο, μᾶς δίνει μία ὠραία ἀπάντηση γιὰ ὅσα καὶ σήμερα μᾶς ταλαιπωροῦν. Εἶχε θέση σπουδαία καὶ ἐξουσία μεγάλη. Ἕνα πολὺ μεγάλο ποσὸν πού τοῦ περίσσευε, παρὰ τίς πολλές του ἐλεημοσύνες, τὸ εἶχε κατατεθειμένο. Μέσα σὲ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα, διώχτηκε ἀπὸ τὴν θέση του. Ἡ περιουσία, ἀκόμα καὶ τὸ σπίτι του, δημεύτηκαν, στίς καταθέσεις του δέν εἶχε πρόσβαση καὶ

τό ἀκόμα χειρότερο, τυφλώθηκε. Ὅλα αὐτά, ἐνῶ ἦταν ἓνας ἄνθρωπος ἐνάρετος πού ἔκανε ὅ,τι μπορούσε γιὰ νά βοηθᾶ ὅλους. Τὸ μοναδικό του παιδί δέν ἔχει νά περιμένει τίποτε ἀπὸ τὸν πατέρα του. Δέν εἶναι μία σύγχρονη ἱστορία, δέν συμβαίνουν σήμερα μέ τὴν «Κρίση» αὐτά τὰ γεγονότα; Πρόκειται γιὰ τὸν Τωβίτ, ἓναν ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου πού ἔζησαν αἰχμάλωτοι στή Βαβυλώνα, τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ. Κι ὅμως, αὐτὸς ὁ πιστὸς ἄνθρωπος καὶ μέσα στὴν τυφλωσή του, ἔβλεπε τόσο καθαρά τί εἶχε πραγματικὴ ἀξία γιὰ τὸν ἴδιο καὶ γιὰ τὸ παιδί του, τὸν Τωβία, καὶ τοῦ μιᾶ: *«Μὴ φοβᾶσαι, παιδί μου, ἐπειδὴ πτωχεύσαμε. Ἔχεις πραγματικὰ μεγάλη περιουσία, ἂν φοβᾶσαι τὸν Θεὸ καὶ μένεις μακριὰ ἀπὸ κάθε ἁμαρτία καὶ κάνεις στή ζωὴ σου τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ»* (Τωβίτ δ', 21). Πόσο μακριὰ καὶ καθαρά ἔβλεπε ὁ τυφλὸς Τωβίτ! Καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀξίωσε νά ζήσει καὶ νά δεῖ -θεραπευμένος πιά ἀπὸ τὴν τυφλωσὴ- τὸ παιδί του εὐτυχισμένο καὶ μέ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, πού τοῦ ἀνῆκαν, μετὰ ἀπὸ τίς

θαυμαστές ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ.

Σέ παλιά σπίτια συναντοῦμε ἀκόμα κάποια χειροποίητα κάδρα μέ κουκούλι ἢ μέ σταυροβελονιά, πάνω ἀπό τήν πόρτα τοῦ ἡλιακοῦ συνήθως, μέ τήν ἐπιγραφή, «Ἔχει ὁ Θεός». Ἦταν οἱ καιροί πού οἱ ἄνθρωποι δέν εἶχαν. Δούλευαν μέ μεροκάματο, ἀγόραζαν μέ τόν μισθό τῆς ἡμέρας ἓνα ψωμί ἢ κάτι ἄλλο ἀνάλογα μέ πόσα πῆραν. Ἔτρωγαν οἱ οἰκογένειες τό φτωχικό φαῖ, ἔκαναν τόν σταυρό τους καί πίστευαν ἀπλά ὅτι γιά τήν ἐπόμενη μέρα «ἔχει ὁ Θεός». Αὐτή ἡ ἀπλή πίστη στόν πλοῦτο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, εἰρηνεύει τόν ἄνθρωπο, γλυκαίνει τή ζωή. Γλυκαίνει τό ψωμί πού τρῶμε, μέ εἰρήνη στόν καρδιά. Πόσες φορές τό πλούσιο ἢ ἔστω πολύ ἱκανοποιητικό φαῖ μας τό τρῶμε μέ ταραχή καί ἄγχος καί τό στομάχι χορταίνει, ἀλλά οἱ καρδιές πεινοῦν γιά λίγη εἰρήνη!

Πιστεύουμε ὅτι ὁ Θεός ἐτόίμασε γιά μᾶς τή Βασιλεία Του; Ἄν οἱ καρδιές μας εἶναι προσπλωμένες ἐκεῖ, μποροῦν νά χαίρονται ἀπό τώρα γιά ὅ,τι μᾶς

περιμένει. «*Νύξ οὐκ ἔσται ἔτι, καί οὐ χρειά λύχνου καί φωτός ἡλίου, ὅτι Κύριος ὁ Θεός φωτιεῖ αὐτούς... Καί οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μή κλεισθῶσιν ἡμέρας. Νύξ γάρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ... Καί ἐξαλείψει ἀπ' αὐτῶν πᾶν δάκρυον ἀπό τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καί ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγή οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι. Ὅτι τά πρῶτα ἀπῆλθον*» (Ἀποκ. κἀκβ'). Στήν οὐράνια «πόλη» δέν θά ὑπάρχει ποτέ σκοτάδι καί θά φωτίζεται πάντα ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό. Ὅλα τά λυπηρά πού τώρα μᾶς ταλαιπωροῦν καί ὁ θάνατος δέν θά ὑπάρχουν. Ὁ Θεός θά σκουπίσει τά δάκρυά μας καί μόνο χαρά καί ἀσφάλεια θά ἐπικρατεῖ.

Δέν περπατοῦμε στό σκοτάδι τῆς ἀπιστίας. Ἴσως, εἴμαστε στή σκιά τῆς ὀλιγοπιστίας. Ἄς περάσουμε στό δυνατό φῶς τῆς πίστεως. Ἐκεῖ πού μοναδικός φόβος εἶναι ὁ ἅγιος φόβος τοῦ Θεοῦ, πού συγκρατεῖ ἀπό τήν ἁμαρτία καί ρίχνει τόν πιστό στίς πατρικές ἀγκάλες τοῦ Θεοῦ, ὅπου βρῖσκει ἀσφάλεια καί παρηγοριά.

ΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μιχάλη Νικολάου
Θεολόγου

Ἡ Κύπρος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού οἱ Ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας κήρυξαν τὸν Χριστιανισμό σ' αὐτήν, εἶχε τὸ προνόμιο ν' ἀναδείξει στὸ διάβα τῶν αἰῶνων πλῆθος γνωστῶν καὶ ἀγνώστων Ἁγίων. Δίκαια, λοιπόν, ὀνομάστηκε «*Νῆσος τῶν Ἁγίων*». Ἔτσι, καὶ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικυριαρχίας, ἡ Κύπρος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ὑπόδουλοι χριστιανικοὶ λαοί, ἀνέδειξε τοὺς δικούς της Νεομάρτυρες, ὡς ἀντιστάθμισμα στὸν ἐπιχειρούμενο ἐξισλαμισμό. Οὗτος ὁ διάκονος Χρυσόστομος Κυκκώτης (μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, Χρυσόστομος Α') ἔγραψε σὲ ἄρθρο τοῦ μὲ τίτλο «Κύπριοι Ἅγιοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας» (1956): «*Ἡ Κύπρος ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ της, ἔχει νὰ παρουσιάσει χοροὺς ἁγίων, ὅσους ἴσως οὐδεμία ἄλλη χριστιανικὴ κοινότης... καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας*

ἡ Κύπρος οὐδεμίας ἑλληνικῆς περιοχῆς ὑστέρησεν, εἰς τὴν προσφορὰν ἁγίων».

Νεομάρτυρες ονομάζει ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἑκατοντάδες τῶν Ἁγίων της, οἱ ὁποῖοι μαρτύρησαν κατὰ τὰ φρικτὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, ἐπειδὴ ὁμολογοῦσαν τὴν πίστη τους στὸν Χριστὸ καὶ δὲν δέχονταν νὰ ἐξισλαμισθοῦν, «*νά τουρκέψουν*». Βέβαια, ὁ ὅρος *Νεομάρτυς* συναντᾶται στὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία μετὰ τὶς εἰκονομαχικὲς ἔριδες καὶ γιὰ τοὺς Μάρτυρες τῆς περιόδου αὐτῆς. Περισσότερο, ὅμως, χρησιμοποιεῖται γιὰ τοὺς Μάρτυρες τῆς περιόδου πού μεσολαβεῖ ἀπὸ τὴν Ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι καὶ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ καὶ ἐπεκράτησε γιὰ νὰ τοὺς διαχωρίσει ἀπὸ τοὺς Μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρῶ-

των χριστιανικῶν αἰῶνων¹.

Προτοῦ ἀναφερθοῦμε συγκεκριμένα στους Νεομάρτυρες τῆς Κύπρου, θά προσπαθήσουμε νά σκιαγραφήσουμε κάπως τό κλίμα τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καί τίς συνθηκες ὑπό τίς ὁποῖες μαρτύρησαν οἱ Νεομάρτυρες. Κύρια αἷτια τῶν αἵματηρῶν φρικαλεοτήτων τῆς περιόδου αὐτῆς ὑπῆρξε ἡ μισαλλοδοξία καί ὁ θρησκευτικός φανατισμός τῶν Τούρκων. Οἱ Τοῦρκοι ἔβρισκαν τρόπους νά πιέζουν τοὺς Χριστιανούς μέ διάφορες αὐθαιρεσίες καί βιαιότητες, οἱ ὁποῖες ἐντάθηκαν τόν 17ο καί 18ο αἰῶνα, γι' αὐτό τήν περίοδο αὐτή ἔχουμε καί τό μεγαλύτερο πλῆθος τῶν Νεομαρτύρων. Ὁ ἀριθμός τῶν Νεομαρτύρων παραμένει ἀπροσδιόριστος καί πρέπει νά εἶναι πολύ μέγας.

Ἡ ἀναγνώριση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἀνεκτῆς θρησκείας ἀπό τό Ὄθωμανικό Κράτος

ἦταν πολύ σχετική, διότι ἐπικρατοῦσε ἡ γενική ἀρχή, σύμφωνα μέ τήν ὁποία κάθε Χριστιανός πού καταδικαζόταν ἀπό τουρκικό δικαστήριο γιά ὅποιοδήποτε λόγο, ἄν δεχόταν ν' ἀρνηθεῖ τήν πίστη στόν Χριστό καί ἀσπαζόταν τή μωαμεθανική πίστη μποροῦσε ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τήν καταδίκη. Οἱ κατακτητές ἀναζητοῦσαν ἀφορμές, γιά νά ἐξαναγκάσουν τοὺς Χριστιανούς νά ἀσπαστοῦν τόν Μωαμεθανισμό, χρησιμοποιοῦντας θεμιτά καί ἀθέμιτα μέσα. Πολλές φορές, μάλιστα, δέν δίσταζαν νά καταφύγουν καί σέ ψευδεῖς κατηγορίες καί συκοφαντίες ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, ὅτι βλασφήμησαν τόν Μωαμεθανισμό ἢ ὅτι τόν δέχθηκαν καί στή συνέχεια τόν ἀρνήθηκαν. Στίς αὐθαιρεσίες αὐτές βοηθοῦσε καί ἡ οὐσιαστική ἀπουσία κράτους δικαίου².

Οἱ Νεομάρτυρες διακρίνονται σέ τέσσερις κατηγορίες: α)

1. Βλ. Ἰωάννου Περαντώνη, «Νεομάρτυρες», ΘΗΕ, τ. 9, Ἀθήνα 1966, σ. 403. Γιά περισσότερα βλ. Χωρεπισκόπου Τριμυθοῦντος κ. Βασιλείου, «Ἡ Συμβολή τῆς Ἐκκλησίας στήν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἑθνους τό 1821», *Ἀπόστολος Βαρνάβας*, τ. 61, τεῦχος 12, Λευκωσία 2000, σσ. 556 - 559.

2. Βλ. Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου, «Εἰσαγωγικά γιά τή μελέτη τῶν Νεομαρτύρων», *Πρακτικά Θεολογικοῦ Συνεδρίου Εἰς τιμὴν καί μνήμην τῶν Νεομαρτύρων (17 - 19 Νοεμβρίου 1986)*, Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1986, σσ. 29 - 35.

Στήν πρώτη κατηγορία έχουμε εκείνους πού μέ τήν όμολογία τής πίστεώς τους προκάλεσαν τούς Όθωμανούς καί όδηγήθηκαν στό μαρτύριο. β) Ή δεύτερη κατηγορία άπαρτίζεται άπό πρώων άρνησίχριστους, εκείνους δηλαδή πού, είτε άπό δειλία είτε άπό βία είτε γιά άλλους λόγους, έξώμοσαν, έπειτα όμως μετανόησαν γιά τό όλίσημά τους καί μαρτύρησαν. Τό μαρτύριο γι' αὐτούς ἦταν έμπρακτη μετάνοια. Ή άναγνώριση τών Μαρτύρων αὐτών άμφισβητήθηκε άπό μερικούς, γι' αὐτό χρειάστηκε νά τήν ύπερασπιστοῦν οί συντάκτες τών βίων τους. γ) Έχουμε τούς Νεομάρτυρες πού θανατώθηκαν γιά πολιτικούς λόγους καί δ) ύπάρχουν καί οί έξ Άγαρηνών Νεομάρτυρες, πού προέρχονται άπό τίς τάξεις τών Μωαμεθανών καί έπειδή είχαν άσπασθεϊ τόν Χριστιανισμό, δέχθηκαν μαρτυρικό τέλος³.

Οί γνωστοί σέ μᾶς Κύπριοι Νεομάρτυρες εἶναι τέσσερεις: ό Ίωάννης (Γεώργιος) (1745/46), ό Μακρύδιακος τής Μόρφου (1750), γιά τόν όποιο δέν έχουμε άρκετές πληροφορίες, ό Πολυδωρος (1794) καί ό Μιχαήλ (1835), πού ό βίος τους διασώζεται στό Νέον Μαρτυρολόγιον τοῦ Άγίου Νικοδήμου τοῦ Άγιορείτου καί γιά τούς όποίους βρίσκουμε πληροφορίες καί σέ άλλες άξιόπιστες άγιολογικές πηγές.

Α. Ό Άγιος Νεομάρτυρας Ίωάννης (Γεώργιος)

Ό Άγιος αὐτός, σύμφωνα μέ τό Νέον Μαρτυρολόγιον, μαρτύρησε στήν Πτολεμαΐδα τής Παλαιστίνης, τή σημερινή Άκκρα, στίς 25 Άπριλίου 1752⁴. Ό Νεομάρτυρας Ίωάννης (Γεωργιος⁵) καταγόταν άπό τήν Κύπρο. Μέ σκοπό νά βοηθήσει τήν οικογένειά του νά ζήσει κάπως καλύτερα οικονομικά, ξενιτεύ-

3. Βλ. Μαντζαρίδη Γεωργίου Ι., *Πρόσωπο καί Θεσμοί*, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 118 - 130.

4. Βλ. Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου, *Μορφές πού άγίασαν τήν Κύπρο*, έκδ. «Ίδρυμα Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου», Λευκωσία ⁵1998, σ. 322.

5. Στο «Νέον Μαρτυρολόγιον» τοῦ Άγίου Νικοδήμου τοῦ Άγιορείτου καί στόν «Συναξαριστή Νεομαρτύρων» άναφέρεται μέ τό όνομα Γεώργιος. Έτσι ἦταν γνωστός μέχρι πρόσφατα καί στήν Έκκλησία τής Κύπρου.

ένώπιον τῶν Τούρκων κριτῶν. Ὁ Ἅγιος ὁμολογεῖ «**Χριστιανός γεννήθηκα καί Χριστιανός θέλω νά ἀποθάνω**»⁷. Τότε, μετά ἀπό τά φοβερά βασανιστήρια καί τή φυλάκιση, ὁ Ἅγιος ὀδηγεῖται στό μαρτύριο. Τόν πυροβόλησαν καί τοῦ κομματίασαν τό μαρτυρικό σῶμα του. Οἱ Χριστιανοί παρέλαβαν τό τιμημένο, μὰ κομματιασμένο, σῶμα τοῦ Ἁγίου καί τό ἔθαψαν μέ μεγάλη εὐλάβεια στόν ναό τῆς Πτολεμαΐδας. Ὁ Ἅγιος αὐτός τιμᾶται στίς 23 Ἀπριλίου μαζί μέ τόν Ἅγιο Γεώργιο τόν Μεγαλομάρτυρα⁸.

Ὁ κ. Συμεών Πασχαλίδης, ἀναφερόμενος στόν Νεομάρτυρα Ἰωάννη τόν Κύπριο⁹, υποστηρίζει ὅτι, σύμφωνα μέ μία ἄγνωστη μέχρι πρόσφατα χειρόγραφη Νεομαρτυρολογική Συλλογή τοῦ μοναχοῦ Καισαρίου Δαπόντε, ἑνός ἀπό τούς σημαντικότερους Ἑλλήνες Χρονογράφους τοῦ 18ου αἰώνα, ὁ

Νεομάρτυρας Ἰωάννης ὁ Κύπριος μαρτύρησε στήν Πτολεμαΐδα στίς 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 1745 ἢ 1746. Συντάκτης τοῦ βίου του ὑπῆρξε ὁ τότε Μητροπολίτης Πτολεμαΐδος Σωφρόνιος, ὁ μετέπειτα Οἰκουμενικός Πατριάρχης Σωφρόνιος Β΄, ὁ ὁποῖος εἶχε προσωπική πνευματική σχέση μέ τόν Νεομάρτυρα. Τό ὄνομα τοῦ Ἰωάννη τοῦ Κυπρίου εἶναι ἄγνωστο στίς ἄλλες χειρόγραφες καί ἔντυπες νεομαρτυρολογικές πηγές. Καθίσταται γνωστό μόνο ἀπό τήν ἀπεικόνισή του σέ τοιχογραφία στή Λιτή τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἐεροποτάμου, ἡ ὁποία βασίστηκε στίς πληροφορίες τοῦ Καισαρίου Δαπόντε. Ἀπό τήν ἐξιστόρηση τοῦ βίου καί τοῦ μαρτυρίου του ἀπό τόν Σωφρόνιο Πτολεμαΐδος, διαπιστώνεται ἀπόλυτη σύγκλιση μέ τό μαρτύριο τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Κυπρίου, τό ὁποῖο οἱ

7. Ὁ.π.

8. Βλ. Ἰωάννου Μ. Περναντώνη, *Λεξικόν τῶν Νεομαρτύρων*, τ. 1, Ἀθήνα 1994, ὁ.π., σσ. 102 - 104.

9. Περισσότερα, βλ. στόν Συμεών Α. Πασχαλίδη, *Ἡ αὐτόγραφη Νεομαρτυρολογική Συλλογή τοῦ μοναχοῦ Καισαρίου Δαπόντε (1713 - 1784)*, ἐκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2012.

Ἅγιοι Μακάριος Νοταρᾶς καὶ Νικόδημος Ἁγιορείτης συμπεριέλαβαν στό Νέον Μαρτυρολόγιον. Ἐάν καί ἐμφανίζεται σαφής διαφοροποίηση μεταξύ τῶν δύο μαρτυρίων ὡς πρός τό ὄνομα τοῦ Νεομάρτυρος καί τόν χρόνο τοῦ μαρτυρίου του 1745/46 στήν περίπτωση τοῦ Ἰωάννη ἢ 1752 στήν περίπτωση τοῦ Γεωργίου, ὅλα τά ὑπόλοιπα στοιχεῖα τῆς διηγήσεως συγκλίνουν σέ μεγάλο βαθμό στήν ταύτιση τῶν δύο Νεομαρτύρων. Πρόκειται, λοιπόν, γιά τόν ἴδιο Ἅγιο. Ἐπομένως, τό ὄνομα τοῦ Ἁγίου εἶναι Ἰωάννης καί ὄχι Γεώργιος. Ἡ ἀπόκλιση αὐτή τοῦ Νέου Μαρτυρολογίου μπορεῖ νά ἐρμηνευθεῖ ἀφ' ἑνός μὲν ἐξαιτίας τῆς πιθανῆς προφορικῆς πληροφορήσεως πού εἶχαν οἱ συντάκτες τοῦ Νέου Μαρτυρολογίου, ἀφοῦ δέν προκύπτει καμία ἔνδειξη γιά γνώση καί ἀμεση χρήση τῆς Συλλογῆς τοῦ Δαπόντε, ἀφ' ἑτέρου δέ λόγῳ τῆς συγχύσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Νεομάρτυρος Ἰωάννη μέ τόν ὄνομα τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, στόν ναό τοῦ ὁποίου ἐνταφιάστηκε τό μαρτυρικό του λείψανο· «καί ἐτάφη ὁ μάρτυς ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου βήματος κατά ἀνατολάς τῆς ἐν Πτολε-

μαΐδι τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου», πληροφορία τήν ὁποία ἀγνοοῦν οἱ συντάκτες τοῦ Νέου Μαρτυρολογίου. Ἡ μνήμη τοῦ Νεομάρτυρος Ἰωάννη τοῦ Κυπρίου εὐλόγο ἦταν νά παραμείνει ἄγνωστη στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἀφοῦ τό ὄνομά του δέν καταγράφεται στό Ἐορτολόγιο καί στίς σχετικές ὑμνογραφικές συλλογές, π.χ. τά «Κύπρια Μηναια», ἀλλά ὑποκαταστάθηκε -προφανῶς λόγῳ ἄγνοιας- ἀπό ἐκεῖνο τοῦ Γεωργίου.

Β. Ὁ Ἅγιος Νεομάρτυρας Μακρῦδιακος τῆς Μόρφου

Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἕνα χειρόγραφο ἱερέως ἀπό τό Ἀργάκι, τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας (1571 - 1878) εἶχε πέσει μεγάλη ξηρασία. Ἡ περιοχὴ τῆς Μόρφου εἶχε περιέλθει σέ τραγική κατάσταση καί, λόγῳ αὐτῆς, παρατηρεῖτο καί τό φαινόμενο τοῦ ἐξισλαμισμού. «Ὁ Κορτζιῆς καί ὁ Μουτίρης ἔρχονταν μέ σεϊμένιδες καί μέ τίς ματσοῦκες τους ἐχτυποῦσαν καί τούς ἔπαιρναν φυλακή. Σπάνια εἶχαν ἄρτον καθ' ὅλον τό ἔτος καί μή δυνάμενοι νά ὑποφέρουν τήν ἀπάνθρωπον τυ-

ρανίαν, ἐπιθυμοῦσιν νά γίνω-
σι Τοῦρκοι».

Τόν πειρασμό τοῦ ἐξισλαμι-
σμοῦ ὑπέστη καί ὁ Μακρῦδια-
κος τοῦ Ἁγίου Μάμα¹⁰ τό 1570.
Τό ὄνομα τοῦ Ἁγίου μέχρι
στιγμῆς παραμένει ἄγνωστο.
Ὅμως, εἶναι γνωστός στόν πιστό
λαό τῆς Μόρφου ὡς Μακρῦ-
διακος, πού προέκυψε λόγω τοῦ
ἀναστήματός του καί τῆς ιδιό-
τητός του. Ἦταν ὑψηλοῦ ἀνα-
στήματος καί Διάκονος στόν
Ναό τοῦ Ἁγίου Μάμα στή Μόρ-
φου. Ὁ Ἅγιος ἀρνίθηκε νά
ἀλλαξοπιστήσῃ καί νά σπου-
δάσῃ Χότζας στήν Κωνσταντι-
νούπολη. Παρά τίς προσπάθειες
τῆς οἰκογένειάς του νά τόν φυ-
γαδεύσῃ, οἱ Τοῦρκοι τόν ἐντό-
πισαν, τόν συνέλαβαν καί τόν
ἔθεσαν ὑπό κράτηση. Προσπά-
θησαν μέ ὑποσχέσεις καί διά-
φορα τεχνάσματα νά τόν πεί-
σουν νά ἀλλαξοπιστήσῃ, ἀλλά
ἀπέτυχαν. Ἀπελπισμένος ὁ Σα-

λίχ, ὁ Πασᾶς τῆς Μόρφου, διέ-
ταξε τόν θάνατό του μέ ἀπο-
κεφαλισμό, ὀρίζοντας τήν ἐκτέ-

10. Πληροφορίες γιά τόν βίο καί τό μαρτύριο τοῦ Νεομάρτυρα Μακρῦδια-
κος τῆς Μόρφου βλ. Μητροπολίτη Μόρφου Νεοφύτου, *Ἡ Μόρφου ὡς Θεο-
μόρφου*, Ἀπό τήν Ἐπισκοπή τῶν Σόλων στή Μητρόπολη Μόρφου, ἔκδ. Πο-
λιτιστικό Ἰδρυμα Τραπεζῆς Κύπρου - Ἱερά Μητρόπολις Μόρφου, 2011. Ἐπί-
σης, βλ. Κώστα Καλαθά, *Μυθιστορία τοῦ Μόρφου (Πηγή: ἀπολεσθέν χειρό-
γραφο ἱερέως ἐξ Ἀργακίου καί δημοσίευση στήν ἐφημερίδα "Ἀδέσμευτος" ἀπό
τόν Γεώργιο Λαντίδη)*, ἔκδ. Ὑπουργείου Παιδείας καί Πολιτισμοῦ καί Ἰδρυ-
ματος Α. Γ. Λεβέντη, Λευκωσία 2002, σσ. 28 - 29.

λεσή του στή μεγάλη πλατεία τῶν ἀλωνιῶν, ἔναντι τῶν κυβερνητικῶν γραφείων. Ἡ μεσολάβηση τοῦ Ἐθνάρχῃ Ἀρχιεπισκόπου Φιλοθέου, δέν ἀπέφερε ἀποτέλεσμα. Ὁδήγησαν τόν Μακρύδιακο, τόν Μάιο τοῦ ἰδίου ἔτους, στόν τόπο τοῦ μαρτυρίου μέ τά χέρια του δεμένα ὀπισθάγκωνα. Τόν γονάτισαν, ἔβαλαν τήν κεφαλή του ἐπί κομμένου κορμοῦ δένδρου καί τόν ρώτησαν τρεῖς φορές ἄν «*τουρτζιεύκει*» (τουρκίζεῖ). Στήν ἀρνηση τοῦ Ἁγίου νά τουρκέψει τοῦ ἀπέκοψαν μέ «*κουινιά*» τό κεφάλι του καί ἔτσι ἔγινε ὁ πρῶτος γνωστός Νεομάρτυρας τῆς Μόρφου. Μετά τόν ἀποκεφαλισμό τοῦ Νεομάρτυρα, ἡ μητέρα του, περίλυπη ἕως θανάτου, ἐπί τριάντα ἡμέρες ἔπινε μόνο νερό καί στίς σαράντα πέθανε.

Ὁ Μακρύδιακος, παρόλο πού τιμᾶται ὡς Ἅγιος στή Μητροπολιτική Περιφέρεια Μόρφου, ἐντούτοις δέν ἔχει ἀκόμα ἐνταχθεῖ ἐπίσημα στό Ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας.

Γ. Ὁ Ἅγιος Νεομάρτυρας Πολύδωρος

Ὁ Ἅγιος Πολυδωρος μαρτύρησε στή Ἔφεσο τῆς Μ. Ἀσίας στίς 3 Σεπτεμβρίου 1794. Ὁ Ἅγιος Πολυδωρος γεννήθηκε στή Λευκωσία, στήν ἐνορία τοῦ Τρυπιώτη. Ἀφοῦ μεγάλωσε, ἀναχώρησε ἀπό τήν Κύπρο καί πῆγε στήν Αἴγυπτο (στό Μισίρι), ὅπου ἐπιδόθηκε στό ἐμπόριο¹¹. Ὁ Νεομάρτας Πολυδωρος ἀνήκει στή δεύτερη κατηγορία Νεομαρτύρων τῶν ἐξ ἀρνησιχρίστων. Στούς Χριστιανούς, δηλαδή, πού παρασύρθηκαν, εἴτε ἀπό ἐπιπολαιότητα εἴτε ἀπό βία εἴτε ἀπό δειλία, καί ἐξώμοσαν, ἔπειτα ὁμως μετανόησαν γιά τό ὀλίσθημά τους καί μαρτύρησαν ὡς Χριστιανοί. Τά αἴτια πού ὀδήγησαν πολλούς Χριστιανούς νά ἐξισλαμισθοῦν εἶναι διάφορα, ὅπως ὁ θυμός, ἡ βία, ἡ μαγεία, ἡ συκοφαντία, ἀκόμη καί ἡ μέθη, ὅπως στήν περίπτωση τοῦ Νεομάρτυρα Πολυδώρου. Συγκεκριμένα, ἐκεῖ στήν Αἴγυπτο ὁ Πολυδωρος γνωρίστηκε μέ κάποιον «*κιεσίφην ἀρνησίχριστον*» Ζακύνθιο ἐξω-

11. Βλ. Ἰωάννου Μ. Περραντώνη, *Λεξικόν τῶν Νεομαρτύρων*, τ. 3, Ἀθήνα 1994, σ. 434 - 436.

μότη και προσλήφθηκε στήν ύπηρεσία του ως γραμματέας του. Κάποια μέρα, λοιπόν, ἐνώ βρισκόταν σέ κατάσταση μέθης, ὕστερα ἀπό ξεφάντωμα, πείσθηκε καί ὁ Πολυδωρος νά ἀρνηθεῖ τήν πίστη του στόν Χριστό καί νά ἀσπασθεῖ τόν Μωαμεθανισμό¹². Ὄταν, ὁμως, συνῆλθε ἀπό τή μέθη λυπήθηκε γιά τό κακό πού ἔπαθε, μετανόησε καί ζοῦσε καί πάλι χριστιανικά. Βέβαια, γιά τήν ἐπιστροφή στήν χριστιανική πίστη, οἱ πρόων ἐξωμότες ἀκολουθοῦσαν μία διαδικασία γιά τήν ἐπανένταξή τους, τήν ὁποία ἀκολουθῆσε καί ὁ Πολυδωρος. Ἀφοῦ, λοιπόν, συμπληρώθηκαν σαράντα μέρες πνευματικῆς προετομασίας καί μετάνοιας, χρίσθηκε μέ Ἅγιο Μύρο καί μετάλαβε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Οἱ πρόων ἀρνησίχριστοι, ὁμως, δέν θεωροῦσαν ἀρκετή τή μετάνοιά τους γιά τήν ἐξάλειψη τοῦ ἐγκλήματός τους, ἤθελαν -καί μέ προτροπή βεβαίως τοῦ Πνευματικοῦ τους- νά

καθαρθοῦν καί μέ τό αἷμα τοῦ μαρτυρίου¹³. Ἐνας ἀρνησίχριστος μποροῦσε νά ἐξιλεωθεῖ μέ τήν ἐθελούσια προσέλευση στό μαρτύριο. Ἐτσι, ἔσβηναν τήν κηλίδα τῆς ἀποστασίας μέ τό αἷμα τους¹⁴. Ἐφθασε τήν 1η Σεπτεμβρίου στήν Ἐφεσο, τό λεγόμενο Κουσάντασι, «διά νά πληρώσῃ ἐκεῖ τόν πόθον του μέ τόν ὑπέρ Χριστοῦ θάνατον»¹⁵. Ὁ

12. Βλ. *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, ὁ.π., σ. 52.

13. Βλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *Οἱ Νεομάρτυρες*, Ἀθήναι 1970, σ. 26.

14. Βλ. Δημητρίου Γ. Τσάμπι «Ἡ θεληματική προσέλευση στό μαρτύριο Ἁγιορειτῶν μοναχῶν», *Πρακτικά Θεολογικοῦ Συνεδρίου Εἰς τιμὴν καί μνήμην τῶν Νεομαρτύρων (17 - 19 Νοεμβρίου 1986)*, Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 351.

15. *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, ὁ.π., σ. 53.

Πολυδωρος παρουσιάστηκε άμέσως στον Μουφτή και όμολόγησε επίσημα ότι καταπτύει τον Μωαμεθανισμό. Μένοντας ακλόνητος στην Πίστη του Χριστού με «παρρησίαν και άφοβίαν», έλέγχει τή θρησκεία του Μωάμεθ. Συγκεκριμένα, τούς λέει: «Άπό τήν θρησκείαν σας δέν είδα, δέν έγνώρισα κανέναν κалόν. Είναι ένα σκότος, όλα παραμύθια άξια γέλωτος»¹⁶. Τότε οι κριτές έφάρμοσαν τήν τακτική των πολλών ανακρίσεων. Έπειτα, διέταξαν νά τόν φυλακίσουν και τόν υπέβαλαν σέ σκληρά βασανιστήρια με διάφορους τρόπους και τόν φοβέριζαν ότι θα τόν κρεμάσουν¹⁷. Στίς 3 Σε-

πτεμβρίου, στην έπιμονή του Άγίου και τήν όμολογία του «*έγώ τόν Ίησοῦν μου δέν τόν άρνούμαι, Χριστιανός έγεννήθην, Χριστιανός θέλω νά άποθάνω*», άφου δέν κατάφεραν νά τόν μεταστρέψουν, «τόν έπαράδωσαν διά νά κρεμασθῆ... και ούτως έλαβεν ο άοίδιμος Πολύδωρος τόν δι' άγχόνης μαρτυρικόν στέφανον»¹⁸. Μάλιστα, τό βράδυ οι άπάνθρωποι άφησαν όλόγυμνο τό άγιο λείψανό του. Μετά άπό τρεις μέρες πρόσταξαν νά τόν κατεβάσουν άπό τήν κρεμάλα και μερικοί Χριστιανοί τόν έθαψαν πάνω στα μνήματα των Άρμενίων.

16. Συναξαριστής Νεομαρτύρων, ό.π., σ. 55.

17. «Άλλοι έφεραν τουβλα άναμμένα, και τά έβαναν εις τας μασχάλας του Μάρτυρος· άλλοι έφεραν τάσι πεπυρακτωμένον και του τό έφόρεσαν εις τήν κεφαλήν ώσαν σκούφιαν, κάποιοι δέ άλλοι πλέον άνηλεείς και άσπλαγχοι, μή άρκεσθέντες εις αυτά, έφεραν και σύρμα σιδηρένιον (τό λεγόμενον τέλι κοινότερον) και τό έσπρωξαν εις τό κρύφιον μέλος», ό.π., σσ. 56 - 57.

18. Συναξαριστής Νεομαρτύρων, ό.π., σσ. 57 - 59. Βλ. επίσης Ίωάννου Μ. Περαντώνη, Λεξικόν των Νεομαρτύρων, τ. 3, Άθήνα 1994, σ. 435.

19. Βλ. Ίωάννου Ε. Άναστασίου, «Εισαγωγικά για τή μελέτη των Νεομαρτύρων», Πρακτικά Θεολογικού Συνεδρίου Εις τιμήν και μνήμην των Νεομαρτύρων (17 - 19 Νοεμβρίου 1986), Ίερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1986, σσ. 33 - 35.

Δ. Ὁ Ἅγιος Νεομάρτυρας Μιχαήλ

Ὁ Νεομάρτυρας Μιχαήλ ὁ Κύπριος μαρτύρησε καί αὐτός ἐκτός Κύπρου, στή Μάκρη τῆς Θράκης, στίς 6 Ἀπριλίου τοῦ 1835, μαζί μέ ἄλλους τέσσερεις νέους ὁμολογητές τῆς Ὁρθοδοξίας, τούς Μανουήλ, Θεόδωρο, Γεώργιο καί νεώτερο Γεώργιο πού κατάγονταν ἀπό τί Σαμοθράκη. Καί ὁ Νεομάρτυρας Μιχαήλ ἀνήκει στή δεύτερη κατηγορία Νεομαρτύρων πού ἀρνήθηκαν τήν πίστη τους, λόγῳ τῶν διώξεων καί τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἐξισλαμισμοῦ πού γίνονταν ἀπό τούς Τούρκους¹⁹. Γιά νά γλυτώσουν τά ποικίλα βασανιστήρια καί οἱ πέντε «ἀντιπλάξαντο τήν ἀληθῆ πίστιν τῆ τοῦ Μωάμεθ' ἀπάτη»²⁰. Ἐξισλαμίσθηκαν καί πωλήθηκαν ὡς δοῦλοι. Ὅταν ὅμως ἀπελευθερώθηκε μερικῶς ἡ Ἑλλάδα, ἐπέστρεψαν στή Σαμοθράκη, μετενόησαν εὐληκρινά, ἐχρίσθηκαν μέ τό Ἅγιο Μύρο καί ζοῦσαν ὡς Χριστιανοί²¹.

νοί²¹. Ἡ στάση τους αὐτή, σύμφωνα μέ τούς νόμους τοῦ Ἰσλάμ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σήμαινε γι' αὐτούς πολύ αὐστηρή τιμωρία μέχρι θανάτου.

Ἡ πράξη τους ἔγινε γνωστή στους Τούρκους τῆς Σαμοθράκης κι ἀμέσως τούς κατήγγειλαν στόν Καδή. Οἱ μετανοήσαντες ἀρνησίχριστοι συνελήφθησαν καί φυλακίστηκαν μέ βία στή Μάκρη τῆς Θράκης, ὅπου ἦταν ἡ ἔδρα τῆς διοίκησης, κακο-

20. Ὁ.π., σ. 425.

21. Βλ. *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, ὁ.π., σ. 425 καί Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου, ὁ.π., σ. 344.

ποιήθηκαν και βασανίστηκαν σκληρά και επώδυνα για είκοσι τρεις μέρες. Άλλά ἄν και τιμωροῦνταν μέ αυτό τόν τρόπο οἱ Ἅγιοι «ἔχαιρον και ἠγαλλιῶντο σφόδρα, ὡς ἀξιωθέντες παθεῖν ὑπέρ Χριστοῦ»²² και ἀποφάσισαν ὁμόγνωμα νά μαρτυρήσουν ἄν τούς ἐξανάγκαζαν οἱ ἀσεβεῖς. Μέσα στή φυλακή οἱ Ἅγιοι εἶχαν μεγάλο πόθο νά κοινωνήσουν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων και κάποιοι Χριστιανοί σκέφτηκαν νά κατηγορήσουν τόν ἱερέα τους στούς Τούρκους, γιά φοροδιαφυγή. Ὁ ἱερέας συνελήφθη, κλείστηκε στή φυλακή και κατάφερε ἐκεῖ νά βρεῖ τούς Μάρτυρες. Ἀφοῦ τούς ἐξομολόγησε, τούς κοινωνήσε μέ τή Θεῖα Κοινωνία πού κρυφά μετέφερε μαζί του γιά τόν σκοπό αυτό²³. Τελικά, οἱ τέσσερεις και ὁ Μιχαήλ μέ θάρρος ὁμολόγησαν τήν πίστη τους στόν Χριστό και ὁδηγήθηκαν στό μαρτύριο, τό μήνα Ἀπρίλιο τοῦ ἔτους 1835. Τό Συναξάριο τοῦ Νεομάρτυρα Μιχαήλ ἀναφέρει ὅτι «Χριστόν παρηρσία ὁμολό-

γησε και μαρτυρικῶν ἀγῶνων στάδιον ἀπεριτρεπτῶ καρδία διήνυσεν... μεληδόν τμηθεῖς τό σῶμα»²⁴. Μέ εὐλάβεια οἱ Χριστιανοί, ἀφοῦ πῆραν ἄδεια, ἔλαβαν τά μαρτυρικά ἱερά λείψανά τους και τά ἐνταφίασαν μέ τιμή. Τά ἱερά λείψανά τους βρῖσκονται σήμερα τεθησαυρισμένα σέ μικρό ναό, ἐπ' ὄνοματι τῶν Νεομαρτύρων στή Σαμοθράκη.

Περαίνοντας, θεωρῶ πρέπον νά ἀναφερθοῦμε στή μεγάλη ἀξία και σημασία τῶν Νεομαρτύρων τῆς Τουρκοκρατίας, τήν ὁποία ἐξαίροντας ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης, γράφει τά ἐξῆς: «Κατά ἀλήθειαν τοῦτο εἶναι θαῦμα παρόμοιον ὡσάν νά βλέπη τινάς μέσα εἰς τήν καρδίαν τοῦ χειμῶνος, ἐαρινά ἀνθη και τριαντάφυλλα, μέσα εἰς τήν βαθυτάτην νύκτα, ἡμέραν και ἥλιον ἐν καιρῶ τῆς αἰχμαλωσίας νά βλέπη ἐλευθερίαν... οἱ νέοι οὔτοι Μάρτυρες εἶναι ἀνακαινισμός ὅλης τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως... παρηρσιαζόμενοι εἰς τό θέατρον τοῦ κόσμου, ἐκριζώουσι μέν ἀπό τās καρδίας τῶν

22. Συναξαριστής Νεομαρτύρων, ὁ.π., σ. 427.

23. Βλ. Συναξαριστής Νεομαρτύρων, ὁ.π., σσ. 427 - 428.

24. Κύπρια Μηναια, Ἀκολουθία Μαρτίου - Ἀπριλίου, τ. Στ', Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου, Λευκωσία 1999, σ. 73.

Χριστιανῶν πᾶσαν τοιαύτην ἀπορίαν καί δισταγμόν, ἐμφυτεύουσι δέ καί ἀνακαινίζουσιν εἰς αὐτάς τήν πρός τούς παλαιούς Μάρτυρας ἀδίστακτον πίστιν. Καί καθώς ἡ νέα τροφή ἐνδυναμώνει ὅλα ἐκεῖνα τά σώματα ὅπου εἶναι ἀδυνατισμένα ἀπό μίαν προλαβοῦσαν πείναν. Καθώς ἡ νέα βροχή ἀναθάλλει τά δένδρα ἐκεῖνα ὅπου εἶναι ἐξηραμένα ἀπό τήν δίψαν... ἔτζη καί οἱ νεοφανεῖς οὗτοι Μάρτυρες ἐνδυναμώνουσιν ἐν ταυτῶ καί ἀναθάλλουσι, καί ἀνακαινίζουσι τήν γηραλέαν πίστιν τῶν τωρινῶν Χριστιανῶν»²⁵.

Πράγματι, μόνο ἄν μελετήσῃ κανεῖς τή σκοτεινή ἐκείνη περίοδο τῆς Ἱστορίας θά μπορέσει νά ἐκτιμήσῃ τή θυσία τους. Οἱ Νεομάρτυρες συγκράτησαν τή χριστιανική πίστη στά δύσκολα χρόνια τῆς ὑποταγῆς στούς Τούρκους. Μέ τό παράδειγμά τους ἔδειξαν ὅτι ὅσο καί ἄν ὑποφέρουν οἱ ὑποδουλωμένοι Χριστιανοί πρέπει νά ὑπομένουν καί νά μή χάνουν τόν θησαυρό τῆς πίστεως. Ἔγιναν ἔτσι ἡ ἀνασχετική δύναμη πού συγκράτη-

σε τό μεγάλο κῦμα τοῦ ἀφελ-
ληνισμοῦ καί τοῦ ἐξισλαμισμοῦ.

Ἡ συγκίνηση καί τό δέος πού προκαλοῦσε ἡ θυσία ἑνός Νεομάρτυρα στίς ψυχές τῶν Χριστιανῶν ἦταν ἰσχυρότερη ἀπό πολλές διδασκαλίες καί νουθεσίες, γι' αὐτό προσείλκυ-
σαν τόν σεβασμό τῶν συγχρόνων τους, ἀλλά καί τῶν μεταγενέ-
στερων Χριστιανῶν. Ἡ Ἐκκλη-
σία νωρίς κατάλαβε τή σημασία τῶν Νεομαρτύρων γιά τήν Ὁρθοδοξία καί τόν Ἑλληνισμό, γι' αὐτό καί τούς κατέταξε στό Ἁγιολόγιό της, τούς τίμησε καί τούς τιμᾶ μέ ναούς, εἰκόνες καί ἀκολουθίες.

**«Αἶνους καί ᾠδάς, οἱ φί-
λαθλοι σύν πόθῳ, ἄδωμεν
ἀεὶ, τοῖς νέοις τῶν Μαρτύ-
ρων. Ὁ γάρ γεραίρων Μάρ-
τυρας, Χριστοῦ φίλους,
Χριστόν γεραίρει, τόν φίλον
τῶν Μαρτύρων».**

(Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ
Ἁγιορείτου,
Ἐπίγραμμα Ἰαμβικόν εἰς
τούς Νεομάρτυρας)

25. Συναξαριστής Νεομαρτύρων, ὁ.π., σσ. 18 - 19.

Σελίδες από την Ιστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές
τοῦ 4ου - 9ου αἰῶνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου - Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος Β΄

Ο ΑΓΙΟΣ ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ο Ἅγιος Ἐπιφάνιος γεννήθηκε τό 315 μ.Χ. στήν Παλαιστίνη (σέ χωριό κοντά στήν Ἐλευθερούπολη τῆς Ἰουδαίας). Ἀρχιεράτευσε γιά 36 ἔτη στήν Κύπρο καί διέλαμψε ὡς μέγιστος θεολογικός ἀστέρας στήν ἐποχή του, ἐντός καί ἐκτός Κύπρου. Γι' αὐτό ὁ Καρόνος τοῦ Ὁρθρου, πού συντάχθηκε ἀπό τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Δαμασκνό καί ψάλλεται τήν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου, ἔχει ὡς ἀκροστοιχίδα τό «Ἐπιφανίου τό κύδος

ἔπλησε χθόνα». Τά ἔργα του ἔχουν τεράστια ἀπήχηση καί βαρύτητα μέχρι τίς μέρες μας. Κοιμήθηκε ἐν Κυρίῳ καί ἐν πλῶ (ἐπιστρέφοντας μέ καράβι ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη στήν Κύπρο) τόν Μάιο τοῦ 402 μ.Χ. Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται τῇ 12ῃ Μαΐου.

Ἄν καί δέν εἶχε κυπριακή καταγωγή, ἡ πολυετής ἀφιέρωσή του στό ποίμνιο τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας καί οἱ ἀγῶνες του κατά τῶν Αἱρέσεων -καί ὄχι μόνο-, ἔχοντας ὡς

βάση τήν Κύπρο, τόν συνέδεσαν ἄρρηκτα καί ἀναπόφευκτα μέ τήν Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τοῦ 4ου αἰῶνος στό νησί.

Ἦταν φίλος τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καί τοῦ Ἰλαρίωνος τοῦ Μεγάλου. Συνδέθηκε καί μέ δύο ἄλλους Ἁγίους, πού ἐπίσης ἔλαβαν τό προσωνύμιο «Μέγας». Τόν Μέγα Βασίλειο καί τόν Θεοδόσιο τόν Μέγα. Οἱ δύο πρῶτοι φαίνεται ὅτι ἀπετέλεσαν σημαντικό παράγοντα στό νά ἔλθει ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος στήν Κύπρο καί κατ' ἐπέκταση νά τήν καταστήσει νευραλγικό κέντρο τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Ἅγιος Ἰλαρίωνας ἐπέδρασε καταλυτικά, μέ τό παράδειγμα καί τίς συμβουλές του, στήν πρὸς τόν μοναχισμό κλίση τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου.

Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος, πρὶν ἔλθει στήν Κύπρο, εἶχε ἰδρῦσει Μονή στήν Παλαιστίνη, ὅπου ἀσκήθηκε περίπου 30 ἔτη. Κατά τό διάστημα αὐτό χειροτονήθηκε κληρικός, ἐντρύφησε στή μελέτη, στή διαποίμανση τῶν μοναχῶν καί στήν προσευχή. Κατά τό 367 μ.Χ., ὅταν ὁ Ἅγιος ἐπισκέφθηκε τήν Κύπρο, γιά νά συναντήσει τόν δι-

δάσκαλο καί Γέροντά του Ἅγιο Ἰλαρίωνα (πού κατέφυγε στήν Πάφο γιά περισσότερη ἡσυχία, ἀφοῦ ἡ φήμη του εἶχε ἐξαπλωθεῖ πολύ στήν Παλαιστίνη), ὁ Ἐπιφάνιος, λόγῳ τῆς γνωστῆς του ἀγιότητας καί μόρφωσης, κλήθηκε νά ἀναλάβει τήν Ἐπισκοπή Κωνσταντίας (παλαιᾶς Σαλαμίνας) τῆς Κύπρου. Τότε ὁ Ἐπίσκοπος Κωνσταντίας ἦταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου. Ἀπό τή νέα του θέση ὑπερέτησε μέ ζῆλο καί σθένος τήν Ἐκκλησία, ἀντιμετωπίζοντας ποικίλες Αἱρέσεις καί προάγοντας τόν μοναχισμό. Ἰδιαίτερα, καταπολέμησε τόν Ἀρειανισμό καί τόν Ὠριγενισμό. Ἐπίσης, συνέβαλε στόν ἐκχριστιανισμό ὁλόκληρης τῆς Κύπρου.

Ὁ Ἅγιος ἀπέκτησε μεγάλη φήμη, τήν ὁποία, μέ τήν πάροδο τῶν ἐτῶν, ὁ εὐλαβῆς λαός ἐπιβεβαίωνε μέ τίς ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ πού τοῦ ἔδειχνε. Οἱ πιστοί προσπαθοῦσαν νά ἀσπασθοῦν τά πόδια του καί νά ἀκουμπήσουν τό κάτω μέρος τῶν ἱματίων του, ἔφερναν τά μικρά παιδιά κοντά του, γιά νά τά εὐλογήσει, γινόταν συνωστισμός γιά νά τόν δοῦν

καί δέν ἀποχωροῦσαν ἀπό τόν Ἱερό Ναό, ὅπου λειτουργοῦσε. Παρέμεναν ἐκεῖ μέχρι τό ἀπόγευμα, γιά νά ἀκούσουν τί διδασκαλία του καί νά τούς χαρίσει τήν ἴαση στίς ἀσθένειές τους.

Ἐκτός ἀπό τά πνευματικά χαρίσματα, ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος, χάριτι Θεοῦ, ἦταν προικισμένος μέ τή γνώση πέντε γλωσσῶν (ἐλληνική, ἐβραϊκή, συριακή, κοπτική καί λατινική) καί μέ σιδερένια ὑγεία, ἡ ὁποία τοῦ ἐπέτρεπε, μέ τά δύσκολα μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νά ταξιδεύει μέχρι τά βαθιά του γεράματα σέ διάφορους προορισμούς μέ σκοπό τήν προσφορά βοήθειας σέ ἐκκλησιαστικά ζητήματα, πού κατά καιρούς ἀναφύονταν καί ἐνίοτε ταλάνιζαν τήν Ἐκκλησία. Πολυγραφότατος, δυναμικός, ἀνυποχώρητος, ἀλλά συνάμα ἔμπλεος ἀγάπης, ἀπλότητας καί κυρίως ἀγιότητας, κέρδισε τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ ποιμνίου του καί ταυτόχρονα καθιερώθηκε ὡς ἕνας ἀπό τούς σπουδαιότερους Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας ἀνά τήν Οἰκουμένη τῆς τότε ἐποχῆς μέχρι καί σήμερα. Φαίνεται ὅτι συμμετεῖχε

στή Β' Οἰκουμενική Σύνοδο, πού συνῆλθε τό 381 μ.Χ. στήν Κωνσταντινούπολη.

Ἀξιόλογα συγγράμματά του εἶναι τό «Πανάριον» (375 - 376 μ.Χ.), τό «Περί μέτρων καί σταθμῶν» (392 μ.Χ.), τό «Περί τῶν δώδεκα λίθων» (392 μ.Χ.), ὁ «Ἀγκυρωτός» (374 μ.Χ.) κ.ἄ. Κάνοντας μία σύντομη ἀναφορά στά ἔργα του, θά μπορούσαμε νά σημειώσουμε ὅτι ὁ «Ἀγκυρωτός» ἀποτελεῖ μία ἐπιτομή τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας (εἰδικά ὅσον ἀφορᾷ στό δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος). Τό «Πανάριον», σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Ἐπιφάνιο, ἀποτελεῖ «*κιβώτιον ἱατρικόν τῶν θηριοδύκτων...*» καί ἀναλύει ὀγδόντα Αἰρέσεις τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Ἅγιος ἐκλαμβάνει ὡς Αἵρεση ὄχι μόνο τή δογματική ἑτεροδιδασκαλία, ἀλλά καί τό Σχίσμα ἢ τήν ἰδιαίτην ομάδα. Στό τέλος τοῦ ἔργου παρατίθεται ἡ «*ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*». Τό «Περί μέτρων καί σταθμῶν» μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ὡς βιβλική ἐγκυκλοπαίδεια. Ἀποτελεῖται ἀπό τρία μέρη καί διασώθηκε στή συριακή του μετάφραση. Στό «Περί τῶν δώ-

δεκα λίθων» γίνεται αναφορά στους δώδεκα λίθους πού είχε τό ἐγκόλπιο τοῦ Ἀρχιερέως Ἀαρών. Οἱ δώδεκα λίθοι ἐρμηνεύονται ἀλληγορικά καί παραλληλίζονται πρὸς τούς δώδεκα Πατριάρχας. Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος γενικά ἀναγνωρίζει τὴν ἀξία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ὀρθή ἐρμηνεία τῆς προϋποθέτει τὴν Ἱερά Παράδοση.

Τό μεγάλο του κύρος ἀπέτελεσε καταλυτικό παράγοντα στό μετά ἀπό κάποια ἔτη ζήτημα πού ἀνέκυψε ἐν σχέσει πρὸς τό Αὐτοκέφαλο τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας. Ἡ ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησία, ἀπό τὴν ἰδρυσί της, ἦταν αὐτοδιοίκητη καί ἀνεξάρτητη μέ ἀνώτατη ἀρχή τῆ Σύνοδό της. Ὡς Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία ἀποφάσιζε γιά τὰ ἐσωτερικά της θέματα καί χειροτονοῦσε ἡ ἴδια τούς Ἐπισκόπους της. Στίς ἀρχές ὁμοῦ τοῦ 5ου αἰώνα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντιόχειας ἐπιχείρησε νά προσαρτήσῃ τὴν Κύπρον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν της δικαιοδοσίαν. Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Κύπρου διαφώνησαν μ' αὐτὴ τὴν ἀντικανονικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιο-

χείας καί ἔθεσαν τό θέμα εἰς τὴν Γ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδο. Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος ἔθεσε τίς βάσεις, γιά νά μὴν ἀπορροφηθῇ ἡ Τοπικὴ μας Ἐκκλησία ἀπὸ τό Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας.

Ἡ ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, στίς 31 Ἰουλίου τοῦ 431 μ.Χ., ἐξετάζοντας τό θέμα τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας, ζήτησε πρωτίστως νά μάθει ποιοὶ χειροτόνησαν τούς τρεῖς τελευταίους Ἐπισκόπους τῆς Κύπρου, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἐπιφάνιο. Ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν πού ἔλαβαν, φάνηκε ξεκάθαρα ὅτι οἱ Κύπριοι Ἱεράρχες καί δὴ ὁ τόσο μέγαν Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, Ἅγιος Ἐπιφάνιος, χειροτονήθηκαν ἀπὸ Κύπριους Ἐπισκόπους καί ὄχι ἀπὸ Ἱεράρχες ἄλλης Ἐκκλησίας. Πάνω εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν βασίστηκαν οἱ Συνοδικοὶ Πατέρες, γιά νά ἐπικυρώσουν μέ τὸν 8ο Κανόνα τῆς Συνόδου αὐτῆς τό Αὐτοκέφαλο τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας.

Τό ζήτημα ἀνακινήθηκε ξανά μετὰ ἀπὸ 50 περίπου χρόνια (τό 478 μ.Χ.), ὅταν τό Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας ἰσχυρί-

στηκε ὅτι οἱ Κύπριοι ὀφείλουν σ' αὐτό τόν ἐκχριστιανισμό τους. Ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἀνθέμιος ἀντέδρασε ἔντονα, χωρίς ὅμως ἀποτέλεσμα, γιατί ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας εἶχε μέ τό μέρος του τόν Αὐτοκράτορα Ζήνωνα. Τότε ἐπενέβη διά θαύματος ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας, ὁ ὁποῖος παρουσιάστηκε στόν ὕπνο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί τοῦ ὑπέδειξε πού βρισκόταν ὁ τάφος του καί τόν προέτρειψε νά μεταβεῖ στήν Κωνσταντινούπολη, γιά νά ὑποστηρίξει τή θέση του. Τό ἱερό λείψανο ὄντως βρέθηκε στή θέση πού τοῦ εἶχε ὑποδείξει ὁ Ἅγιος καί στό

στῆθος τοῦ Ἁγίου ἀνευρέθηκε ἀντίγραφο τοῦ κατά Ματθαῖον Εὐαγγελίου. Τό Εὐαγγέλιο τοῦτο προσέφερε ὁ Ἀνθέμιος στόν Αὐτοκράτορα Ζήνωνα, ὁ ὁποῖος τελικά πείσθηκε γιά τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καί τό κατοχύρωσε ξανά, ἀφοῦ παραχώρησε στόν ἐκάστοτε Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου τά τρία αὐτοκρατορικά προνόμια: νά ὑπογράφει μέ κιννάβαρι (κόκκινο μελάνι), νά φέρει κατά τίς Ἱεροτελεστίες αὐτοκρατορικό μανδύα καί νά κρατεῖ, ἀντί τῆς ἐπισκοπικῆς πατερίτσας, αὐτοκρατορικό σκῆπτρο.

Βιβλιογραφία

1. Ἑγγλεζάκη Βενεδίκτου (Ἀρχιμανδρίτου Παύλου), *Διά τήν Ἐκκλησίαν Κύπρου*, Ἰδρυμα Α. Γ. Λεβέντη & Μορφωτικό Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Ἀθῆναι 1996.
2. *Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία*, Τόμος Ε', Ἀθῆναι 1964.
3. Καππαῖ Δημητρίου, *Οἱ ἐν Κύπρῳ διαλάμπαντες Ἅγιοι*, Κύπρος 1996.
4. Ὑπουργεῖο Παιδείας καί Πολιτισμοῦ Κύπρου (ὁμάδα συγγραφέων), *Ἐκκλησία Κύπρου: Μαρτύριο καί Ζωή*, Λευκωσία 2000.
5. Φειδᾶ Βλασίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Τόμος Α', Ἀθῆναι 1995.

Πάσχα γεμάτο παραδόσεις

Ἑλένης Ἀναστασίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

Ἐξω ἀπό τό σπίτι στό χωριό, ἡ γιαγιά καί ὁ παππούς, ὁ μικρός Βασίλης καί οἱ γονεῖς του, μέ τά καλά τους ροῦχα, κρατώντας ἀπό μία σβηστή λαμπάδα ὁ καθένας καί ἕνας ἀπ' αὐτούς ἕνα ἀναμμένο φαναράκι.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Μέχρι ἔξω μυρίζει ἡ σούπα σου, γιαγιά. Μᾶς τρύπησε τή μύτη! Ἄντε, ἀνοίξτε νά μποῦμε μέσα νά τή φῶμε κιόλας.

ΠΑΤΕΡΑΣ: Κάθε χρόνο τά ἴδια λές, ὅταν ἐπιστρέφουμε ἀπό τόν Καλό Λόγο στό σπίτι τοῦ παπποῦ καί τῆς γιαγιάς γιά τό γιορτινό τραπέζι.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Μά ἀφοῦ κάθε χρόνο τήν ἴδια μυρωδάτη σούπα κάνει ἡ γιαγιά. Ἄπορῶ, πῶς ἀντέχουν οἱ γείτονες καί δέν σπᾶνε κανένα τζάμι νά μποῦν

μέσα νά τήν καταβροχθίσουν.

ΜΗΤΕΡΑ: Μᾶς ἔκανες καί γελάσαμε, Βασίλη!

ΓΙΑΓΙΑ: Θά σᾶς ἀνοίξω, ἀλλά πρῖν μπείτε στό σπίτι, θά περιμένετε νά σᾶς καπνίσω μέ τό καπνιστήρι.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Κι αὐτό τό κάνομε κάθε χρόνο, γιαγιά!

ΓΙΑΓΙΑ: Ἔτσι τό ἔχαμε ἔθιμο ἀπό ὅταν ἦμουν μικρό παιδί στό πατρικό μου καί μ' ἀρέσει νά τό συνεχίζω.

Ὁ παππούς ξεκλειδώνει τήν πόρτα καί τούς κάνει χῶρο νά περάσουν. Μπαίνουν καί στέκονται στήν πόρτα, περιμένοντας τή γιαγιά, ἡ ὁποία ἀνάβει τό καρβουνάκι καί σταυρώνει μερικά φύλλα ξεραμένης ἐλιᾶς ἀπό πάνω του.

ΓΙΑΓΙΑ: Λίγη ἐλιά θά βάλω, γιατί δέν ἔμεινε πολλή ἀπό πέρσι καί ἔχουμε ἀκόμα μέρες

μέχρι νά εἶναι ἔτοιμη ἢ ἄλλη.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Τί ἐννοεῖς νά εἶναι ἔτοιμη; Ἀφοῦ τό δέντρο ἔξω στήν αὐλή ἔχει πολλά φύλλα. Νά πάω νά σοῦ φέρω λίγα;

ΓΙΑΓΙΑ: Ὅχι, ἀγόρι μου. Τά φύλλα πού βάζω στό καπνιστήρι εἶναι εὐλογημένα. Κάθε Κυριακή τῶν Βαΐων γεμίζω ἕνα σακούλι καί τά παίρνω στήν ἐκκλησία. Τά φυλάμε ἐκεῖ μέχρι τήν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, πού τή γιορτάζουμε σαράντα μέρες μετά τήν Ἀνάσταση. Τότε τήν φέρνω στίτι καί τή χρησιμοποιῶ γιά τό κάπνισμα. Καπνιστεῖτε!

Καπνίζονται ὅλοι μέ τή σειρά καί κάνουν τόν σταυρό τους.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Μποροῦμε νά περάσουμε μέσα τώρα; Πρέπει νά ἀνάψω τό καντήλι. Θά μείνει κι αὐτό, Βασίλη μου, ἀναμμένο γιά σαράντα μέρες.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Μοῦ ἀρέσει πού ἐρχόμαστε στό χωριό τίς γιορτές, ἔχουν πολλές παραδόσεις ἐδῶ πάνω καί ἔχει πλάκα.

ΜΗΤΕΡΑ: Ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς στήν

πόλη τίς ξεχνᾶμε τίς παραδόσεις μας, ἐνῶ δέν ἔπρεπε. Φέτος, θά μᾶς δώσεις κι ἐμᾶς λίγη ἐλιά μπετέρα νά καπνίζουμε, κι ἀπό χρόνου θά ἐτοιμάζουμε ἕνα σακούλι μέ τό Βασίλη καί θά τό παίρνουμε στήν ἐκκλησία τήν Κυριακή τῶν Βαΐων, γιά νά ἔχουμε μπόλικη καί στό στίτι μας.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ἄντε, ὅλοι στό τραπέζι. Τό στρώσαμε ἀπό πρῖν, γιά νά μὴν χάνουμε χρόνο.

ΠΑΤΕΡΑΣ: Προσευχή καί πέφτουμε μέ τά μοῦτρα. (Γέλια). Αὐτές τίς μέρες, τίς ἀναστάσιμες, ἀλλάζει καί ἡ προσευχή στό τραπέζι. Λέμε τρεῖς φορές τό «Χριστός Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν...» καί μετά τό «Ἀναστάς ὁ Ἰησοῦς ἀπό τοῦ τάφου...».

Ἀφοῦ κάνουν προσευχή ὅλη ἡ οἰκογένεια, τρώει μέ ὄρεξη, μέχρι πού πετάγεται ἡ γιαγιά.

ΓΙΑΓΙΑ: Ἔεε... ξεχάσαμε νά τσουγκρίσουμε τ' αὐγά!!!

ΒΑΣΙΛΗΣ: Πῶς τά ἔβαρες φέτος, γιαγιά;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ἄ, τά αὐγά εἶναι δική μου δουλειά! Φέτος τά κοκ-

κίνισα μέ ρίζες. Κοίτα, πέτυχε πολύ ή μέθοδός μου.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Βάψαμε κι έμεις αυγά στό σχολείο μέ φύλλα κρεμμυδιών, μαργαρίτες του άγρου και φύκια. Προηγουμένως όμως, βάλαμε πάνω τους φύλλα και λουλούδια και τά τυλίξαμε σφικτά μέ ένα κομματάκι καλτσόν. Όταν ψήθηκαν και τά ξετυλίξαμε, είχαν βγει πάνω τους τά σχήματα από τά φύλλα και τά λουλούδια.

ΠΑΤΕΡΑΣ: Ήταν πραγματικά πολύ πρωτότυπα τά αυγά τους!

ΠΑΠΠΟΥΣ: Λοιπόν, θά κάνουμε μία συμφωνία. Του χρόνου, Βασίλη μου, θά ῥθεις νά μείνεις μαζί μας καμιά-δύο μέρες παραπάνω και θά μου μάθεις αυτή τήν τέχνη νά κάνουμε και τά δικά μας αυγά μέ σχέδια.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Σύμφωνοι! Ξέρει κανείς σας, γιατί βάφουμε τά αυγά;

ΜΗΤΕΡΑ: Για νά ρωτᾶς, πάει νά πει πώς έσύ ξέρεις. Για πές μας!

ΒΑΣΙΛΗΣ: Διαβάσαμε στό

σχολείο ένα κείμενο του Γρηγόριου Ξενοπουλου για τά κόκκινα αυγά, που ανέφερε διάφορες παραδόσεις. Έμένα όμως μου έκανε περισσότερη εντύπωση αυτή που έλεγε ότι τήν ήμέρα της Σταύρωσης οί Έβραίοι φώναξαν στόν Πιλάτο «*Τό αίμα αυτού -του Χριστου δηλαδή- έφ' ήμας και επί τά τέκνα ήμῶν*». Τότε βάφτηκαν κόκκινα όλα τά τρόφιμα που είχαν έτοιμάσει στά σπίτια τους για τό Πάσχα, μαζί μέ τά αυγά. Κι έμεις βάφουμε τά αυγά κόκκινα, για νά θυμόμαστε εκείνο τό θαύμα.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Και γιατί δέν βάφουμε και τά ψωμιά κόκκινα και τίς φλαούνες;

ΒΑΣΙΛΗΣ: Τό αυγό είναι σύμβολο της Άνάστασης, τό ξέρετε; Όπως τό κοτοπουλάκι σπάζει τό τσόφλι και βγαίνει από τό αυγό, έτσι και ο Χριστός έσπασε τά δεσμά του θανάτου και βγήκε απ' τόν τάφο του.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Άκου πράγματα... Αυτό έγώ δέν τό ξερα.

ΓΙΑΓΙΑ: Όλα μας τά έθιμα έχουν μία εξήγηση. Και τώρα που καθόμαστε και τρώμε, ποιό

σκοπό νομίζετε εξυπηρετούμε; Μέρος των ήθων της περιόδου είναι κι αυτό.

ΜΗΤΕΡΑ: Γιά εξήγησέ μας το λίγο αυτό, μπτέρα.

ΓΙΑΓΙΑ: Στό τραπέζι του κάθε σπιτιού συνεχίζεται ή κοινωνία -ή επικοινωνία- των Χριστιανών που άρχισε από τή Θεία Λειτουργία. Έκει όλοι επικοινωνούσαμε και ήμασταν ενωμένοι πνευματικά μέ τόν Θεό και μεταξύ μας. Καί τώρα καθόμαστε γύρω από ένα τραπέζι και μιλάμε, ενώ έχουμε ανάμεσά μας και τόν Χριστό, αφού τόν καλέσαμε μέ τήν προσευχή μας.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Πρέπει νά φάω όλο μου τό φαγητό τότε, γιατί θά μέ δει ό Χριστός.

ΜΗΤΕΡΑ: Πάντα μᾶς βλέπει ό Χριστός, Βασιλάκη. Τά ἔπαμε αυτά πολλές φορές. Ξέρει και τίς ἀταξίες μας, γνωρίζει όμως και τίς καλές μας πράξεις και τίς προσπάθειές μας. Αυτό όμως θά τό συζητήσουμε ἄλλη φορά. Πάρε ένα αυγό νά τσουγκρίσουμε

πρῶτα οί δύο μας.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Χριστός Ἄνέστη!

ΜΗΤΕΡΑ: Ἄληθῶς Ἄνέστη! ὦω, μου τό ἔσπασες...

ΠΑΤΕΡΑΣ: Μ' ἐμένα τώρα.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Ἐγώ τσουγκρίσα μέ τή μαμά, κέρδισα, φτάνει. Ἐσύ νά τσουγκρίσεις μέ τόν παππού και τή γιαγιά.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Δέν πάει ἔτσι τό πράγμα, μικρέ... Ἄντε, φέρε τό αυγό σου. Χριστός Ἄνέστη!

ΒΑΣΙΛΗΣ: Ἄληθῶς Ἄνέστη! Νά, τί κατάλαβες τώρα; Μου ἔσπασες τό αυγό μου...

ΓΙΑΓΙΑ: Τώρα δικαιούσαι νά τό φᾶς. Εἶσαι πιό τυχερός ἐσύ από τόν παππού σου.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Καλά λές. Καλή μου ὄρεξη!

Τσουγκρίζουν όλοι τά αυγά τους, λέγοντας «Χριστός Ἄνέστη» και «Ἄληθῶς Ἄνέστη».

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ἄντε, ό καθένας νά μαζέψει τό πιάτο του και νά πᾶμε γιά ὕπνο. Αὔριο θά πᾶμε στόν Ἑσπερινό τῆς Ἀγάπης, ὅπως ὀνομάζεται ό Ἑσπερινός πού γίνεται τό μεσημέρι τῆς Κυ-

ριακής του Πάσχα, και μετά χρειαζόμαστε δυνάμεις, για να παίξουμε στα παραδοσιακά παιχνίδια στην πλατεία του χωριού.

ΠΑΤΕΡΑΣ: Από τον καιρό που ήμουνα μικρός κρατάει αυτό τό έθιμο στό χωριό μας και μ' άρέσει πάρα πολύ!

ΠΑΠΠΟΥΣ: Τό κάνουν σέ πολλά χωριά και καλά κάνουν. Νά θυμούνται οί παλιοί και νά μαθαίνουν οί νέοι τίς παραδόσεις του τόπου μας.

ΜΗΤΕΡΑ: Τί παιχνίδια θά έχει φέτος;

ΒΑΣΙΛΗΣ: Όπως πάντα: σακουλοδρομίες, αγγουλοδρομίες, σχοινί, βόλτες μέ γαϊδουράκια. Τρελαίνομα γι' αυτά τά παιχνίδια!

ΠΑΤΕΡΑΣ: Άντε νά ξαπλώσεις τότε, για νά έχεις όρεξη αύριο νά παίξεις. Πάμε στό δωμάτιο για ύπνο. Αυτό ισχύει για όλους. Πατέρα, μητέρα, κι εσείς θά παίξετε αύριο...

ΓΙΑΓΙΑ: Όπωςδήποτε! Πη-

γαίνετε εσείς, θά συγυρίσω τά φαγητά και θά έρθω κι εγώ. Καληνύχτα!

Καληνυχτίζονται, άποχωρούν οί γονείς μέ τόν Βασίλη και ό παππούς μέ τί γιαγιά άρχίζουν νά τακτοποιούν τόν χώρο.

ΓΙΑΓΙΑ: Περάσαμε και φέτος, δόξα τῷ Θεῷ!

ΠΑΠΠΟΥΣ: Και θά περάσουμε κι άλλες πολλές τέτοιες γιορτές έλπίζω. Είμαι από τίς αγαπημένες μου. Κάνουμε τόσα πράγματα από τά παλιά... Και τό καλύτερο; Τό διασκεδάζει ό Βασίλης μας και μέ κάνει πολύ χαρούμενο πού αγαπάει τήν παράδοση.

ΓΙΑΓΙΑ: Η παράδοση και ή πίστη μας, κάνουν αυτή τί γιορτή πολύ ξεχωριστή. Μακάρι νά τά κρατήσουν τόσο δυνατά και οί έπόμενες γενιές.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Μακάρι! Άντε, πάμε, γιατί άξιους τούς έχω νά μās βάλουνε αύριο κι εμās νά τραβάμε σχοινί...

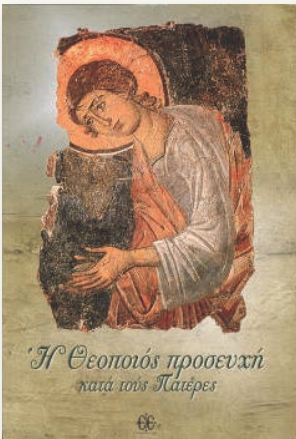
Γελάνε και, πιασμένοι από τό μπράτσο, άποχωρούν.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

«ΤΟ ΦΩΣ»

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΝΕΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Περὶ Προσευχῆς

Ἡ προσευχή γεννᾷ τὰ δάκρυα τῆς «*Ἡμετανοίας, βοηθᾷ πολὺ στήν εἰρήνη τῶν λογισμῶν, ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον νά σκέπτεται μόνο τὸν Θεὸ πού εἶναι ἡ ἄκρα εἰρήνη καὶ γεννᾷ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ μόνη καθαίρει τὸ λογιστικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, διασώζει τὸ ἐπιθυμητικὸ μέρος αὐτῆς καθαρὸ ἔναντι τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης, ἡ προσευχὴ καταπραῖνει τόσο τὸ θυμικὸ, ὅσο περισσότερο πέφτει μπροστὰ στὸν Θεὸ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸν ἱκετεύει καὶ τὸν παρακαλεῖ καὶ ταπεινώνει τὴν ψυχὴ του... Γι' αὐτό, μέ μία λέξη, ὅλες τίς δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ ὅλες τίς ἐνέργειες, πρακτικὲς καὶ νοερές, τίς καθαίρει ἢ καθαρὴ προσευχὴ»* (Καλλίστου Τηλικούδη).

Ἡ προσευχὴ ἀποτελεῖ πράξη ἀγαθὴ καὶ ἀγαπητικὴ. Εἶναι μία στάση ζωῆς γιὰ κάθε ἄνθρωπο πού σκοπὸ του ἔχει νά κρατᾷ συνεχῶς μία «ἐπικοινωνιακὴ σχέση καὶ ἐπαφή» μέ τὸν Δημιουργό του. Ἡ προσευχὴ, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐσωτερικὴ κα-

τάσταση τῆς ψυχῆς, εἶναι ὁ ἀγωγός πού τροφοδοτεῖ τόν ἄνθρωπο μέ τή Χάρη καί τίς δωρεές τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ προσευχή ἀποτελεῖ καθημερινή καί συνεχῆ προτεραιότητα γιά ἕνα Χριστιανό πού ποθεῖ τόν Χριστό στήν καρδιά του παντοτινά. Ἡ εἰλικρινής προσευχή μπορεῖ νά γίνει πηγὴ ἀρετῶν.

Βέβαια, μέσα στοὺς ρυθμούς τῆς ὑπερκαταναλωτικῆς μας κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος προσηλώνεται στά γήινα καί τερπνά καί περιθωριοποιεῖ ἢ πολλές φορές περιφρονεῖ αὐτὴ τὴ θεόσταλτη πράξη. Πολλές φορές ὁ ἀγώνας γιά προσευχή γίνεται ἐπίπονος καί κοπιώδης, τόσο σωματικά ὅσο καί ψυχικά... Ἡ σωματικὴ πρόκληση γιά ὕπνο καί ξεκούραση βρίσκει ἀντίκρου τῆς τὴν πρόσκληση γιά ἀγιασμό. Ἡ ραθυμία καί ἡ ἀδιαφορία ἐρημώνει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ προσευχή καί ἡ δέηση γεμίζουν τὴν καρδιά του μέ θεῖες δωρεές.

- Πῶς πρέπει νά προσευχόμαστε;
- Ποιές εἶναι οἱ προϋποθέσεις μίας γνήσιας καί εἰλικρινοῦς προσευχῆς;
- Ποιὰ ἢ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἀδιαλείπτου καί νοεραῆς προσευχῆς;
- Ποιές οἱ δωρεές καί ἡ δύναμη πού παρέχει ὁ Θεός σέ μᾶς διὰ τῆς προσευχῆς;

Πολλὰ ἐρωτήματα, ὅπως αὐτά, ἔχουν ἀπαντηθεῖ, τόσο στήν πράξη ὅσο καί στὴ θεωρία, ἀπὸ ἀρκετοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Μάλιστα, ὀρισμένοι ἀφιέρωσαν εἰδικούς λόγους καί

κεφάλαια, στα όποια αναλύουν βαθύτερα τά νοήματα καί τίς ωφέλειες τῆς προσευχῆς. Εὐκόλα μπορεῖ κανεῖς νά βρεῖ ἀρκετά βιβλία πού ἔχουν ἐκδοθεῖ κατά καιρούς καί ἀφοροῦν στό θέμα μας.

Τό βιβλίο, πού ἐπιμελήθηκαν οἱ μοναχές τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Καρέα, **«Ἡ Θεοποιός προσευχή κατά τούς Πατέρες»**, ἀπαντάει σέ αὐτά τά ἐρωτήματα, ἐνῶ παράλληλα ἀποτελεῖ ἕνα ἀπλό καί εὐανάγνωστο πόνημα μέσα ἀπό τό ὁποῖο θά συναντήσῃ κανεῖς περιστατικά καί διηγήσεις πού διηγήθηκαν οἱ Πατέρες, γιά νά ἀναδείξουν τό μεγαλεῖο τῆς προσευχῆς καί τῆς συνεχοῦς ἐπικοινωνίας μας μέ τόν Θεό.

Διεύθυνση:

Βιβλιοπωλεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου «Τό Φῶς»

Ἀδαμαντίου Κοραῆ 20 - 26

Τ.Θ. 21130, 1502 Λευκωσία

Τηλέφωνο: 22430301, 22344309

Φάξ: 22343122

E-mail: fos@iak.org.cy

